

AARBOG 1941

AARBOG 1941

Udgivet af

*Foreningen af
danskssindede sønderjydske Krigsdeltagere*

ved

Johs, Clausen H. Hunger A. P. Møller
N. Petersen-Høkkelbjerg

Eftertryk kun med D. S. K.s Tilladelse

Trykt i Hejmdal's Trykkeri, Aabenraa
1941

INDHOLD

D. S. K Aarbcg 1941	7
Kammeratskabsfølelse	8
Hjemkomst	11
D. S. K	12
Min største Forskrækkelse under Krigen	13
Noget, vi aldrig glemmer	13
Da jeg aflagde Prøve som Tolk	15
Tanker og Minder	15
To Kammerater mødes	17
Mor!	20
Primula Veris	22
Da vi spiste Oberstens Ko	23
To Oplevelser	24
Sorrig og Glæde	26
Bibelen, der tog af for et dødeligt Stød	27
Min Ven, Gustaf!	28
Jul	30
Afkommanderet	31
Fra min sidste Stilling i Frankrig 1918	32
Minder fra den forrige Krig	33
Pligtfølelse	35
Den gamle Pistols Historie	35
Vaabenstilstanden den 11. November 1918	39
Præst i en anden Verden	40
Et eller andet i os har faaet en Fuldræffer	41
Bolnit, Gospital	44
Som Krøsus i Afrika	44
Du er ikke Dansk -	46
Militærfangeliv i Nordslesvig	47
Hol' æ Snut, Haans!	50
Klaveret med den ene Tone	50
Paa Orlov	52
Da Kvinderne tog Smørrationeringen i deres Haand	52
Fra amerikansk Fangenskab - Brobygning	56
Togtet til Estland i 1917	57
En Kammerat, der vægede vor Sag	58
Ved M. G. K. Res. Inf. Reg. 69 i Slaget ved Wassigny	59
En Sergent, der ikke kunde lide Nordslesvigere	62
Paa Højde 304	63
Den danske Snaps	65
Et lille Land, og dog saa vidt om Jorden	66

Til Rusland i Stedet for paa Orlov	67
En rigtig Jyde	69
Den gamle Mølle	70
Franskmændene tog Sprængladningen	72
Krigsfangens Sang	75
To Krigsleverandører	76
Hjem fra Fangenskab	77
Dagbogen fortæller	79
Front-Teater	81
Den kendte Soldats ukendte Grav	82
»Alter Mann ist kein D-Zug nich«	83
»Ach, der H. P. Haussen, das ist mein bester Freund«	86
Den ukendte Soldat	87
Et Krigsdigt	87
Han fik Ret	88
Geden vilde ogsaa have Gasmaske	89
Vore faldne Kammeraters Minde	90
En Blindgænger	91
Tyren var den stærkeste	92
Danske søndeijydske Krigsdeltagere.....	93

Solen maa vige, naar Skyer fordunkler.
 Skygge og Lys - derved lever man bedst.
 Hverdagen sliber vort Sind saa det funkler,
 Naar den blir brudt af en uventet Fest.

*

"Kongen er kommet!" Vi hørte det gerne.
 Kongen er Danmark end nærmere ved.
 Over Bekymringer steg der en Stjerne,
 Sorg blev til Glæde og Krig blev til Fred.

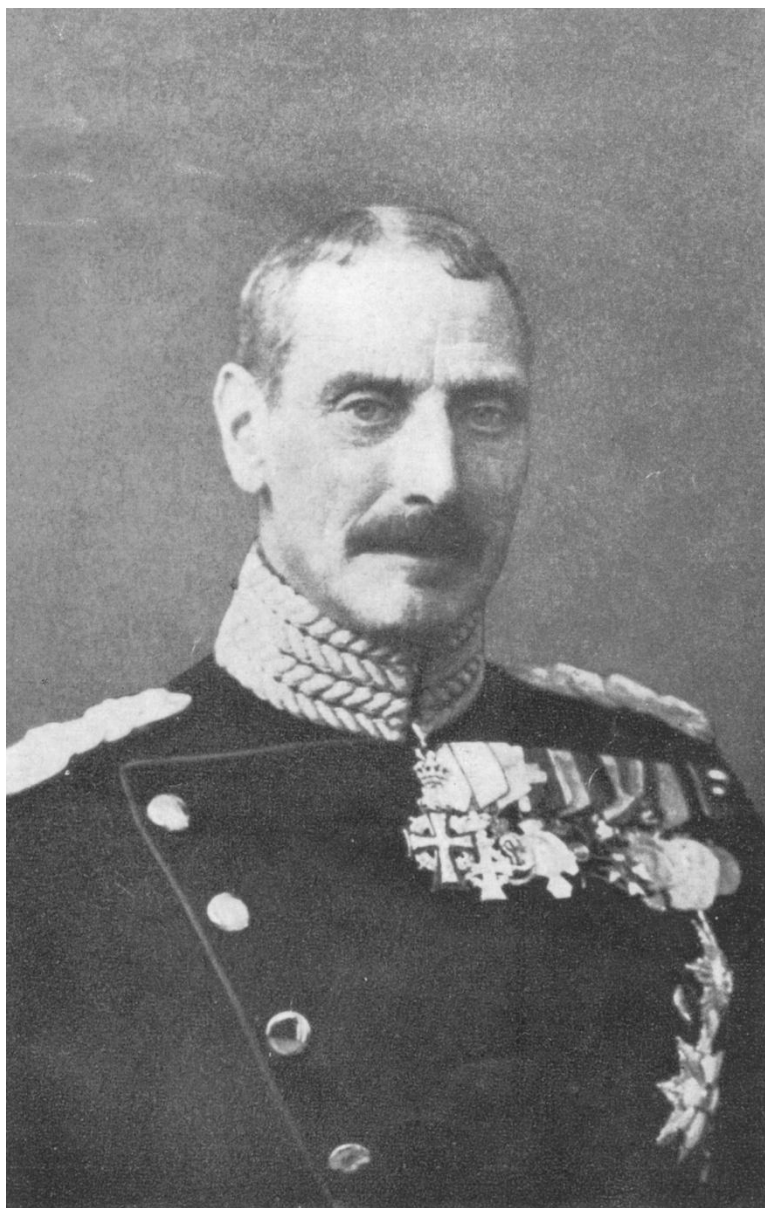
*

Kongen kan samle, hvad andre har splittet.
 Navnet alene er Rankhed og Mod.
 Mildt har han kaaret et Ham under Ridtet,
 Barnet, det friskeste, dyreste Blod.

*

Tit har han talt - og vi husker de Taler,
 Skæmten og Alvoren lige fordelt.
 Han er som vi: vi foragter en Praler,
 Jævnhed og Ærlighed fatter vi helt.

Graasten, den 16. Oktober 1941.
 HANS STORM.

D. S. K. Aarbog 1941.

Mange er de Oplevelser, som for os gamle, dansksindede, sønderjydske Krigsdeltagere er bleven til Minder, Minder, som knytter os sammen.

Disse Oplevelser burde optegnes og overleveres til Efterslægten. En første Begyndelse hertil er gjort i denne »D. S. K. Aarbog 1941«, og vi haaber at kunne fortsætte med Udgivelsen af Aarbogen ad Aare. Der er allerede nu, efter at vi af de indsendte Bidrag har foretaget et nænsomt Udvalg til denne Bog, mange Bidrag, som vil kunne finde Anvendelse i kommende Aarbøger.

Vi vil gerne takke Kammeraterne for de indsendte Bidrag, baade for dem, som kom med i denne Bog, og for dem, som ikke kom med, men som opbevares i Foreningens Arkiv til evt. senere Afbenyttelse. Vi takker for den venlige Modtagelse, denne første Aarbog fik. Allerede inden Kammeraterne kendte den, var der bestilt over 3000 Eksemplarer. Vi haaber, at de Forventninger, som I nærede til Aarbogen, ikke maa blive skuffede, men at Bogen maa bidrage til at holde de Minder og Oplevelser, som binder os sammen, levende i vor Erindring.

AARBOGSUDVALGET

Kammeratskabsfølelse.

Af H. Fuglsang Damgaard.

(7) Med hjertelig Glæde efterkommer jeg Redaktionens Opfordring til at skrive en indledende Artikel til den første Aarbog, som D. S. K. udsender. Det er ikke blot en Landsmand, der skriver til Landsmænd; det er en Kammerat, der skriver til Kammerater.

Tanken at udsende en Aarbog vil man sikkert fra alle Sider finde fortrinlig. Vi han da noget at skrive om, forel i vi har oplevet noget af det største, som er sket i Verdenshistorien. Aurillac-Foreningen har allerede haft megen Glæde af de Bøger, den har udsendt. Vi kunde slet ikke tænke os at undvære dem. De er blevet et udmærket Bindeled mellem de gamle Kammerater fra Fangenskabet. I de Beretninger, som Aurillac-Bøgerne indeholder fra Fangerne, findes ikke blot en Mængde interessante Oplevelser; men den, som formaar at læse mellem Linjerne eller trænge bag om Enkelthederne, faar et Indblik i den Sønderjydske Folkesjæl, som han aldrig vil glemme. Han faar et Billede af, hvad der rørte sig i dansksindede sønderjydske Krigsdeltageres Sind i disse Aar. Det er ogsaa det Maal, som Aarbogen har sat sig. Naar engang Bogen skal skrives om Sønderjylland under Verdenskrigen, vil der i disse Bøger foreligge et uvurderligt Materiale. Derfor er det nødvendigt at skrive saa naturligt og virkelighedstro som muligt ikke blot om de ydre Begivenheder, men ogsaa om det, som rørte sig paa Bunden af vore Sind.

Det er dansksindede sønderjydske Krigsdeltagere, som skriver denne Bog. Med disse tre Ord betegnes tre Cirkler, som stadig bliver snævrere og snævrere.

(8) Vi var for det første Krigsdeltagere. Som saadanne stod vi sammen med Millioner af unge Mænd i disse skæbnetunge Aar. Vi stod sammen med vore tyske Soldaterkammerater. Vi stod Side om Side med dem, skønt vi kæmpede for en Sag, som, ikke var Vor. Men mon vi ikke er enige om, at det øvede kun ringe eller ingen Indflydelse paa vort Forhold til dem. Der bestod det bedste Forhold mellem os som Kammerater. Sønderjyderne var gennemgaaende godt lidt. Man valgte dem gerne til Tillidsposter. Naar der skulde udtages en Oppasser eller udpeges en Ordonnans, tog man med Forkærlighed en Sønderjyde. Uden at rose os selv kan vi vist godt sige, at der i den sønderjydske Folkekarakter er noget tillidvækkende. Den sønderjydske Soldat var samvittighedsfuld og pligtopfyldende. Tænk, at alle de unge gjorde deres tunge Pligt, og gjorde det paa en forbilledlig Maade, for at værne om deres Ret til Fædrenes Arv og Fædrenes Jord! De sønderjydske Krigsdeltagere glemmer ikke deres tyske Kammerater, som de stod sammen med i Nød og Død. Jeg kan ikke skrive om min Deltagelse i Krigen uden med dyb Taknemmelighed at mindes min kære Kammerat Ehlers, en ung Arbejder fra Bremen, et ar de mest trofaste og redeligste Mennesker, jeg har mødt. Vi delte alt, Medgang og Modgang, Sorg og Glæde. Det er mig en inderlig Tilfredsstillelse paa disse Blade at give Udtryk for min dybeste Tak. Eller Bertram, den unge Købmand fra Elberfeld. Paa Kirkegaarden i Wervicq stod jeg ved hans aabne Grav, da Musikken spillede den Melodi, som ligger os alle i øret:

Ich hatt' einen Kameraden,
Einen besseren find'st du nicht.

Næst efter Oplevelsen af Guds Trofasthed staar sikkert Oplevelsen af Kammeratskabsfølelsen som det værdifuldeste Minde fra Krigen. Om Kammeratskabet vil jeg gerne sige nogle Ord i denne Indledning.

(9) Kammeratskabet kan undertiden opleves som noget religiøst. Det er for udenforstaaende ganske ubegribeligt, hvor Menneskene kan vokse sammen i Farens Stund. Det er af et barmhjertigt Forsyn indrettet saaledes, at Menneskene i de Øjeblikke, da de trænger mest til hinanden, ligesom smelter sammen til en Helhed, som den enkelte føler sig baaret af og revet med af. I Farens Stund er det ikke godt at være ene. Det forekom os, som om det ikke var nær saa vanskeligt og tungt, naar man vidste, at man ikke skulde gaa alene ind gennem den mørke Dal. Det var, som om de døende tog hinanden ved Haanden for at gaa Vejen sammen ind i det store, ubekendte Land. Det var opløftende at være Vidne til, hvad Kammeratskabsfølelsen kunde faa Menneskene til at udrette og til at udholde. Enhver følte det som sin Pligt at give alt for de andre og dele alt med dem, og mere end een Gang oplevede vi den dybe Sandhed i Ordet, at ingen har større Kærlighed end den, der sætter sit Liv til for sine Venner. Som Vidne til disse Ofrets og Selvpofrelsens store Øjeblikke kunde man ikke andet end bøje sig i Ærbødighed for Menneskets Storhed. Den store og ædle tyske Teolog Schleiermacher taler et Sted om, at der i hvert Menneskes Liv gives et Øjeblik, som kan sammenlignes med de uædle Metalleres Sølvblink, et Øjeblik, da Mennesket ligesom løftes ud over sig selv og naar op paa sit Livs højeste Tinde. Og far dette Øjeblik var Mennesket skabt; i dette Øjeblik naaede det sin højeste Bestemmelse. Hvor tit har vi ikke haft det Indtryk af en Kammerat, at højere kunde det Menneske ikke naa. Han havde naaet en Højde, som han under Livets almindelige Forhold aldrig nogensinde vilde have naaet, Men det store Øjeblik gjorde ham stor; han voksede selv med de store Opgaver og de store Krav.

Det er det forunderlige ved Kammeratskabsfølelsen, at den ophæver alle Modsætninger. Paa en mærkelig Maade kan den slaa Bro, Den slaar Bro over nationale (10) Modsætninger. Det saa vi, naar Fanger mødtes fra de forskellige Lande. Den slaar ogsaa Bro over sociale Skel. Den gør Arbejderen og Akademikeren til Venner. Det har jeg selv oplevet. Alene af den Grund er jeg en Ven af Soldatertjenesten. Her mødes Folk fra de forskelligste Samfundslag. Her vokser de unge Mænd sammen, Her sluttet Venskaber for Livet. Her læres, at vi alle er fælles om det at være Mennesker. Der er en dg Oplevelse i Kammeratskabet.

Men vi var sønderjydske krigsdeltagere. Nogle var Hjemmetyskere. Det gjorde ikke noget for Kammeratskabets Skyld. Derude var der Sammenhold. En Oplevelse, jeg aldrig glemmer, kan jeg ikke forbigaa. Vi var falden i Fangenskab, mange Tusinder paa samme Dag. Jeg fandt snart en sønderjydske Kammerat. Han var Hjemmetysker. En Dag laa vi og talte sammen, naturligvis paa Dansk. Vi fik en temmelig ublid Medfart. Saa sagde han: »De forstaar os jo slet ikke«. Jeg følte i dette Øjeblik, at der var noget, der skilte ham fra de andre og bandt ham til os. Til syvende og sidst hang hans Hjerte ved det lille Stykke Land mellem Kongeaaen og Flensborg Fjord, ved dets Folk og dets Sprog. Jeg formoder, at det er gaaet ham, som det er gaaet saa mange andre. Naar de var i Tyskland, fremhævede de det gode ved Danmark, og naar de var i Danmark, fremhævede de de gode Sider ved Tyskland.

Dansksindede sønderjydske Krigsdeltagere holdt sammen paa en ganske særlig Maade. Vi kunde være glade for de andre, men bedst var det i Kredsen af vore egne. Saa lød det uforfalskede sønderjydske Maal, hjemligt og kært. Hele det lille Nordslesvig blev pludselig som ved et Trylleslag rykket midt ind i Skyttegravene, naar en saadan Flok mødtes. Saa kunde vi synge vore Sange, vore Salmer sammen. Julen sammen med Landsmænd var noget for sig. Vi husker alle den Glæde, det var, naar der (11) kom Landsmænd til Kom-

pagniet. Saa gjaldt det om at komme i Gruppe sammen, at gaa paa Patrulje sammen, at staa sammen i Farens Stund. Hvor blev der snakket, hvor blev der spurgt, hvor blev der fortalt, Eller vi husker, naar det rygtedes, at en Landsmand var kommet til et andet Kompagni, et andet Regiment eller til Artilleristillingen bagved. Hvem af os har ikke gaaet lange Ture for at besøge en Kammerat. Det var en af vore. Og hvem af os har ikke følt et særligt Stik i Hjertet, naar der paa et Kors stod Navnet Hansen eller Petersen eller et andet Navn med dansk Klang. Saa vidste vi, at det var en, som stod os særlig nær. Saa plukkede vi en Blomst og lagde den paa den stille Grav. En af de 6000!

Danksindede sønderjydske Krigsdeltagere! Meget knytter os sammen, som vi er fælles om. Vi er fælles om Kærligheden til vort gamle Sønderjylland og Kærligheden til vort fælles Fædreland, Danmark. Men vi er paa en ganske særlig Maade skæbneforbundne. Engang stod vi sammen i den store Alvor Ansigt til Ansigt med Døden. Et Fællesskab binder os sammen, som kun vi kender, og som skal være ubrydeligt.

Vi stod sammen ude paa Europas Slagmarker for at kæmpe for vor Frihed og Ret. Vi vil ogsaa staa sammen for at værne om Danmarks Sag og for at bygge det nye Danmark. Maatte denne Bog bidrage til at knytte os sammen og smelte os sammen til en Enhed.

Vær hilset, Kammerater!

HJEMKOMST

Min Lyre har rustne Streng
 fra et flandersk Pigtraadshegn,
 og i mine Sange synger
 Skyttegravsnætternes Regn.

Jeg kommer, en mødig Vandrer,
 ude fra Ingenmandsland
 og længes mod Fred og Hvile
 herhjemme ved Danmarks Strand.

Jeg gemmer mig bort dybt inde
 - en Dreng ved sin Moders Bryst -
 i dine dejlige Skove,
 Danmark ved Slesvigs Kyst.

Jeg lytter til dine Fugle,
 der synger dit Foraar ind,
 og gemmer de Tusind Toner
 i mit bevægede Sind.

Jeg synger selv deres Sange
 forsagt og dog i den Rus,
 der kommer til dine Sønner,
 Danmark, med Bølgerne Brus.

Saa sker det en stille Aften
 dybt inde i Skovens Fred,
 at jeg vil finde den Lyre,
 der gemmes til mig et Sted.

En Lyre, der ej skal tone
 af Rust med sprunken Klang.
 Og da kan mit Hjerte synge
 dig, Danmark, min Elskovssang.

(I "Sange fra Ingenmandsland")
 Johs. Reiff

(13) Den 11. 11. 1936 afholdtes det første Møde af dansksindede Kammerater fra 14-18. Og den første Afdeling af D. S. K. stiftedes paa Frej i Christiansfeld.

I Dag, fem Aar senere, har næsten hvert Sogn og By i Sønderjylland en Afdeling med ialt ca. 7000 Kammerater.

Som en af dem der har været med fra Begyndelsen, været med i de fem Aar, været med til Oprettelse af mange Afdelinger, deltaget i mange Faneindvielser og andre nationale Møder og Mindefester, sender jeg de Tusinder udmærkede Kammerater min dybtfølte Tak for veludført Arbejde, som de trofaste danske Mænd, I alle er; roligt, besindigt og uden Vaklen har I alle sluttet Eder sammen i D. S. K. til Gavn og Virke for gamle Danmark.

Trods haarde Vintre, Besættelse og andre store Vanskeligheder er I dog alle med til at bære Sten til Muren om vor gamle Moders Gaard. Kære Kammerater, vi ved, at efter Vinter kommer Vaar. Vi ved, at Vaarsolen atter engang skinner paa et frit og lykkeligt Danmark.

Indtil da øver vi trofast vor Gerning for Konge, Folk og vort fælles Hjem Danmark.

Vi drager kæk mod Dagen frem
trods Livets Lykkespil.
Vi ejer dog vort eget Hjem,
saa længe selv vi vil.
Frem i Tugt og Takt.
Frem til Værk og Vagt.
Stærk til at møde Striden uforsagt.

Den 11. - 11. - 1941.

Anton Houborg,
Haderslev.

Min største Forskrækkelse under Krigen.

(14) Det var i 1914. Vi kom ind i en til Dels rømmet Landsby i Nordfrankrig. Jeg skulde jo straks efter Ankomsten ligesom de fleste af mine Kammerater hen i et af de forladte Huse for at søge efter Spisevarer. Nu var det forbudt os Soldater at røre ved Genstande, som vi ikke kendte, det kunde jo være, at det var Ting, som kunde eksplodere. Jeg kom ind i en fin Villa og saa mig omkring. Mennesker Var der ingen af. Jeg kom ind i Soveværelset, og der laa i Vinduet en rund, flad Papæske, som jeg helt forsigtigt aabnede. I den laa en flad sort Tingest, nærmest som en Pandekage eller maaske ogsaa en fladtrykt Hat. Det bemærkes, at jeg den Gang endnu aldrig havde set en Klap-Cylinderhat. Jeg prøvede den paa Hovedet, men det kunde ikke være en Hat. Jeg vendte og drejede den og tog saa godt fat for at hale den ned om Hovedet. Og saa skete det - Hatten gav et Smæld som et Revolverskud. Jeg mærkede et Kuldegys ned ad Ryggen og troede, at nu var det hele forbi. Rystende som et Espeløv smed jeg Hatten fra mig - hen under Sengen. Da der var gaaet nogen Tid, uden at der skete noget, samlede jeg alt mit Mod sammen og kravlede forsigtigt hen for at undersøge, hvad det var for en Genstand, jeg havde haft fat paa. Jeg fik fat paa en Messingstang og med den ragede jeg ind under Sengen for at faa Uhyret frem. Jeg kunde dog ikke finde andet end en ganske almindelig Cylinderhat, som ligefrem endog syntes at grine efter mig.

Gerne havde jeg saa byttet min Pikkelhue med den nu saa fredelige høje Hat, min Uniform med en Diplomatkledning, som hang i Skabet, og taget hjem. Men den gik jo ikke.

I de fire Aar, som fulgte efter denne Oplevelse, oplevede jeg meget rædselsfuldt, men intet har givet mig større Forskrækkelse end den høje Hat.

N i e l s L u n d, Husum-Ballum.

Noget vi aldrig glemmer.

(15) Naar vi, gamle Krigsdeltagere skal til at skrive om vore Minder og Oplevelser fra Verdenskrigen, ja, saa er der jo saa meget, som vi kan skrive om. Alt det skrækelige, som vi oplevede, er ligesom traadt i Baggrunden for det, som vi trods al Rædsel og Gru mindes med Glæde. Vi mindes først og fremmest det Kammeratskab, det ofte uegennyttige Ven-skab, som bandt os sammen derude. Mangen en af os mindes maaske med Taknemmelighed en Kammerat, som satte Livet i Vove for at frelse os, da vi hjælpeløs laa derude i Kuglereregnet. Hvormange mindes ikke med Glæde og Taknemmelighed de mange Kære i Hjemmet, som sendte os Hilsener og maaske Pakker hjemmefra. Vi mindes den glædelige Oplevelse, det var for os, hver Gang vi fik de danske Aviser, hvad enten det nu, som for mit

Vedkommende, var »Hejmdal«, eller en anden af de sønderjydske Aviser. De bragte os et Pust hjemmefra, de var os ofte til Trøst i tunge Stunder.

Og saa vi, som blev taget til Fange, og som maatte tilbringe lange Tider som Krigsfanger j de fremmede Lande, ofte under haarde Kaar, tyngtet af Uvished om den Skæbne, som vore Kære derhjemme maatte friste. Med hvilken Glæde mindes vi ikke den Indsats, som »Røde Kors«, og vi har Lov til at sige »Dansk Røde Kors«, gjorde. Hvilket Arbejde blev her ikke gjort for at skaffe Forbindelse mellem os og vort Hjem, for at faa sendt os en Hilsen eller maaske en Pakke hjemmefra. De Forhold, som herskede i de russiske Krigsfangelejre, var ubeskrivelige og kostede mange Tusinder af Krigsfanger Livet, Hvilken Indsats er her ikke gjort af Repræsentanter og Udsendinge for Røde Kors. Hvor mange Tusinder af Krigsfanger i Rusland mindes ikke »Sibiriens Engel«, Elsa Brandstrøm, (16) Datter af den daværende svenske Gesandt i Petersborg. Med utrolig Energi, Udholdenhed og Kærlighed rejste hun rundt og fik lempet og lettet Forholdene for Krigsfangerne, og Tusinder af Fanger kan takke hendes Indsats for, at de er i Live. Russerne respekterede og frygtede hende.

De Kammerater, som har været samlet i Jurjew Polski, i den danske Fangelejr, vil med Taknæmmelighed mindes den Indsats, som Enkekejserinde Maria Feodorovna, eller, som vi hellere kalder hende, Kejserinde Dagmar - Danmarks Prinsesse - Ruslands Morlille, som hun saa smukt blev nævnt i den gribende Tale, som den gamle Provst Koltscheff holdt ved hendes Baare -, gjorde for at lette de sønderjydske Krigsfangers Kaar.

Jeg og mange med mig mindes med Glæde og Taknæmmelighed de Landsmænd, som vi traf derude i det fjerne Sibirien, Landsmænd, der gjorde, hvad de kunde, for at lette os Fangenskabets Kaar, Og da det saa endelig blev muligt, at vi kunde komme hjem, da var det Landsmænd, som gjorde et Arbejde og paalagde sig Ofre for at vor Rejse kunde gennemføres.

Vi mindes med Glæde den storslaaede og hjertelige Modtagelse i Shanghaj., hvor danske Landsmænd tog imod os, hjalp os og festede for os. Vi mindes Sejlturen hjem paa »Mitau«; vi glemmer aldrig den storslaaeds Modtagelse i Skovshoved og den Hjertelighed, som blev vist os af vore Værter i Gentofte og Charlottenlund eller ved Festerne i København.

Andre af Kammeraterne har Mindet om Modtagelsen andre Steder. Mange mindes med Tak og Glæde de sønderjydske Fangelejre i Aurillac og Feltham og det Arbejde, som blev gjort, og den Hjælp, der blev ydet dem her. Vi oplevede Landsmandskabets stærke Baand; vi følte, at gennem Krig og Nød og Savn var der noget stort og herligt, som bandt os sammen med Landsmænd i det fælles Fædreland.

(17) Ingen af os glemmer den dybe og inderlige Glæde, der fyldte vore Hjerter, da vi efter Krigens lange og onde Aar atter mødtes med vore Kære, de, der havde lidt og stridt derhjemme, de, der havde følt med og bedt for os.

Der vilde sikkert være meget andet, som burde have været nævnt som noget, vi aldrig glemmer, som vi burde sige Tak for. Men i denne, dansksindede sønderjydske Krigsdeltageres første Aarbog skal der lyde en Tak til alle, som gjorde et Arbejde, en indsats for at lette os Kaarene i den haarde Tid, for at styrke os Troen og Haabet paa Fremtiden, da den laa mørk og haabløs foran os.

A. P. Møller

Da jeg aflagde Prøve som Tolk.

Vi var indklædt til Rumænien, da jeg i Vagtkompagniet fik Ordre til at møde paa Skrivestuen for at aflægge Prøve som Tolk i Dansk. Jeg skulde oversætte »Ich weiss nicht, was soll es bedeuten«, men det frabad jeg mig, thi det skulde der en Digter til. og saa fik jeg Lov til at synge »I alle de Riger og Lande«. Efter at jeg havde oversat den paa Tysk, lød der et Bravo gennem Skrivestuen. Jeg var antaget som Tolk. I Hamborg kom jeg meget i det danske Sømandshjem, ligesom jeg deltog ret hyppigt i den danske Kolonis Sammenkomster og Fester.

Hjertelig Hilsen til alle D. S. K.ere fra Eders danske Ven og hengivne

Julius P. Thomsen.
Aabenraa.

Tanker og minder.

(18) Tankerne går i disse spændte dage til Peter d stores by, hvor 4 millioner er indesluttede og har udsigt til at blive begravede under ruinerne af en verdensstad, der trods sin unge alder (grundlagt 1703) rummer fabelagtige rigdomme i kirker, klostre, paladser og kunst. Alene Isakskirken har kostet 23 mill. rubler at bygge; af kronjuvelerne er sceptret vurderet til 2.400.000 rubler og har i sin top en diamant »Ortov«, der sammen med sin »søster« »Koh i noor« i Tower i London skal have været øjnene i den guldløve, der lå foran stormogulens trone i Delhi. Der synes at hvile en forbandelse over de store stæder: for sådan er jo andre verdensstæder gået til grunde før den. Sceptret, såvel som den øvrige rigdom, vundet ved et kuets folks blod og tårer, er ved sin misbrug bleven ejernes største ulykke. Hvad der kunde se ud som skønneste lykke, bliver det modsatte. Himmel bli'r helved. - Når kommer turen til andre storstæder? Ødelæggelsens vederstyggelighed på hellige steder. Som i oldtid Jerusalem, der ikke kendte sin besøgstid.

I slottet Eremitagen, omdannet til museum for udsøgt kunst, mindes jeg to malerier, som ved deres stærke modsætning viser os yderpunkterne af menneskelivet. Det ene forestiller et ungt par med deres førstefødte på skød. Det er lykkedes kunstneren at skildre familielykken, kærlighedens glæde så varmende skønt, så enhver må betages af dette lille jordiske paradis. Sådan kunde livet været; til dette er vi skabt. Men det andet giver os livet, som det kan synke ned til at blive, og i disse ramme tider synes at stile mod. Det er også en familiescene, men medlemmerne er bleven kentaurer: menneske-forkrop og heste-bagkrop. Faderen er rusende, thi moderen skænker ham (19) med højtloftet arm den brusende vin, medens en unge søger hendes moderbrøst, en anden hendes hoppeyver. og en tredje, halvvoxen søn ved sin lystig-vilde dans på bagbenene røber, hvorledes den syndige arv allerede sætter synlig frugt. »Fædrene åd sure druer, og børnenes tænder blev ømme«, som profeten siger. - Er det det dyriske, vi i krigens forrående vildskab stiler ned imod? Er det Johannes'

åbenbarings-syner om dybe frafald og dæmoniske herskerkræfter over forvildede, blod-drukne slægter, vi nærmer os? Enhver, som har øjne, giv agt! At vi ikke skal rammes af Jesu bebrejdelse: Himlens udseende ved I at tyde: godt vejr og regn; hvi kan I da ikke tyde tidernes tegn! - - -

*

Men det var vel egentlig ikke det, jeg skulde skrive om, men et og andet fra det, som var mit ærinde i Rusland i 1917-18.

Så tænker jeg på den første dag i Jurjef. Vi samledes i fangernes belægningsstue, hvor seng ved seng fyldte det tarvelige rum. Der var ingen anden plads til os end at klumpe os sammen i et af hjørnerne, hvor en vindueskarm blev min siddeplads; og fra den prædikestol holdt jeg min første lille andagt med dem. Jeg læste et stykke af Hoffes andagtsbog og mindes endnu den hunger, hvormed de modtog det, og det suk, hvormed de gav det tilslutning: Ja, sådan skulde jo livet leves. - Det var en god begyndelse.

Siden fik vi overladt et tomt trykkeri-lokale i kældereu til en af kasernebygningerne; og der blev den brede, firkantede fod af husets skorsten mit alter og min talerstol, fra hvilken jeg gav dem, der kunde og vilde modtage, det bedste, jeg formåede af både folkelig og kristelig tale. -

Ud på sommeren 18 tog bolsjevikkerne dette St. Jørgens kapel, som vi kaldte det, fra os med den motivering, at de som internationale ikke yndede denne kejserlige (20) hensyntagen til et nationalt mindretal. Det var jo på kejserinde Dagmars foranledning, denne særlige samling af Sønderjyder havde taget sin lille begyndelse. Så samledes vi i det fri under nogle guldregnbuske; og det kunde også gå.

Men flokken var endnu kun lille; og mine forsøg på ad skriftlig vej til kommandanterne over de mange fangelejre at skaffe flere -sen'er til vor lejr mislykkedes, idet fangerne atter fra de oprindelige lejre var spredt milevidt ud på arbejde. Men når bjerget ikke vilde komme til Muhamed, måtte denne da komme til bjerget. Det blev min interessante, ugelange rejse østpå for at besøge en flok i Sarapul ved Kamafloden. Den sidste Nat, før dette mål nåedes, var sjælden nok. En rig Jøde havde sin egen vogn (dagligstue, soveværelse, køkken) koblet ind i et militærtog (lutter 4. kl. vogne, hvor man lå på det bare gulv). En dame, min ledsager Kr. Lund og jeg fik lov at sove i dagligstuen: Fruen på sofaen, Lund på stolene, og jeg på skrivebordet! - Pinselørdag nåede vi de 20 landsmænd. Og mit næste natteleje blev også lidt hårdt: I en skovhytte som fangernes med en træbriks på 4 pæle, klædt med et skind. Men flodens rislen lige uden for, droskens kluk og pinsetankers glæde overvandt både lejrets hårdhed og væggetøjets gnaven.

Underligt næste morgen at samles med disse landsmænd på en fredelig, åben plet i skoven og synge »I al sin glans«, som jeg havde måttet lære dem tonen til om aftenen, mens fugle sang med, og himlens blå hvælvede sig over de lyse birke og korsnærkede graner, »Det vifter h j e m l i g t gennem løvet« i mere end en forstand; thi hvor ånden er nær, føles dørene åbne o g s å til hjemmet hist.

Det lykkedes ikke trods flere dages anstrengelser at få dem med tilbage til Jurjef. Siden kom der dog nogle enkelte. Men det vilde heller ikke have været videre heldigt; thi i mellemtiden var priserne på alle fødemidler (21) steget så voldsomt netop i vort guvernement, så det vilde have været vanskeligt at supplere lejrens knappe føde med, hvad mine rubler kunde købe. Ved den tid var det så også, at »kapellet« blev os usikkert.

Mit næste skridt blev da på en måde det modsatte: at tømme lejren. Jeg tog ind til Moskva og gik rundt til alle de skandinaviske firmaer, jeg kunde opspørge; og for hvert sted, hvor der var brug for et par arbejdere, sendte jeg da bud ud til dem og havde således snart alle anbragt i lønnet arbejde i den store by, hvor de, klædt i civilt tøj, jeg havde købt til dem på »loppetorvet«, kunde drukne i mængden og holdes skjult om natten i et tomt lagerrum, vi havde fået overladt; det lå godt gemt i en baggård.

Lejrkommandanten følte det vist nærmest som en lettelse at blive af med disse »Nationalister«. Men bolsjevikkerne i Moskva vilde have rede på, hvem de var, da de opdagede os. Det førte atter til næste trin: at sende dem i småflokke via Petrograd og Stockholm til København, hvilket lykkedes uden uheld. Jeg rejste med de to sidste midt i november 1918.

Det var også på tide at komme ud af det ulykkelige land, hvor føde tilsidst var vanskelig at opdrive. Jeg lærte her, hvad det vil sige at leve af kartofler a l e n e. Vi er skabte til i vort ansigts sved at æde vort brød.

Det kan måske have været småt nok for flere af dem også siden med brødet her hjemme. Men vi istemmer dog vist stadig med tak den genforeningssang, der ender med ordene:

Eget brød til egen dug,
Danmarks hvede, Danmarks rug
Dybbøl mølle maler.

Med hilsen til alle kammeraterne.
N. A. J e n s e n.

To Kammerater mødes

(22) Det var tidligt paa Foraaret 1917 paa Skydepladsen Wahn ved Köln. Vi var traadt an til »Geschütz-ekcerzieren« med »Schwere Feldhaubitze 013«. Og selvom vi var gamle Soldater med mange Maaneders Tjeneste ved Fronten og et halvt Aars Lasaretophold bag os, saa maatte vi alligevel ind mellem Rekrutterne her paa Skydepladsen og fortsætte med de sædvanlige Remser angaaende Skytsets Bestanddele, dets Behandling og Formål, noget, som vi havde hørt og sagt etter de Tusinder af Gange, - og det var rent ud sagt ikke til at holde ud. Jeg gik derfor om foran Skærmen ved Siden af Rørets Munding og ventede paa, at det skulde blive Middag trods det, at Klokken først var 9 om Formiddagen. Saa kunde Underofficer Rathel, der for Resten var vor Korporalskabsfører, instruere de unge Rekrutter saa længe han lystede.

Som jeg staar der og keder mig, lister der sig een mere bort fra Flokken og stiller sig ved Siden af mig. Vi stod nu ganske godt og smaasnakkede. Han spurgte mig, om jeg ogsaa var »ein alter Knochen«. »Jo, - det var jeg!« »Ved hvilket Batteri laa du ved Fronten?«

spurgte han. »5. Reserve 20« svarede jeg. »Ja, men der var jeg jo ogsaa«, sagde han, og saa saa vi paa hinanden.

Det viste sig at være min gamle Ven C a r l - C a r l P e e t z fra Hamborg -, ham, der i Juni 1916 fra den fremskudte lagtagelsesstand havde set mig blive saaret, mens jeg var i Færd med at lappe nogle Telefonledninger sammen, og som eneste Mand risikerede han Liv og Lemmer for at give mig en Nødforbinding og lægge mig til Rette i et Granathul, for senere at faa en Vogn til at hente mig.

(23) Jeg havde mange Gange i Tidens Løb tænkt paa Carl, dog uden at komme i Forbindelse med ham, og nu stod han lige med et ved min Side. Naar jeg ikke uden videre kunde kende ham, skyldtes det en Granatsplint, der var fareet igennem Næseryggen paa ham, strejft begge kinder og efterladt dybe Ar og Skrammer. Carl kunde ikke kende mig, fordi Lazaretopholdet ganske havde afmagret mig og dertil kom, at jeg nu kunde møde med et flot Overskæg.

»Ved du hvad, Carl«, sagde jeg, »dette Gensyn vil vi fejre paa en anden Maade end ved at staa her og høre paa disse Rekrutter. Jeg har en lille Smule Penge og nu gaar vi hjem og tager med Sporvognen til Køln, og der vil jeg give en bedre Middag«. Jeg gik hen og tog Karabineren, gik ganske naturligt og aabenlyst af Sted hen mod et nærliggende Hegn og forsvandt bag dette. Lidt efter kom Carl. og vi fulgtes ad ned til Barakken. Her trak vi i Søndagstøjet, og uden at tænke paa, hvad der eventuelt kunde ske, rejste vi til Køln. Vi stod af Sporvognen ved Hovedbanegaarden og gik op paa Pladsen foran Domkirken, hvor vi lod os fotografere, Carl siddende paa en Trækasse, jeg staaende med højre Haand paa hans venstre Skulder. Vi fik snart et nydeligt Billede til 1 Mark, og det fik Carl.

Det var imidlertid blevet Middag, og vi fandt en passende Restauration nede ved Rhinen. Vi spurgte, om vi kunde faa noget til Middag, men det kunde vi ikke faa uden Kort, medmindre vi selv havde Kød med. Det var jo slemt nok, for vi havde selvfølgelig hverken Kød eller Kort. Jeg fortalte Værten hele Historien fra Verdun til Køln, om, hvorledes Carl og jeg havde truffet hinanden ved Kanonen og var listet bort, og nu vilde jeg for Carls Ædelmodighed give ham en rigtig god Middag osv., men det hjalp altsammen intet.

Tilfældigvis sad der en Dame - vel nok af et noget tvivlsomt Udseende -. som hørte vor Beretning. Hun trak (24) en Skinke op af en fedtet Rygsæk og tilbød os et Stykke. Vi tog naturligvis mod Tilbudet og betalte 5 Mark for et passende Stykke, stort nok for to Mand til en Middag. Damen forsvandt, Værten fik Kødet og vi fik en »Bier«, medens Middagen blev tilberedt.

Det gav altsaa Skinke med Kaal, Kartofler og Dypelse og til Efterret en Slags Sødssuppe. Mage til Middag havde vi ikke faaet i lange Tider, men det tog ogsaa tre Timer, inden vi blev færdig med den.

Da Middagen var endt, betalte jeg, og saa gik vi en Tur i Byen. Efter en lille Tur langs Havnen købte vi os en Kop Kakao, og saa blev vi enige om at tage tilbage til Skydepladsen.

Vi tog med Sporvognen og gik det sidste Stykke Vej. Klokken var blevet omkring seks, da vi traadte ind paa Stue Nr. 21 igen. Underofficer Rathel modtog os paa en mindre høflig Maade og oplyste os om, at vor Forsvinden var blevet opdaget. Vi skulde straks melde os paa Skrivestuen. Paa Vejen derhen anmodede Carl mig om at træde først ind og føre Ordet, for han kunde under visse Omstændigheder blive stum og risikere intet at kunne faa sagt.

Vi bankede paa Døren, og efter at der havde lydt et kraftigt »Herein«, aabnede vi den, traadte ind, slog Hælene sammen og meldte os kort og militærisk: »Zur Stelle!« Men uha, uha, det kan nok være, at den tykke Feldwebel Bertram, en ren Grobian, optraadte paa en

voldsom Maade. Han rasede, skældte ud og brugte Udtryk, der er ganske uegnede til at nedskrives. Tilsidst greb han os i Nakken og skubbede os ud ad Døren. Paa Vejen tilbage spurgte Carl: »Hvad var det i Grunden, han sagde?«. »Ja, det kan jeg næsten ikke huske, men han var vred«, svarede jeg. Naa, vi fik hentet vor Middagsportion sammen med nogle Kammerater, der havde været paa Kommando, men da vi var i Færd med at spise, fik vi følgende (25) Besked: »sofort nach der Schreibstube kommen!« Vi spiste dog først vor Mad, thi ellers tog de andre den, og saa gik vi til »Schreibstuben«.

Vi traadte ind paa samme forskriftsmæssige Maade som første Gang, men Feldwebelen var endnu mere opbragt end i første Omgang. Han brølede og skreg, samtidig med, at han gik op og ned ad Gulvet og spruttede, saa han blev ganske blaa i Hovedet af Arrigskab

Omsider blev vi jaget ud, og straks efter kom der en Gefreiter fra Skrivestuen. Han skulde bringe os hen paa Bataillonskontoret til den gamle Hauptmann Døllstedt. Sagen var nemlig af en saa alvorlig Karakter, at den var blevet meldt Bataillonschefen til Afgørelse. Det var jeg personlig meget ked af. Hauptmann Døllstedt var en gammel fin Mand, lille af Vækst med uhyre kloge øjne, og hele hans Færd var præget af Retlinethed. Jeg havde en Gang lavet et Bord til ham, og dette belønnede han med en Femmark. En anden Gang havde jeg lavet en passende Kasse til at sende Vasketøj i til hans private Hjem og tilbage igen. Jeg forsynede Kassen med et vendbart Skydelaag; paa den ene Side malede jeg Hauptmandens og paa den anden Side Fruens Adresse, og saaledes behøvede de blot at vende Laaget, hver Gang Kassen skulde sendes. Over denne »Erfindung« blev den gamle Hauptmann saa begejstret, at han gav mig en Femmark igen. Saaledes havde han altid vist sig fra den pæne Side over for mig, og derfor var jeg i Grunden meget ked af at komme til at staa over for ham som en, der havde forbrudt sig med saadant noget uhyggeligt noget, som det er at forlade Tjenesten i Utide.

»Hvad skal vi sige?« spurgte Carl. »Vi siger det hele, som det er, og saa faar vi tage Resten, som det kommer«, svarede jeg.

Gefreiteren viste os Døren og forsvandt. Vi bankede paa Døren, og efter et snøvlende »Her-ein«, traadte vi ind paa (26) den sædvanlige Maade. Den Gamle sad henne ved Skrivebordet og skrev. Han saa slet ikke op, men blev bare ved med at skrive. Vi stod og ventede i spændt Opmærksomhed. Omsider lagde han Pennen og Lorgnetterne og stirrede stift hen paa os. Da han havde betragtet os noget, udbød han: »Jamen det er jo min Ven, Snedkermesteren!« »Javel, Hr. Hauptmann!« svarede jeg og tænkte, han kan alligevel kende mig. »Saa maa jeg næsten hellere benytte Lejligheden, nu da De er her«, sagde den Gamle. »Se! min Kone kommer i Pinsen, og hun medbringer to Kaninunger, De har vel ingen Forstand paa at bygge Kaninstalde?« »Jo, Hr. Hauptmann, det er netop det jeg har; jeg har altid haft Kaniner som Dreng, og derfor har jeg bygget Boliger til mange af denne Slags Dyr«, svarede jeg. »Det var jo ganske udmærket, men hvorledes har De tænkt Dem at indrette en saadan Stald?« Jeg bad om en Blyant og et Stykke Papir, og saa lavede jeg en lille Skitse over Stalden, saadan som jeg kunde tænke mig den. »Jeg kan se, at De har lært at tegne«, indskød Hauptmanden, medens han saa til. Han fandt min Tegning og Arbejdsplan ganske genial. Jeg forklarede, at Stalden skulde staa paa Pæle, have to Rum, et med og et uden Skygge, og der skulde være Huller i Bunden, saa det tynde kunde løbe fra. Da jeg nu havde tegnet og forklaret Planen, saa godt jeg kunde, spurgte Hauptmanden, om jeg kunde begynde Arbejdet med det samme. »Jo«, det mente jeg jo nok, at jeg kunde, og saa kunde jeg faa en hvilken som helst velegnet Mand fra Batteriet til at hjælpe mig. Jeg foreslog straks Kanoner Peetz, der stod ved min Side. Han var Lager- og Transportarbejder fra Hamborg og

havde god Forstand paa at aabne Kister og lige Søm, og han kunde baade bruge Hammer og Sav. »Det var jo ganske brilliant«, bemærkede den Gamle, og nu skal jeg give eder en Seddel, at I er indtil videre »von jeglichem Dienst, auch Wach dienst, befreit«. Jeg indskød en Bemærkning (27) angaaende Materialer, men Hauptmanden svarede, at gamle Soldater selv maatte kunne forstaa at hjælpe sig med den Slags. Jeg gjorde Hauptmanden opmærksom paa, at der var et højt Bræddehegn uden om Barakkerne. og vi kunde roligt tage nogle af de øverste Brædder, uden at det kunde skade noget, det var mere end højt nok endda! »Ja, ja«, sagde den Gamle, »men hent dem forsigtigt, det er bedst om Natten, eller en Aften, naar jeg har budt Intendanten hen paa et Glas Vin. Saa er den Sag i Orden«.

Vi vilde til at gaa, men saa spurgte han pludseligt: »Hvad var i Grunden Eders Ærinde?« »Ja, Hr. Hauptmann, det var en lille Misforstaaelse« - mere fik jeg ikke sagt, og saa kunde vi gaa. Med Seddelen i Haanden gik vi tilbage til Barakken, og der var Batteriet netop traadt an til Appel. Feldwebel Bertram var i Færd med at læse Dagsbefalingen. Vi traadte hen foran ham, meldte os »zur Stelle!« og stak ham Papiret. Virkningen var frygtelig. Han brølede: »Um die Batterie, march march - hinlegen - auf - hinlegen« o. s. v. men dette kom vi ogsaa over, og saa jog han os ind paa Stuen.

Dagen efter var der to Mand, der gik ud til en lille Landsby ved Rhinen for at faa lidt Arbejde og lidt Føde. Det var Carl og jeg. Carl fik Arbejde hos en Værtshusholder med at grave i Haven, og jeg kom ind hos en ældre Slagter, hvor jeg hjalp baade i Slagteriet og i Køkkenet. Det var lige efter Paaske, men vi holdt, hvad vi havde lovet. Til Pinse var Kaninstalden færdig, delt i to Rum, et med og et uden Skygge, og der var Huller i Bunden. Paa Pinsedagen om Eftermiddagen vilde Hauptmandens Frue se de to Kanonerer, der havde bygget den dejlige Stald, og efter at to smaa hvide Kaninunger med røde øjne var sluppet ind i Huset, fik vi en Sølvfemmark til at dele og hver ti Dages Orlov.

(kanoner)

Mor!

Vi laa sammen i et Granathul, Mors Dreng og jeg.

Han var i den Alder, hvor man hverken er Dreng eller Mand. Han var blandt de Aargange, hvor man har faaet de første krøllede Dun paa Hagen og ikke tør betro sig til Barberkniven endnu.

Nu sagde han ikke ret meget.

Men nede i Bunkeren, ja, ogsaa i Skyttegraven, dog mest i Barakken i Nantillois, særlig naar Posten var kommen. og havde bragt Breve og Pakker, saa kunde han ikke tie med, hvilken god og dygtig Mor han havde. Han havde bestemt den bedste og villeste Mor i hele Verden.

Nu var der ikke Stunder til at snakke, ikke en Gang om Mor.

Han var gaaet lige fra Skolebænken og ind i Og sit Fædreland elskede han og var stolt maatte være med til at kæmpe for det.

Han var bedre Folks Barn fra en Storby.

Men nu sad vi to, Drengen og jeg, i et Granathul paa 304 midt imellem den tyske og den franske Stilling.

Det var en prægtig Foraarsmorgen efter en rolig Nat.

Lidet anede vi ved Daggry, at Ordren skulde komme til at storme den franske Grav uden Artilleriforberedelse, heroppe paa den frygtede og frygtelige Høj ved den eftertragtede Fæstning Verdun.

Klokken fire Morgen kom Befalingen: »Om et Kvarter stormer vi. Alle klar til at springe ud af Graven. Den fjendtlige Grav skal tages«.

Saa kom Flammekasterne. (28)

Præcist Klokken fire og femten Minutter sprøjtede de, og Skrigene ovre fra den anden Grav viste, at Vædsken havde truffet.

Op! Fremad!

Og saa begyndte et Helvede paa Jorden.

Alt hvad Franskmandene havde af Krigsredskaber udspyede deres Ild imod os.

Ned!

Ti Meter forude en lille Granattragt.

Og her fandt vi ned, Drengen og jeg.

Vi sundede os lidt.

Den sikre Død at storme videre.

Men Drengen var ivrig.

»Vi maa fremad. – Vi har faaet Ordre«.

»Er du forrykt! – Ned med dig«

Værre og værre blev Helvedet over os.

Drengen var der igen: »Vi maa videre«.

»Ti stille«.

Vi laa tavse en Stund.

Var hans Tanker hos Mor?

Og, mærkede Moderhertet derhjemme, at hendes Dreng var i Dødsfare?

Nu sagtnede Ilden lidt.

»Jeg vil lige se, hvor Kompagniet er henne«.

»Lad vær'!«

For sent.

Hans varme Blod sprøjtede hen over mig.

Dreng hovedet bøjede sig ned og hvilede mod Granattragtens Væg.

Det sidste, de sitrende Læber mumlede, var: »Mor«.

Og saa skingrede Fløjten fra vor Grav: »Tilbage!«

H e r m. H u n g e r

PRIMULA VERIS.

(30) Det hvirvlede med Halmstraa paa Perronen,
det trætte Tog gled langsomt med sin Last.
En anden Klasses Vogn var Stabssalonen,
lidt mindre udsat og lidt mere fast

Tæt sammen sad de støvgraa Frontsoldater,
en Gang imellem lød en Melodi,
Vi kørte gennem mange tyske Stater,
og Belgiens Slotte drejede forbi.

Vi spiste flydende og fast hældt sammen
i een Tallerken, dertil kulsort Brød. -
Jeg lænede mig ind til Vinduesrammen,
da Frontens første, fjerne Torden lød.

Tyst gled vi ind i Frankrig, steg af Toget
og laa i Lejren: udstrakt, mørk og bar.
Halvvejs forfrosne, sultne og forvaaget -
jeg vidste næppe rigtigt, hvor jeg var.

Snart viste Dagen os de gule Marker,
barkløse Træer og Tanks, der var skudt om;
jeg ser endnu en flest, der tørstig sparker.
en Trop af Fanger, som forbi os kom.

Jeg tænkte ikke, der var Spor at finde
al Blomster eller saftigt, dagligt Græs.
Jeg saa kun Ruder, der var knust og blinde,
og tunge Bilers evigt samme Læs.

Men saa en Morgen traadte Ordonnansen
ind med en stor Buket af Primula,
endnu lidt duggede og fyldt med Glansen
af Morgenskrænten, de var hentet fra.

(31) Den Dag var lysere end mange Dage,
og mere venlig Himlens skarpe Sky.
Jeg længtes efter Kvindestemmer. Tage
og glatte Gader i en fredfyldt By.

Det gule Skær fra Vaarbuketten stemte
mit Sind vemodigt, men tillige rent.
Selvom jeg alt det andet triste glemte,
det Hud fra Livet vil jeg glemme sent.

Hans Storm.

Da vi spiste Oberstens Ko.

Endelig den 18. November kunde ogsaa vi forlade Namur og forlod denne By som den sidste Bataillon. Jeg var ved de lette Minekastere, og vi havde mange Ammunitionsvogne. I Namur fik vi Ordre til at tage Minerne med hjem til Tyskland, Men Løjtnanten mente, at vi havde mere Brug for Fragtbaadenes Indhold end for Minerne, og den sidste Nat kørte vi, Ordenens Haandhævere i Namur, ned til Moselfloden, kastede Minerne i Floden og fyldte Vognene med Konserver, Sukker, Vin, Brød, Støvler o.m.a.

Paa Vejen ud af Belgien og forresten gennem Rhinlandet med, naaede de franske eller belgiske Kvartermagere os næsten hver Morgen, og vi har flere Gange hilst paa dem ved et Glas Vin.

Men efterhaanden som Dagene gik, var vi saadan ved at blive kede af de evige Konserver. Og en Dag, vi naaede vort Kvarter ved Middagstid, siger Løjtnanten: »To frivillige frem, som kan skaffe os en Ko!« Der var straks et Par Mand, som var villige til dette Stykke Arbejde. En Time senere slog Slagteren en dejlig Ko for Panden, og ikke længe efter var Feltkøkkenet fyldt med dejligt Kød, og Vognene læsset til med Resten af Kødet, som ikke skulde (32) bruges den Dag. Da vi saa allesammen sidder i Laden for at spise den dejlige Suppe, kommer der en fremmed Soldat og snuser rundt ude i Gaarden; omsider finder han Kohuden, som han spreder ud. Vi syntes at observere et smerteligt genkendende Træk i ham; Ansigt, da han betragtede Huden. Nu ved de fleste, som var med i Krigen, at de, som blev udpeget til saadan at trække rundt med Højerestaaende Officerers Køer, ikke just netop var dem, der havde opfundet Krudtet. Denne Mand her saa ikke ud til at gøre nogen Undtagelse. Omsider kom han ind. Om han ikke havde fulgt Udviklingen i den senere Tid med Revolutionen og hvad der fulgte med, ved jeg ikke, men i hvert Fald gjorde han et saa urimeligt komisk Forsøg paa at gøre stram Honnør, da han saa Løjtnanten, saa hele Mandskabet brølede af Latter. Omsider fik Manden dog stammet frem, at vi havde slagtet Oberstens Ko, han kunde kende Huden, »Du hist verrückt, mein Sohn«, siger Løjtnanten og forklarer ham, hvor vi havde købt Koen. Ja, siger Soldaten saa troskyldig, saa maa de ha lignet hinanden, og gik. Men i endnu et Par Dage levede vi højt paa Oberstens Ko.

De russiske Soldater, som under sidste Verdenskrig gjorde Tjeneste som Vagtmænd i Fangelejrene, maatte være belavede paa, at de med det kortest mulige Varsel blev sendt »na positie« - til Fronten, ofte for ganske smaa Forseelser. Mange af dem anede den Skæbne, der ventede dem, at falde i tysk Krigsfangenskab. De søgte allerede nu i de russiske Fangelejre at gardere sig ved at behandle Fangerne godt og saa til Gengæld udbede sig et lille Stykke Papir med Paaskriften:

En god Knægt, har behandlet os godt, og desuden Navn og Adresse (Troppe-
deling) paa saa mange tyske Krigsfanger, som muligt.

Forhaabentlig har det hjulpet dem, hvis de faldt i Krigsfangenskab.

To Oplevelser.

(33) Ved at tænke tilbage paa Krigen 1914-18 er der nogle Oplevelser, der har præget sig dybere ind i Tankerne end andre. Mærkværdigvis er det ofte de mere morsomme Oplevelser paa Papiret, særlig ikke nu, da en anden stor krig har ramt Verden, og som, saa vidt det kan skønnes, vil slå endnu dybere Saar end den Krig, vi var aktive Deltagere i.

En af de store Overraskelser oplevede jeg, førend jeg kom ud til Fronten, nemlig i Kiel, hvor jeg blev uddannet til Krigens Haandværk. Jeg blev indkaldt til Marinen og mødte i Midten af April 1916. Paa Marinekasernen varede Opholdet ikke ret længe, saa blev jeg sammen med andre ført ud til Infanteri kasernen for der at faa den nødvendige Dressur. Forinden vi korn af Sted fra Marinekasernen, blev jeg af en tysk Kammerat, der kendte Forholdene derude, gjort opmærksom paa, at jeg kunde glæde mig, hvis jeg korn til 10. Kompagni, da Kompagnichefen var Nordslesviger og havde meget tilovers for sine Landsmænd. Da jeg erfarede, at det var Redaktøren af »Apenrader Tageblatt«, var det saa som saa med Glæden, Jeg vidste, at Redaktøren var en af dem, der gik løs paa os Danske, naar det drejede sig om Politik, og jeg frygtede for, at det ogsaa skulde gaa løs paa os Danske, naar vi kom i Trøjen. Det var ikke saa underligt, at denne Følelse fik Raaderum, da der gik saa mange Rygter om iblandt Folk af den Slags, Men det kom helt anderledes. En mere forstaaende Chef end Redaktør, Dr. phil. J. Kähler kunde vi Danske ikke ønske os, Han havde en dyb Forstaaelse for vore Kaar og lagde aldrig hindringer, men (34) banede snarere Vejen for os. Vort danske Sprog fik vi Lov til at bruge saa meget vi vilde udenfor Tjenestetiden.

Tjeneste var selvfølgelig Tjeneste. Det kender vi alle nok, men naar den var Slut, var den ogsaa Slut ved vort Kompagni, og saa var vi fri. Jeg vil her gerne benytte Lejligheden til at sige min gamle Kompagnichef, Redaktør, Dr. phil. J. Kähl er Tak for Tiden i Kiel. En mere human og rettænkende Officer fandtes ikke i den gamle tyske Hær.

Der er en anden Oplevelse, som for mig har en særlig Interesse, og det er Juleaften 1917. Vi laa 3 Mand paa Telefonstationen i den lille belgiske By Wenduyn, medens Afdelingen, vi tilhørte, laa i De Haan. Vi modtog en Befaling til at sende en Mand til De Haan for at hente Post og de Julegaver, som var tiltænkt os fra Afdelingens Side. Det blev min Lod at spadserere den ca. 3 km lange Vej for at hente Sagerne, medens de to andre, skulde gøre i Stand i vor Stue til at fejre Juleaften, naar jeg kom, og først og fremmest hente alt, hvad faas kunde fra Kornmandanturen, fra hvilken vi daglig modtog vor Forplejning. Ved 4-Tiden startede jeg og kom i god Tid, idet jeg blev inviteret til at spise med, og da Spisningen først begyndte ved 6-Tiden, blev der telefoneret til de 2 andre, at de først kunde vente mig ved 8-Tiden. Men denne Spisning tog Tid. Der blev spist godt og drukket tæt, som det sig hør og bør. Ved 8-Tiden blev endelig Julegaverne og Posten fordelt, og saa kunde jeg tiltræde Vandringen. Jeg ser endnu, hvilken Møje Kammeraterne havde med at faa alle Pakkerne hængt paa mig. Tornysteren var fyldt, og alle Steder, hvor der var Mulighed for at hænge en Pakke, blev der hængt en, og til Slut 2 Kogekar, 1 med Øl og 1 med Punsch, som jeg heldigvis kunde have i en Haand, for hvor i Alverden skulde jeg ellers have haft. min gode Stok?

Da jeg gik til De Haan, var Vejret nogenlunde, der var klar Frost og lidt Sne, men i Løbet af de 4 Tider var det (35) blevet Snevejr, og da jeg havde Modvind, var det hele langt fra hyggeligt, at komme fra den lune Sal og ud i dette Vejr. Ganske alene i et fremmed Land vandrede jeg imidlertid fremad ved godt Mod. Da var det, at jeg fik den store Oplevelse. Med et stod jeg atter hjemme, og i Tankerne oplevede jeg alle de Juleglæder, jeg havde haft som Barn. En underlig knugende Fornemmelse, et Savn, en usigelig Længsel efter atter at være derhjemme midt i hele Flokken, og saa længes efter det, som jeg saa ofte i ungdommeligt Overmod havde overset. Nu først forstod jeg for fuld Alvor, hvad Julen er for os Mennesker. Jeg kom til at tænke paa, om det var en saadan Nat, som den jeg var ude i, at Hyrderne saa Englene og hørte den mærkelige Sang. Denne Sang blev ved at tone i mine Øren og i mit Sind: »Ere være Gud i det Høje, Fred paa Jorden, og i Mennesker en god Vilje«. Ordet »I Mennesker en god Vilje«, blev staaende i mine, Tanker og er bleven det siden da, for det er jo den, der er Forudsætning for de to andre Ting.

Efter en Times Vandring var jeg paa Stationen, oversneet og ikke saa lidt medtaget af den skarpe Modvind. Mine to Kammerater tog imod mig med god Vilje. De havde alt i Orden, d, v. s. de havde spist og havde ligeledes faaet megen god Mad og ogsaa Julegaver fra Kommandanturen. De læssede af, ja næsten klædte mig af og fik mig i Seng, Det var en rørende Omsorg de viste mig, og da de havde faaet mig placeret i Sengen med al mulig Omtanke, saa fik jeg Punsch og Æbleskiver, som den ene Kammerat paa en eller anden Maade havde faaet fat i. Først udpakkedes Julegaverne, som vi havde modtaget saavel fra Afdelingen som fra Kommandanturen. Det var Cigarer og en lille Pibe, som der kunde ryges »Kanaster« paa. Denne Pibe tilfaldt mig, da jeg var den eneste, der brød sig om at ryge den Slags Tobak. Dernæst kom Turen til Pakkerne og Brevene hjemmefra. De blev delvis (36) læste og aabnede, men vi blev enige om at gemme dem til Dagen derpaa. Der lagde sig en egen mild og blød Stemning over os, og særlig var Glæden ved at mindes alt, hvad Hjemmet havde været og var for os, stor. Længe varede det ikke, saa sov jeg de Retfærdiges Søvn, og det gjorde de to andre ogsaa. Vi havde nemlig faaet Lov til at gaa i Seng alle tre, blot vi stillede Telefonapparatet ind paa Kommandanturen i Ostende.

Naar jeg nu tænker tilbage paa den Jul, saa synes jeg, at den var en af største Oplevelser, som jeg har haft. Aldrig har jeg været saa nær ved selve Julens Centrum, som jeg var det paa min ensomme vandring fra De Haan til Wenduyn.

Jakob Petersen.

Sorrig og Glæde.

Af Lærer H. P e t e r s e n. Blans Skole pr. Avbbøl.

Sekretær i Amtsbestyrelsen for D. S. K 1914-18, Sønderborg Amt.

Mange her i vor Hjemstavn har den Opfattelse, at Soldater ved Fronten i den store Verdenskrig som i den nuværende daglig og altid svæver i konstant Livsfare. Jeg har tit forklaret dem, at dette aldeles ikke var rigtigt. Bag Fronten, i Rokvartererne og i Træningslejre har vi haft mange gode Dage og fornøjelige Timer. Lyspunktet derude ved Fronten var det uselviske og betingelsesløse ærlige Kammeratskab. Hvor tit har vi ikke oplevet, at det mest trofaste og ædlest Hjerter slog bag en simpel, slidt Soldatertrøje. Der fandtes ogsaa mange herlige Mennesker blandt de højere Befalingsmænd, men dem saa vi jo kun paa Afstand. Til visse Tider blev vort Sind trykket og uroligt. Naar vi havde haft det godt et Stykke Tid, det være sig i en rolig Stilling: eller bag Fronten, (37) saa kom den store Modsætning. Nu var vi en frisk udhvilet Stødtrop - en Formation med stor Kamp- og Slagkraft, og saa skulde den sandelig bruges. Vi tænkte altid i saadanne Venteperioder (Træningstider): Hvor længe kan dette vare? Hvor mon vi nu skal sættes ind? Hvem bliver derude denne Gang! Hvor mange? - Der meldte sig saa mange nærgaaende Spørgsmaal. Saa en Dag kom det, nærmest som en ventet Udløsning paa Spændingen. Der var Krig, - og vi maatte bære en front-soldats Lod. Disse Overgange var de tungeste for mit Sind, som for de fleste af os. Man sagde i Tankerne Farvet, Lev vel og Tak til alle i Hjemmet (paa Als) til Venner, Veninder og gode Mennesker, som man havde truffet paa sin Ungdomsvej, - man gjorde sig rede til Tønnen, maaske skulde man selv til den store tavse Parade, saa det gjaldt om at være færdig. - Men hvorfor ikke haabe, det kunde da være, at man kom i den lykkelige Halvdel af Kompagniet (5/89), som oplevede et: Dagen derpaa. Ja, mange Gange har vi maattet gøre denne Turnus om i vor Fronttid, i Marts-Offensiven 1918 mod Bapaume faldt jeg fra. Saa- ret! Jeg skal ikke komme nærmere ind paa det, men bare spørge mine Kammerater: Har vi altid husket at takke og ære de gode Kammerater (vore Brødre) fra den Gang, som ikke kom i vor lykkelige Halvdel af Kompagniet? Har vi holdt alle de Løfter, vi gav i saadanne Trængselstider? Da var der tit »Sorrig« i vort Sind.

Men der kunde være Øjeblikke ved Fronten, hvor man foruden Kammeratskabet oplevede en stor Glæde, som gemmes i Hjertet for hele Livet.

Det var den sidste Dag (Nytaarsaftensdag) i Aaret 1917. Mit Komp. 5/89 gik fra sit Rokvarter (Noyelles Godault) til en By Leforest, hvor vi skulde af med de smaa Feltgraa (Lusene). Ved saadanne Smaature morer mange Soldater sig ved at komme med morsomme Tilraab til de forbipasserende, (Hummel) og Svaret lader sjælden (38) vente længe paa sig, særlig naar nogle fiffige saa, at vi var meklenborg'ske Grenaderer. Saa begyndte de gerne at brøle, som en Okse. Thi, sagde de: I har jo et Oksehoved i det meklenborg'ske Vaaben. Jeg gik den Dag saa stille og tænkte paa det nye Aar, hvad vilde det bringe for os - for mig. Bag ved gik en ung Meklenborger fra en Herregaard, Han sagde somme Tider: Du, Degn, pas din Kurs - jeg skal ogsaa have Plads til mine Ben, gaar Du nu igen og drømmer om Nord-slesvig. Wilhelm var god nok. Men pludselig saa jeg til Siden - og forbi mig gik den modsatte Vej en Soldat, som jeg særlig rnaatte lægge Mærke til. Min Bror. Det slog ned i mig, - i - hvor ligner han. min Bror, - det maa jo være ham. - Skal jeg raabe et Goddag, Kammerat, for at han kan se mig i den store Flok Nej, - det er umuligt - meningsløst, han er jo ikke

her, han ligger længere Syd paa og længere bag Fronten. Jeg gik videre. Men da vi kom hjem om Aftenen, sagde Kvartervagten til mig: Der var Besøg til dig, Degn, en Bror tror jeg nok. Han var bedrøvet over, ikke at træffe dig, her - et Brev.

Det slog ned i mig, hvad jeg havde set. Paa Nytaarsaften havde jeg set min eneste Bror mange Hundrede Mile hjemmefra, havde kendt ham og ikke tiltalt ham paa Vejen. Jeg ærgrede mig og skammede mig. Vi havde ikke været sammen i 5 Maaneder. Han meddelte mig i det korte Brev, at han skulde i Stilling (til Fronten) sammen Nat. Jeg var gal i Hovedet paa mig selv. Nytaarsdag skulde alle Ro-Kompagnier i Kirke. Jeg var rnellemfornøjet paa Grund af Tildragelsen i Gaar. Og tænk: – Da vi kom ud af Kirken, stod min Bror (nu: Degn J. Petersen, Grarup Skole) ved Døren og tog imod mig. Han havde faaet Udsættelse en halv Dag og v i d e tale med sin lille Bror, da vi var saa nær sammen. I Dag vilde jeg ikke narres, sagde han, derfor smuttede jeg under Gudstjenesten ind i Kirken. jeg stod og stirrede paa de (39) mange Hundreder alvorlige Soldater-Ansigter indtil jeg fandt min lille Bror. Saa blev jeg rolig. Der blev stor Gensynsglæde og et uforglemmeligt Samvær for de to Brødre midt i den onde Krig.

Ja »Sorrige og Glæde de vandre til Hobe«.

Bibelen, der tog af for et dødeligt Stød.

Den 22. August 1918, da mit Kompagni laa i Egnen ved Sommeffloden i Frankrig, fik vi Besked, at vi den følgende Nat skulde afløse et andet Maskingevær-Kompagni; det var første Gang, jeg skulde i Ilden. Den Eftermiddag læste jeg en Del i min Bibel og bad min himmelske Fader om at beskytte mig. Min Bibel plejede jeg altid at have bag i min Frakkelomme, men den Aften stak jeg den i Lommen paa Brystet, da jeg havde hørt, at en Bibel før havde taget af for et dødeligt Stød. Ved Midnatstid gik vi frem, og vi fik Trommeild hele Natten, efterfulgt af et Angreb ved Dag gry, der endte med, at vi blev omringet og taget til Fange. Under Transporten til de engelske Stillinger blev jeg ramt, antagelig af en Granatsplint, der gik tværs igennem min Bibel og alt mit Tøj, men ellers tog jeg ingen Skade deraf. Havde jeg ikke haft min Bibel der, var Splinten maaske gaaet igennem Hjertet. Nu, da jeg 23 Aar senere sidder og skriver disse Erindringer, hører jeg stadig Brummen fra de engelske Bombemaskiner, der haster afsted med deres dødbringende Last; mit Ønske og min Bøn er da, at den gamle Bibel endnu maatte frelse mange, ikke alene fra den timelige, men ogsaa fra den aandelige Død.

C h r. L a s s e n,
Vellerup Mark pr. Agerskov,

Min Ven, Gustaf!

REGN - REGN OG ATTER HEGN. Hele Kompagniet var gennemblødt. Vi havde arbejdet hele Natten, og hen paa Morgenstunden en Decemberdag 1914 marcherede vi tilbage til Terest, en lille flandernsk Landsby, nord for Ypern. Uniformen klæbede til Kroppen, Støvlerne var tilsmurt med et tykt Lag af den fede flamske Jord. Vi gik rask til for at holde Varmen og for at blive nogenlunde i Humør efter en trist Nat. Efter godt to Timers March naaede vi vort Maal, og Delingen fandt snart hver sit Hus. Da det var umuligt at sove i det vaade Kluns, blev vi i min Deling enige om at lave et ordentligt Baal paa det aabne Ildsted - noget i Lighed med en norsk Pejs.-- vi havde i vort Hus. Nogle af os gik ud til vort Udhus, der tjente som Brændsel, og ved Hjælp af Økser fik de snart Brædder og Bjælker slaaet i Stykker og tændt et mægtigt Baal, andre havde imens faaet malet Kaffe, skaaret Brød og lavet til til Morgenkaffe. Vore Frakker og øvrige Beklædningsgenstande var hængt til Tørre paa Søm og Snore, og ved Hjælp af Tællelys og Lyset fra Baalet forsøgte vi at lyse lidt op i Tilværelsen. -

Da Maden var spist, Kaffen drukket og Tøjet nogenlunde tørt, fik vi slæbt Halmen op af Kælderen, - det var nemlig der vi gemte den om Dagen - og flere af os havde faaet Piben tændt, en enkelt med en Bemærkning om, at vi skulde »Holde Piben i Hævd og Ære«, - en Sætning, der dengang i mange Aar havde været anvendt af Junggreens Tobaksfabrik i Aabenraa, - og der var indtraadt en rigtig rembrandsk Stemning i Lokalet; Baalet var nedbrændt, der laa kun en mægtig Bunke Trægløder, som udsendte en lun Varme. Medens vi kun dunkelt kunde skimte (41) hinanden i Lyset fra Baalet, gik Døren op og en Soldat kom ind. Nogle Stykker af os rejste os op for at se, hvem der besøgte os saa sent, eller snarere saa tidligt, thi Klokken var vel omkring fem. Den ankomne sa' ikke et Ord, saa sig omkring og gik saa lige hen til Baalet, - op i Baalets Gløder og stillede sig der med begge Fødder, saa Gnister og Smaaflammer slog op Om ham. »M-m-menneske dog, hvor e-e-e d-d-det dejligt varmt« - kom det endeligt fra Personen, der nu ved sin Stammen afslørede sig som min Ven Gustaf Taube. Naar man er saa vaad som Gustaf var, kunde man udmærket gøre, som Gustaf gjorde, stille sig op i Ilden, men faa Ideen, det kunde kun Gustaf.

Vi fik Gustaf pillet ud af Flammehavet, og ved Hjælp af en god dansk Kaffepunch fik vi lidt Humør og Kulør sat paa ham, og da han syntes, vi havde det dejligt, anmodede han høfligst om at maatte blive hos os Natten over. «I-i-i D-d-danskere er n-n-nu non g-g-goe Kammerater«, paastod Gustaf, - »aa saa s-s-saan g-g-god P p-punsch, - haha, ha, - den er v-vel nok t-t-fin«.

Det var Gustars Entre, jeg skal nu forsøge at fortælle en lille Tildragelse, jeg oplevede kort Tid senere. - - -

Reserve-Intantert-Regiment Nr. 215 laa den 10. Maj 1915 med 1. Batl. i forreste Linie ved Lizerne i Flandern. Min Gruppe laa paa venstre Fløj med Tilslutning til Nabo-regimentet, og da Pionererne arbejdede i Pigtraadsspærringen, fik vi Ordre til at stille en Lyttepost ca. 60 Meter foran Pigtraaden. Da Pionererne tidligt om Morgen holdt op med Arbejdet, blev Lytteposten trukket ind, og da vi korn ind i Skyttegraven, blev vi af Delingsførereren, Ltnt. Cordes, opfordret til at hente Ammunition nede ved en lille Tøndebro, der gik over Yserkanalen.

Da vi kom ned til Kanalen i Nærheden af Broen, var Franskmændene travlt beskæftiget med at skyde den lille Bro i Stykker ved Hjælp af Artilleri, og da vi ikke skulde nyde noget, medens Skydningen stod paa, blev vi liggende (42) i passende Afstand. Da Skydningen efter vor Mening var ophørt, gik vi nærmere, fandt Patronerne, og skulde netop til at tiltræde Tilbagevejen, da vi fik øje paa en Soldat, der kom fra den anden Side og vilde passere Broen. Den kommende havde Tornyster paa, og i højre Haand holdt han Geværet, medens han havde en Sandsæk med noget i i venstre Haand. Tornystret var bugnende fuldt af Uld tæpper, og da jeg syntes, at jeg skulde kende Fyren, gik jeg nærmere og saa nu, at det var min gode Ven Gustaf - Løjtnant Cordes' Oppasser.

Gustaf havde været oppe ved Kaffevognen for at hente Løjtnantens Bagage, og foruden Uldtæpperne var der sikkert ogsaa andre gode Sager i Tornyster og Sandsæk. Da vi gensidig blev os var, var Gustaf ved at undersøge Broens Stabilitet ved med den ene Fod at træde paa Broplanken. »N-n-na, Indr-r-etningen g-g-gynger jo slemt, men det gaar vel«, - mente Gustaf og balancerede ud paa Broen. Ved Broens højre Side var der spændt et svært Tov, og med højre Arm forsøgte Gustaf at støtte sig til Tovet, og han var kommet godt halvvejs over Broen, da Franskmændene igen fandt paa at sende en lille Granat-byge hen over Broen. Det var naturligvis uhyggeligt for Gustaf, og han forsøgte da ogsaa at faa lidt mere Fart paa, for at faa fast Grund under Støvlerne, da en Granat slog ned umiddelbart under Broen. Ved Eksplosionen røg Broen op i Luften, og Gustaf forsvandt i Yserkanalens Bølger med Gevær, Tornyster og Sandsæk.

Vi sprang straks til for at hjælpe, og da Gustaf endelig kom til Syne, svømmede han kun med højre Arm, saa vi mente, han var saaret i venstre Arm, hvilket dog senere viste sig at være en Misforstaaelse. Kammeraterne sprang til, og snart fik vi Gustaf trukket paa Land.

Gustaf var ikke saaret; han havde i venstre Haand vedblivende Sandsækken, og paa vor Forespørgsel svarede Gustaf stammende, - Gustaf stammede nemlig som (43) et Maskingevær: - »I-i-i er vel tot-tossede, i højre H-h-haand havde jeg j-j-jo Ge-geværet, - - d-d-det blev derude, men F-f-flaskerne har jeg da faaet med i Land - « Gustaf havde altsaa F-f-flasker i Sandsækken! !!

»En Bø-bø-bøsse skal Kompagniet nok sk-skaffe mig igen, m-m-men« . - -

Meget rigtigt tænkt, Gustaf, et Gevær skal Kompagniet nok skaffe dig igen, men to Flasker Rødvin aldrig; altsaa maatte Bøssen blive derude, - men nu straks at betænke saadan noget, naar man er ved at drukne i Yser-kanalen, -

Gustaf saa slemt medtaget ud, - tilsмурt af Kanalens Mudder som han var, fra Top til Taa. - Vi hjalp ham med at faa Tornystret af, og skyllede ham med Vand fra Kanalen, og snart saa Gustaf ret præsentabel ud igen,

»N-n-na, det var det«, - mente Gustaf - - »f-d-det er n-n-nu ikke lutter Grin at faa M-m-mudderbad, saadan s-s straks om Mor'nen, - jeg f-f-fryser nederdrægtigt, - - - o-o-om Fø-fødderne - - -«

Denne Gustars Udtalelse skaffede mig den ædle Tanke at indgive Gustaf noget, der kunde varme ham, - og da Gustaf jo selv havde fortalt, at han havde Flasker med i Sandsækken, saa laa Tanken ret nær, at det var den Medicin, Gustaf trængte til, og paa en høflig Forespørgsel fra min Side svarede Gustaf: »D-d-du maa jo-jo-jo være tosset, altsaa, - det er Løjtnant Cordes' Fla-fla-flasker, - din Idi-o-ot...«

»Nanu, Gustaf«, svarede jeg, »Flaskerne blev dog derude, hvor du lod Bøssen blive, - jeg er dog Vidne, - vi alle har dog set, at du røg i Kanalen, og det kan Løjtnanten da baade se og lugte paa dig - - -«

— - - Gustaf gloede paa mig, inden det brød ud af ham: »S-sørnmed e-e-en gggod Ide«!!!

Som sagt, saa gjort, - frem med Fla-fla-flaskerne, - Kammeraterne fik en Slurk med, og Gustaf truede endnu (44) Munden fuld: »I-i-i skal sø-sø-rued hold' Kæft med den her Historie - - -, ellers faa-faa-faar jeg et sy-syndigt Leben med ha-ha-ham, Lø-Lø-Løjtnanten.

Som gode Kammerater lovede vi Gustaf ubrødelig Tavshed, altsaa hvad Løjtnanten angik, thi ellers kunde jeg jo ikke skrive denne Historie, - vel?

Det var ved at blive rigtig lyst, vi fik hurtigt fat i Patronkasserne, og med Gustaf i Teten gik vi tilbage til Skyttegraven. Ankommet dertil stod Løjtnanten og tog imod os, og Gustaf knaldede Hælene sammen og meddelte Løjtnanten om Tilfældet ved Broen og Vandgangen m.m.

»Je-je-jeg ser u-u-ud som et Sv-sv-svin, Hr. Lø-Lø-Løjtnant«, forklarede Gustaf.

»Javel, Gustaf, du ser ud som et Svin, - du lugter ogsaa som et Svin, Gustaf, men jeg synes ogsaa, du har en anden Lugt, din Laban, - du lugter efter min gode Bourgunder - - -«.

Mere hørte jeg ikke af Samtalen, thi vi havde jo alle lovet Gustaf ubrødelig Tavshed, og iøvrigt fik vi meget travlt med at bringe Patronerne hen i den anden Ende af Skyttegraven. -

Men mere om Gustaf og hans Meriter i næste Aarbog.

J o h s. C l a u s e n, Gram.

Jul.

Det var Lille Juleaften 1915. En Trop tyske Krigsfanger var paa Vej fra det Indre af Rusland, hvor de, indtil Vinteren satte ind, havde været beskæftiget ved Vejarbejde, til Egnen omkring Petrograd. Det var en forfærdelig Rejse. Der var pakket ca. 40 Krigsfanger ind i en Godsvogn. Midt i Vognen stod en lille Kakkelovn. Men selv om det en Gang imellem lykkedes at stjæle saa meget Brænde, at (45) Kakkelovnen var rødglødende, kunde den ikke nær varme Vognen op, saa Vognens Vægge var delvis hvide af Rim. Dertil kom, at Fangerne som Følge af »Mangel paa Smaapenge« kun hver anden eller tredie Dag fik udbetalt de 12 Kopeker, som tilkom dem, saa de kunde købe sig noget at spise. Det var en sulten og forkommen Flok, som blev udladet paa en Station nord for Petrograd. Efter en March paa godt og vel halvanden Time ankom Fangerne til den Landsby, hvorfra de skulde gaa paa Skovarbejde. Til Trods for at Rejsen havde varet længe nok, var de endnu ikke ventet. Der var ikke sørget for Forplejning og kunde ikke anvises noget andet Kvarter, end en uopvarmet Nybygning. Fangerne søgte at faa Natten til at gaa paa bedste Maade. Næste Formiddag, Juleaftensdag, blev en Del af Fangerne beordret til at gaa hen til Bageren, som boede i den anden Ende af By en, for at hente Brød.

De store runde Brød var varme, lige kommen ud af Ovnen, da de blev udleveret. Men inden man naaede »hjem«, var Brødene stivfrosne. De blev uddelte, et Brod til hver fire Mand, men det viste sig umuligt at faa Brødet skaaret i Stykker, - der var jo ikke mange som havde en Kniv. Saa randt et lyst Hoved paa, at man jo kunde save Brødet i Stykker,

hvilket ogsaa skete. Et Stykke frosset Brød og en Haandfuld Sne var alt det, som den Flok Krigsfanger fik til Julearfensnadver den Juleaften. Alle, som var med til denne Juleaften, vil huske den.

Alle, - nej, ikke alle. Thi da Fangerne havde værd der i Landsbyen i 3 Uger og hver Dag været paa Skovarbejde, var der saa mange syge, at hele Flokken blev indlagt paa et Lazaret i Petrograd. Dog ikke alle, som havde været med den Juleaften. Tre Grave, forsynet med et raat tilhugget Kors med Navnet paa den her begravede Krigsfange, skrevet med Blyant, blev tilbage.

- a.

Afkommanderet

(46) Ved Paasketid 1917 havde mit Regiment store Tab under Forsvaret af Vimmyhøjderne, og vi skulde derfor sammenarbejdes med de nye Reserver i en roligere Stilling ved Fromelles paa Lilleegnen.

Som en af de gamle i Tjenesten ved Kompagniet blev jeg af en velmenende Feldwebel tildelt et Kommando, der skulde bevogte Civilfanger i en Lejr i Nærheden af Houburdin. Vi var 15-16 Mand under en bayersk Feldwebel og Underofficers Ledelse, og der blev af Feldgendarmer transporteret ca. 300 Franskmænd ud til os den første Dag. Det var store, flotte Fængselsbetjente fra Lille, Haandværkere, Forretningsfolk og en Del unge Grubearbejdere.

Vi sporede ingen større Paaskønnelse fra dette Selskabs Side for Indkvarteringen hos os, men denne forløb dog i første Omgang nogenlunde i Orden og Ro.

Næste Dags Morgen skulde der rykkes ud til Arbejde, og Halvdelen af Vagtmandskabet fik tildelt et Par Hundrede af Civilfangerne, som vi skulde stille med i en By nogle Kilometer fra Lejren.

Under Marchen mærkede jeg nok, at der blev meddelt Paroler fra Geled til Geled, og da vi passerede en større Landsby, hvor Beboerne stod spændte i Døre og Vinduer, stemte hele Kolonnen pludseligt i med Marseillaisen. Kvinderne, der stod ved Husene, græd, og det saa ud til, at de temperamentsfulde Franskmænd var ret opildnede af de patriotiske, Ord og Toner.

Den bayerske Underofficer, der førte os, saa temmelig betuttet ud, og jeg var belavet paa hvadsomhelst.

Imidlertid fik Sangen Ende og Landsbyen med, og den støvede Landevej og Sommervarmen dyssede igen Gemytterne i Ro.

(47) Ude paa Arbejdspladsen, hvor Flokken blev inddelt i Hold, fik jeg tildelt en Snes Mand, der skulde lave Skyttegrave. Da de saa, hvad de skulde udføre, nægtede de pure, og saa stod, jeg der i en ny truende Situation, Feldwebelen, der havde Opsyn, kom til, og han kunde saa mange franske Brokker, at han kunde tale Dunder til strejkende Franzoser, men

lige meget hjælp det. Han forsøgte saa med Trusler, lod mig plante Bajonetten paa, men heller ikke dette virkede paa de opsætsige.

Enden blev, at han maatte lade dem strejke, men valgte saa selv Stedet dertil. Det blev en Plads, hvor jeg som Vagtmænd kunde staa i Læ for et begyridende Tordenvejr, mens Franskmændene »strejkede« udenfor i den skyllende Regn, Det var kun med Nød og næppe, at jeg hindrede Flokkens Opløsning, da Uvejret brød løs, men det gik. Senere opdagede jeg en Belgier i Flokken, der kunde Tysk, og kom lidt paa Talefod med dem, saa de forstod, at jeg ikke vilde gøre dem mere Fortræd, end jeg havde Ordre til. Det lykkedes dog ikke hverken med det onde eller gode at faa denne Flok til at arbejde den Dag.

Næste Dag- tilbød de at arbejde mod, at der blev afgivet skriftlig Erklæring om, at det var tvungent. Flokken søgte ved Tegn og Blink at laa mig med som Vagtmænd, saa der var ikke dødeligt Had fra foregaende Dag.

Ved lidt Taktik ved Opstillingen fik jeg dog tildelt et lille Hold af unge Knægte, og vi kom til at have et fornøjeligt og godt Samarbejde.

Efterhaanden blev Forholdet mellem fangerne og Vagtmandskabet ret venskabeligt og vi havde alle efter Omstændighederne gode Dage.

Desværre varede det ikke længe, før jeg igen maatte med Kompagniet hen, hvor der var dicke Luft.

H. A n d e r s e n, Kongsbjerg.

_____ -

Fra min sidste Stilling i Frankrig 1918.

(48) E af de første Dage i November 1918 gjorde vi Holdt ved en Landevej et Sted i Frankrig. Landevejsgrøften skulde være vor Skyttegrav, en lille Bondegaard vort Kvarter. Bonden og hans Kone og deres to smaa Piger paa 7 og 9 Aar boede i Kælderen, medens vi 10 Mand boede i Stuen. Jeg blev hurtig meget fortrolig med de to smaa Piger, som om Dagen altid kom op i Stuen til os. Efter et Par Dages Forløb vilde jeg gøre et Forsøg paa ogsaa at komme lidt nærmere i Forbindelse med Familien, som hidindtil havde holdt sig meget reserveret overfor os, hvad jeg godt kunde forstaa. En Aften gik jeg uindbudt ned i Kælderen til dem. Manden sad og læste i en Bog, Konen gjorde Tøj i Stand. De to smaa Piger kom straks hen til mig, og vi kom hurtig i en munter Samtale. Det gamle Ord om, at naar man tager Barnet ved Haanden, tager man Moderen om Hjertet, viste sig ogsaa her at være rigtigt, thi Konen blandede sig ret snart i Samtalen mellem Børnene og mig. Jeg kom nu frem med det, som jeg vilde bruge som Paaskud til mit Besøg, nemlig at bede om et Stykke Barbersæbe. Konen forstod, hvad jeg vilde og forklarede mit Ærinde til Manden, som afviste mit Andragende meget barsk. Jeg kunde ikke ret meget Fransk, da vi, som laa i forreste Linje, sjældent kom i Forbindelse med Civilbefolkningen, men kunde dog forklare ham, at jeg var fra Slesvig og saa gik der et Lys op for ham. Han sagde til mig, at i 1914 var Kongen af Danmark i Paris, og Pariserne raabte: »Vive le Danemark, vive la France!« Ja, sagde jeg saa, jeg siger ogsaa: »Vive le Danemark og vive la France«. Og impulsive, som

Franskmændene er, tog han mig i sine Arme og trykkede mig ind til sig og sagde en hel Del, som jeg ikke forstod. Men jeg fik en dejlig Toddy, og vi sad og sludrede hele Aftenen. Desuden fik jeg et dejligt Stykke Barbersæbe, da jeg gik.

Minder fra den forrige Krig,

(49) Vi lever jo midt i Krigens Tegn, og de af os, som har oplevet den forrige Krig, føler vist mere eller mindre, hvor nær disse to Krige ligger opad hinanden trods de 20 Fredsaar, der ligger imellem dem.

For dem, som har været midt inde i Krigens Rædsler dengang, dukker Minderne frem, baade de mørke og de lyse.

Mange af de Sønderjyder, der slap uskadt igennem ilden, og havnede i en fransk eller engelsk Fangerejre, har sikkert følt en dyb og inderlig Taknemmelighed over at være sluppet ud af det Ragnarok, som de selv havde været ude i. Men siden efter kom der jo en Tid, hvor Pigtraaden, der omgav Lejren, og Vagtposterne, der stod rundt omkring, lod dem føle, hvor uendelig stor Afstanden var mellem dem og deres Kære, og samtidig meldte der sig en Række Bekymringer for dem derhjemme, som det tog lang Tid at komme i Forbindelse med, og desuden det bestandige Spørgsmaal: Hvor naar holder Krigen op? Og en Ting til fyldte dem med Uro: Hvordan mon det saa ud derhjemme, naar de omsider satte Foden over Tærskelen til deres Hjem og betraadte deres Hjemstavns Jord, Som de elskede saa højt?

For disse Sønderjyder oprandt imidlertid et stort Lyspunkt i deres Tilværelse, da de blev samlede i Særljre: Feltham i England, og Aurillac i Frankrig.

Det blev af den største Betydning for dem at mødes med Kammerater, Naboer, Brødre og andre Slægtninge. Det blevet Fællesskab, saa stærkt og inderligt, som kun de, der har oplevet det, til fulde kan vurdere. Det var ikke blot Hjemstavnen og Hjemmet, men ogsaa deres (50) danske Modelsmaal, og sidst, men ikke mindst, det gamle Evangelium med de kendte Toner, vore værdifulde Salmer, og de kære danske Sange, som gjorde Fællesskabet saa umaadelig stærkt.

Man kan derfor godt forstaa, at de, der følte sig mest ensomme og isolerede, var de syge og saarede, der laa rundt omkring paa Militærhospitalerne. Mine Tanker er ofte gaaet tilbage til disse, og jeg vil derfor gerne nævne et Par Eksempler fra mine talrige Hospitalsbesøg.

For en Besøgende og især for en Præst gælder det at møde den Syge og den Saarede med noget af Kristi Kærlighed, for Kærlighed er nu engang den Nøgle, der bedst kan aabne Menneskehjerter. De smaa Kærlighedsgaver de Syge modtog i Form af lidt Penge, lidt Tobak og lidt Cigaretter, Blade og Bøger gjorde altid sin Virkning.

Jeg husker een, der laa med et slemt Skudsaar i det ene Ben. Da jeg havde hilst paa ham og talt lidt med ham, afbrød han mig pludselig med disse Ord: »Men De taler jo flydende Dansk som en Indfødt!« »Ja, det skulde jeg mene,« sagde jeg, »for jeg er Dansker!« »Ja-

men jeg troede De var engelsk Præst«, og samtidig saa han op og ned ad min engelske Præstefrakke, som jeg havde paa.

"At tænke sig at De kommer for at besøge mig, aah, hvor er jeg glad ved at De kom, for jeg længes saadan efter Danmark, mit kære Hjem og alle mine Kære der.« Efter at jeg havde faaet hans Adresse i København, lovede jeg at jeg straks skulde skrive til hans Hjem. Jeg sagde forøvrigt ogsaa til ham, at han godt maatte skrive hjem paa Dansk. Dette lille Møde glemmer jeg aldrig, og Ord kan næppe udtrykke, hvad vi følte, da vi sad stille ved hinandens Side og bad til de Syges og Lidendes Ven i det Høje.

I et andet Hospital traf jeg en Sønderjyde, der havde mistet den ene Fod. Jeg udtrykte min Deltagelse for ham, men han svarede: »Aah, det er ikke saa farligt med mig, jeg har kun mistet den ene fod, det kan sagtens (51) blive godt.« Men hvor blev han glad, da jeg fortalte om Feltham, og for de Smaating jeg bragte ham. Jeg saa tilfældig i hans Tobaksæske, som kun indeholdt Aske og snus, antagelig brugte han at komme Asken i Tobakken for at drøje paa den, og saa ryge det endnu engang. Han saa i det mindste lidt betænkelig paa mig, da jeg hældte Æskens Indhold ud i det aabne Ildsted, men hans Ansigt klarede op paany, da jeg fyldte Æsken op med god englsk Tobak, samt en lang Cigar og nogle Smaapenge.

Noget af det, der glædede mig mest under mine Hospitalsbesøg, var en Udtalelse fra en lille Flok under vor Samtale om Feltham: »Det allerbedste ved Feltham er, at der er Guds-tjeneste hver Søndag, paa vort eget Modersmaal, og Møderne i Ugens Løb.«

Over vore Søndage i Feltham laa der en egen Feststemning. Der kunde man samles om Ordet og Nadverbordet i den lille Lejrkirke. Der kunde de hente Hjælp og Styrke til den graa Hverdag med dens Arbejde, m.m., foruden at Søndagens Velsignelse øgede det daglige Samlivs Glæde. For mange blev det en Bekræftelse af det gamle Ords Sandhed: »Mine Tider er i dine Hænder, Herre!« og »Vælt din Vej paa Herren, stol paa ham, saa griber han ind!«

De store Højtider var i særlig Grad egnet til at skabe Vished om at Gud raader for, hvad Tiden skal os bringe! Det er jo ikke underligt, nu da vi nænner os Julen, at saa gaar Tankerne tilbage til de Julefester, som samlede dem alle i et fælles Ønske om, at det centrale i Julebudskabet maatte knytte dem tæt sammen, samt at de Ord der stod i Transparent foran Indgangen til Festsalen: »Fred paa Jord« snart maatte blive virkeliggjort. Og naar Øjeblikket kom, da vi samledes i Festsalen ved de lange Borde, og indtog vort Juleaftensmaaltid med Gaasesteg, Nødder og Appelsiner, samt Kaffe og Kager, da fyldtes Hjerterne med Tak, først til Gud for hans Julebud, og (52) saa til Mennesker, som havde gjort det muligt for dem at samles med glad Sind om Gaverne, der var blevet sendt dem.

Jeg vil ønske for alle Medlemmer af D. S. K, at den kommende Jul maa bringe Lys i en mørk Tid ind til mange Hjerter og Hjem! Og hermed ønsker jeg dem alle

EN GLÆDELIG JUL!

Middelfart, 17. November 1941

Troensegaard - Hansen

Pligtfølelse

Det var i Efteraaret 1915. Vi havde i et Par maaneder haft en meget vanskelig Stilling. Et Førre, saa sølet, saa det ikke hørte til Sjældenhederne, at Støvlerne blev stikkende i Skyttegravsleret. Vi laa hinanden saa nær, at de almindelige vaabeu var Haandgranater og Miner. Vi hørte til et sammensat Regiment, bestaaende af en Batl. fra tre forskellige Regimenter. Da vi saa en Nat afløste en anden Batl., havde denne benyttet Lejligheden til paa vort Omraade at faa Fjendtlighederne indstillet, og nu fulgte der en rolig Tid i Skyttegraven. Det kunne dog ikke vedblivende gaa, og ind under Jul blev vi afløst af andre Tropper. I den rolige Tid var der imidlertid fra vor Batl. forsvundet to Mand, og man antog at de var gaaet af fri Vilje. Da Batl. saa var samlet bag ved Fronten, holdt vor Batl.-Kommandør en meget skarp Tale, hvor han i kraftige Vendinger dadlede en saadan Opførsel. Han sluttede til sidst med at sige: »Det skal ikke være en Kritik af Nordslesvigerne i Almindelighed, thi blandt disse har jeg mine mest pligtopfyldende Soldater.« Lad os derfor vise, at denne Pligtfølelse fremtidig følger os Sønderjyder, og at vi i Pligtfølelse og Kærlighed af al vor Evne slutter op om vort kære Fædreland Danmark, andre til Efterfølgelse.

Sender saa Julehilsen, specielt til Kammerater fra Res, 1/86.

J. N. B r a g.

Den gamle Pistols Historie.

(53) Den 12. December 1915 laa Infanteri regiment Nr. 512 overfor Russerne ved Sluzk mellem Brest Litowsk og Minsk. En Ordonnans var i hurtig Trav kommet med Befaling fra Divisionen, at Regimentet skulde grave sig ned, da et russisk Angreb ikke var udelukket.

Menig af 4. Kompagni, Ole D a m, der var Sønderjyde, gravede med stor Ihærdighed. ikke netop for at fremme Arbejdet, men mere for gennem Arbejdet at holde Varm, thi der var en rasende Kulde. Paa Grund af Frosten gik Arbejdet kun langsomt, og Ole var klar over, at han skulde arbejde hele Natten, saa han havde god Tid til at lade Tankerne smutte hjem til Sønderjylland. Han saa i Tanker sin Mor gaa omkring i det lille straataekte Hus, der var Oles Hjem. Det var kun en 8 Dage siden. Oles Mor havde skrevet, og i Brevet havde hun fortalt om Forholdene derhjemme og om Slægt og Naboer, - ja, og saa havde Mor meddelt, at der var afsendt en Pakke.

Oles Opmærksomhed henledtes paa Gravningen, hans Spade var stødt mod noget haardt, - og da Genstanden ikke vilde komme med op, langede Ole ned i Hullet for at fjerne den formentlige Sten, men stor blev hans Forundring, da det han drog frem, viste sig at være en gammel Pistol, - en stor, svær Rytterpistol. Ved at slaa den mod Spadeskaftet faldt den løse Jord at saa han tydeligt kunde skelne de enkelte Dele. Ole stod og saa paa den gamle Knaldert og skulde lige til at smide den over Brystværnet, da kompagniføreren gik igennem Linjen og i Forbigaaende meddelte Ole, at han om tre Dage skulle paa Orlov. Ole

var en af de ældste i Kompagniet og skulde derfor først afsted. Ole takkede for Meddelelsen. – Løjtnanten gik videre.

(54) Tre Dage senere finder vi Ole paa vej mod Vest. I Brest-Litowsk var Ole blevet »kemisk rensset« for de smaa graa; det var nu behageligt saadan at have »Husro« for disse russiske Husdyr.

Efter tre Dages Jernbanerejse træffer vi Ole paa Stationen i Hjemstavnen. Oles Mor var selv mødt op for at tage imod ham, thi Oles Far var død, da Ole var en stor Dreng, og der blev stor Glæde, da Oles Mor kunde trykke sin Søn til Brystet. Oles Pakkenelliker blev lagt op bag i Vognen, og Ole tog Tømmen. Medens Moderen pakkede sig godt ind i Kørekappen, der var tiltænkt Ole, satte »Fanny« sig i Bevægelse mod Hjemmet. Paa Moderens Spørgsmaal, om Ole ikke frøs, sa' Ole, at det gjorde han ikke, thi det var meget koldere, hvor han kom fra, »men pak du dig godt ind, lille Mor, - æ holle et nok uæ«.

Da det var ind mod Jul, gik der nogle Dage, hvor Ole hjalp til her og der, i Stald og Lade, og han havde næsten glemt, at han var Soldat; men en Dag kom hans Mor og bad ham se lidt paa en Uldtrøje, han havde med hjem. Trøjen var kantet med et bredt Baand, og da dette var slidt, vilde Oles Mor sætte et nyt Baand paa. Ved at fjerne det gamle Baand fik hun øje paa Lus og Luseæg i Tusindvis, og det var det, hun var blevet forskrækket over. »Du kan være ganske rolig, lille Mor«, trøstede Ole hende, »de er døde alle med hinanden, og jeg kan endog vise dig Dødsattesten«, hvorefter Ole trak en »Entlausungsschein« op af Lommen. Oles Mor blev beroliget ved Oplysningen, men da hun gerne vilde have Ole til at se nogenlunde ud i Julen, bad hun ham pakke Resten af sit Tøj ud, og ved denne Lejlighed fandt Ole den gamle Rytterpistol, som han havde taget med hjem fra Rusland. Ved Hjælp af en stiv Børste og en Spand Vand fik Ole det meste af Snavset fjernet og fik det gamle Vaaben undersøgt. Det var en Pistol med Flintestenslaas. Beslaget var fint graveret og paa Løbet stod der indlagt med et lyst gult (55) Metal: »Esquibel en Madrit« samt Aarstallet 1791. Desuden var der et Vaabenmærke, der lignede en bevinget Hjelme, samt tre Liljer forneden. Længere oppe paa Løbet var der en lille Plade, hvorpaa der var graveret et Billede af den korsfæstede Kristus. »Jeg vil da gemme den, Mor«, sa' Ole, »kornrner jeg hjem, skal den ligge paa mit Skrivebord, - og ellers kan jeg da altid give den til et Museum. Den er fin, den maa have tilhørt en Officer - det er sikkert et adeligt Vaabenmærke, det der med Vingerne og Liljerne, - se, hvor den er fint graveret paa Beslaget« - Pistolen blev smurt ind i prøjsisk Militærfedt, for at den ikke skulde ruste mere end den alt havde gjort, og saa blev den lagt ind i Oles Kammer paa Boghylden. - - -

Næsten et Aar senere træffer vi Ole i Frankrig, helt nede i Sydfrankrig.

Kort før Oles Orlov var udløbet, fik han telegrafisk Underretning om, at hans Regiment var forflyttet til Frankrig, og at han skulde melde sig paa Kommandanturen i Ham i Nordfrankrig. I Ham fik Ole sammen med andre Soldater, der tilhørte samme Formation, Ordre til at afgaa til Nesle, en lille By faa Kilometer bag ved Fronten, og her fandt han sit Regiment og sine Kammerater. Samme Aften gik Regimentet i Stilling i første Linje.

I Morgendæmringeu to Dage senere foretog Franskmændene et kraftigt Angreb og tog den Stilling, Ole var med til at forsvare. Modstand var der ikke til at tænke paa, og hvem der ikke var dræbt eller saaret, blev transporteret bort som Fange, og blandt dem var Ole Dam.

Etter Ophold forskellige Steder kom Fangetransporten ned til den lille By Perpignan ved den fransk-spanske Grænse, og Fangerne blev afleveret til en Fangelejr i Nærheden af Byen.

14 Dage efter Ankomsten blev der i Fangelejren spurgt efter Landmænd, da disse skulde paa Arbejde i Omegnen. Ole var den første, der gik frem, thi han var forlængst ked (56) af at sidde i Fange lejren. Sammen med en halv Snes Lidelsesfæller sendtes Ole ud til et Gods, der laa smukt ved en lille Flod, der paa dette Sted delte sig i to Arme, saa Slottet kom til at ligge paa en ø. Næsten daglig, naar Fangerne var paa Arbejde, saa de en lille, hvid Baad blive roet op ad Aaen, - det var Godsherrens Børn, en Dreng paa 5 Aar og en lille Pige paa 3 Aar, og Baaden blev roet af Barnepigen. Ole havde ofte bemærket, at Drengen stod op foran i Baaden for at se Fangerne, naar de arbejdede paa Marken; han havde ogsaa hørt, at Barnepigen sagde noget til Drengen, og Ole kunde paa Stemmen høre, at det var en Henstilling om at sætte sig ned. Drengen gjorde det dog ikke, han vi Ide ise de fremmede »Bocher«, som han havde hørt saa meget om, og denne hans Nyfigenhed blev Aarsag til, at han, da Baaden stødte mod en Sten, der ragede op fra Bunden, med et Skrig faldt i Vandet, der paa dette Sted var ret dybt. Baaden drev bort med Strømmen, da Barnepigen, idet hun vilde springe til for at gribe Drengen, havde sluppet begge Aarerne, der derved faldt i Vandet, saa Baaden laa midt i Aaen uden Aarer.

Ole havde set Baaden, hørt Skriget og draget den Slutning, at et af Børnene var faldet i Vandet. Hurtigt løb han hen til Aaen. I Løbet smed han Frakken og sprang uden lang Betænkning i Vandet. I næste: Øjeblik var Victor, saaledes hed Drengen, bragt op paa Landjorden, uden at have taget Skade af det ufrivillige Bad. Ole hjalp endnu med at fiske Aarerne op til Barnepigen, fik Drengen anbragt i Baaden, og gik saa sammen med sine Kammerater, der ogsaa var ilet til, tilbage til Arbejdet.

Hen mod Aften blev Fangerne af en Vagtpost ført tilbage til Gaarden, og da man passerede Indkørslen, stod Slotsherren der og bad Vagtposten udpege den Soldat, der havde frelst hans Dreng. Da Ole traadte frem, bad Slotsherren ham om at følge med. Ole, saa snavset han var, maatte med, og sammen med Slotsherren, der gik (57) ved Krykke, da han havde mistet det ble Ben i Slaget ved Tirlmont i 1914, gik han ind gennem en Laage, der førte ind i Gaarden, der omsluttede selve Slotet.

Paa Tysk spurgte Slotsherren ham om, hvor han var fra i Tyskland, og Ole svarede, hvad sandt var, at han i k k e var fra Tyskland, men fra den Del af Danmark, der var blevet afstaaet til Tyskland i 1864. »Saa er De altsaa ikke Tysker«? forskede Slotsherren videre. - »Nej Herr Greve, min Slægt er dansk - og jeg er dansk«, svarede Ole. »Ah - Saa er de altsaa fra »Alsace Lorraine du Nord«, - »Det glæder mig, at det er en Dansker, jeg kan takke for min Søns Frelse. Vær overbevist om, at hvad jeg kan gøre for, at Deres Fangenskab kan blive saa taaleligt som muligt, vil blive gjort«. »Træd nærmere« - Slotsherren aabnede Døren og skubbede Ole blidt ind i sit Arbejdsværelse. Da Slotsherren saa, at Ole saa op og ned ad sig som frygtede han for at tilsmudse de fine Møbler og Trapper, tog han derfor Ole ved Skuldrene og trykkede ham ned i en Lænestol, idet han bad en Tjener om at bringe en Flaske Vin samt Cigarer, Ole maatte nu fortælle, hvorledes han havde set Børnenes Uheld, og hvorledes han havde reddet Drengen op af Vandet. Ligeledes maatte han fortælle om sit Hjem, sin Familie og sit Fædreland. Ole fortalte, beskedent, stille og roligt, som det var hans Maade, uden Pral, og medens han fortalte, bemærkede han over Grevens Skrivebord en Vaabensamling, der indrammede et adeligt Vaaben, udført i Bronze. Det forestillede en Hjelm med Vinge paa hver Side samt tre Liljer i grøn Farve, og det faldt ham ind, at det var dette Vaaben, der var indgraveret i den gamle Rytterpistol, - som han havde fundet i Rusland, og som nu laa hjemme i hans Kammer.

Da Greven til Slut spurgte Ole, om der var noget, han kunde gøre for ham, benyttede Ole derfor Lejligheden til at spørge Greven, om han maatte have Lov til at stille Greven et Spørgsmaal. »Gerne«, svarede Greven, »hvad (58) kan jeg tjene med«. Ole fortalte nu, under Grevens tiltagende Forbavelse om den gamle Pistol, der havde det samme Vaaben, som det, der var anbragt over Grevens Skrivebord, og Ole vilde da gerne spørge, om Grevens Slægt udstrakte sig til Rusland, om en Sidelinje maaske havde et Gods ved Sluzk, Nord for Minsk. Greven var staaet op, var gaaet hen til Skrivebordet og havde aabnet et i Væggen indmuret, brandfrit Skab, hvoraf han fremtog en i rødt Læder indbunden stor Bog, der til Oles Forundring paa Forsiden var prydet med det sammme Vaaben, udført i Guld.

»Dette er min Slægtsbog«, - sa' Greven, henvendt til Ole, - »den gaar tilbage til det tretende Aarhundrede« - »og nu da jeg er blevet Invalid for Fædrelandets Skyld, har jeg god Tid til at studere de gulnede Blade i Slægtsbogen, og da De nu fortæller om den gamle Rytterpistol med min Slægts Vaaben, falder det mig ind, at jeg her har læst om en af mine Forfædre, der i 1812 kæmpede paa den store Napoleons Side i Rusland, og at han var udrustet med, - men her staar det, nu skal jeg oversætte det, thi det er skrevet paa Spansk, - min Slægt stammer fra Spanien :- - «Victor de Esquibel, Greve af Madrit, født den 12. December 1779«, ja, saa kommer her noget, der ikke er af Betydning for denne Sag, - men«, og saa fortsatte Greven - »udnævntes til Kommandør for Artilleriregiment Nr. 47, deltog i Slaget ved Austerlitz. Modtaget de sidste Efterretninger efter Slaget ved Borodino den 7 September, hvor den franske Arme havde 9 dræbte og 34 saarede Generaler foruden ca. 20.000 døde og saarede«.

"I denne Meddelelse hentyder han ogsaa, til de Vanskeligheder, Hæren har at kæmpe med, og idet han søger at trøste Familien, lover han paa en eller anden Maade at sende Efterretning.«

»Ja, - ja - - - jeg er ikke overtroisk« fortsatte Greven - »men, kan man ikke med en Smule god Vilje finde, (59) at den Efterretning, - den Hilsen den gamle Kommandør i sit sidste Brev lover at sende Familien, nu gennem Dem er kommet Familien i Hænde.« - - - »Den gamle Pistol, som De fandt den 12. December 1915, - altsaa paa den gamle Officers 133. Fødselsdag - har været »Brevet«, og De har været »Postillon«. Men iøvrigt har vi jo den 7. September i Dag? - - - Dagen for Slaget ved Borodino! - ved hvilken Lejlighed Kommandør Victor de Esquibel satte Livet til, - - og var det ikke min Søn Victor, - Victor, der bærer den gamle Kommandørs Navn, der ved at falde i Vandet, blev det sidste led i Kæden, der førte Dem sammen med mig. - - - Ja, - ja, jeg er ikke overtroisk, - - - men jeg vil gerne tilstaa, at jeg tror, der er mere mellem Himmel og Jord, end vi Mennesker, - vi kloge Mennesker - forstaar.«

Den gamle Pistol hænger nu paa en Hædersplads i Grevens Vaabensamling.

Vaabenstilstanden den 11. November 1918.

Vaabenstilstand. – Er det mon sandt? – Tør vi ogsaa tro derpaa -

Er det nu sket, hvad vi saa længe har ventet paa?

Er Krigen forbi. – og faar vi nu Fred igen?

Og bliver Soldaterne saa sendt hjem? -

Kanske det kun er Rygter og Snak. -

Dog nej, - nu er det sikkert og fast,

og Budskabet bredes med rivende Hast

ved Fronten og hjemme, i Fange lejr og Lasaret,

overalt. – Snart alle det ved,

at den elvte i den elvte Klokken elleve

træder Vaabenstilstanden i Kraft.

I fire lange Aar er Spændingen taget til. -

I fire Aar har vi spurgt: »Naar mon det ende vil.« –

Nu udløses Spændingen i jublende Skrig:

»Gud Fader i Himmelen, vi takker dig«, -

En Stund alting hviler, mens Tankerne iler

fra Fronten mod Hjemmet, fra Hjemmet til Fronten,

til Fangelejr og Lasaret. -

Men ogsaa drager Tanken paa Flugt til den ensomme Grav

derude i fremmed Land, til de store Massegrave,

og til dem, som ikke fik anden Grav

end den, Granaterne dem gav.

Rundt om ved Fronterne der trælles nu. -

Nu i March man ikke hurtigt nok komme kan.

Før var der ingen, som havde Hast med at komme frem,

thi da gik det mod Fjenden, - men nu gaar det hjem. -

I Hjemmet gaar Kvinder og Børn og Gamle. -

»Naar mon de kommer, - naar skal vi samles

igen efter Adskillelsens Aar.« -

Det er som om Tiden slet ikke faar Ende,

den bliver saa lang, naar man gaar og venter.

»Mor, - er det sandt, - kommer Far nu hjem,

og skal han saa ikke afsted igen.« -

Og Mor, - alle de Børn, hvis Far er falden,

kan de nu aldrig blive glade igen.«

Og Moderen passer sin Dont, men nu gaar det mod Lyst,

hidtil har alting været saa trist.

Nu ranker hun Ryggen, hun retter sig op.

Af fire Aars Slid er bøjet hendes Krop. -

Af Slid og Savn er hun blev en gammel før Tiden. -

En anden Mor har mistet sin Mand. -

Dog med de andre hun glæde sig kan,
 omend hendes Sorg og Savn er dobbelt stor
 ved at se de andres Glæde. – Dog – Tiden læger alle Saar.
 Kun faa Hjem blev forskaanet for Sorg og Savn.
 Paa Mindetavlerne staar Navn ved Navn
 paa dem, som ikke vendte tilbage, -
 Men Mindet om dem vi vil bevare.

Bygm. R o s e n H. D a m
 Støvring, Toftlund.
 Eneste Sdj. ved M.W. 92

Præst i en anden Verden.

(61) Det var i det første Krigsaar. Præsten var gaaet en Tur gennem Landsbyen, da han traf en Kone, der havde en Søn i Felten.

»Goddag, Fru Hansen«, hilste Præsten. »Har De hørt fra Sønnen?«

Ja, jo, Fru Hansen havde da hørt fra Sønnen, - det vil sige hørt som hørt, hun fik nogle mærkværdige Breve fra ham, - paa den elle Side stod hendes Adresse og paa den anden Side stod hans Adresse, men ellers ikke et Ord, ikke et Ord. – – Hr. Paste, ikke et Ord.

Da Præsten havde spekuleret lidt paa Tingene, udbød han: »Kære Fru Hansen, maa jeg ikke nok se et af disse Breve, jeg synes, det lyder saa mærkværdigt,«

Fru Hansen hentede et af Brevene, og da Præsten havde undersøgt det, udbød han: »Ja, se, Fru Hansen, det er noget nyt, man har fundet paa, den Slags Breve, de kaldes Korrespondancekort, og naar De river den perforerede Kant af Brevet, saa kan De aabne det og saa staar Meddelelsen indeni..«

Fru Hansen blev ovenud glad for Præstens Hjælp og takkede ham flittigt, da han hilsende gik.

En otte Dages Tid senere traf Præsten Fru Hansen igen, og spurgte, om hun havde faaet læst Sønnens Breve?

»Ja, - jo, Hr. Paste, ded har æ da regtenok, - men ded jenn adem kan æ it regte fatt, - Hr. Paste, - faa a tøgges, han skrywwe, han æ bløwn Præst i en armen Verden, æ - æ - aa, ded kan æ jo it faastaa, - Hr. Paste.«

»Maa jeg ikke nok se dette Brev, kære Fru Hansen«, udbød Præsten. og da Velærværdigheden havde studeret Sønnens Skrivelse nøje, gled der et Smil over hans Ansigt, medens

han sa: - »Ja, hm - Fru Hansen, - hm, der staar nu ikke, at han er bleven Præst i en anden Verden, nej - - men der staar, at han sidder i Arrest i Antwerpen!«

Et eller andet i os har faaet en Fuldtræffer

(62) Udtrykket er hentet fra en af Remarques Bøger. Jeg ved ikke hvilken, og det interesserer mig heller ikke. Jeg kunde naturligvis gaa hen i Boghylden og slaa efter, men det vil jeg ikke. Straks jeg blader eller læser i disse Bøger, melder Krigens sære Uro sig igen og lægger Beslag paa Tanker og Arbejdsevne, saadan som det var Tilfældet i alle Aarene umiddelbart efter Krigen. Men jeg vil være færdig med Krigen nu! Saa længe man selv enten fortæller eller skriver om disse Ting, beholder man et vist Herredømme over dem, fordi man selv bestemmer, hvor langt Tanken maa beskæftige sig med dem; men naar man læser om dem eller ser dem gengivet i levende Billeder og med alle Krigens Lyde, som det sker i vore Biografteatre, da kan det ske, at Krigens Dæmon atter sniger sig ind i Underbevidstheden og genoptager sit gamle Terror-Regimente.

Kender du det, kære Læser? Ikke sandt, dengang vi stod midt i det hele, da - ja, selvfølgelig var det slemt til Tider, men da var Tankerne og Sanserne i Almindelighed saa anspændte, at der ikke blev Tid til Refleksioner, og naar endelig Tanken kunde afspændes, gik den paa Orlov til Landet deroppe i Nord, til de kære derhjemme. Vi husker det alle, hvordan vi, naar vi stod i Ruslands kolde Skove eller laa i Flanderns vaade Marker, mens Granaterne øvede deres ubarmhjertige blodige Værk omkring os, drømte om det, der engang skulde komme efter dette, om alt det, vi skulde udrette, naar engang Freden -

Men saa bed man Tænderne sammen, tog haardt og trodsigt i Geværet og spejdede over mod Fjenden, der jo slet ikke var nogen Fjende, og som drømte de samme Drømme - -

(63) Og, saa kom da endelig Dagen, da man kunde rejse hjem til alt det, man havde længtes efter og drømt om, hjem til Arbejdet, hjem til sine Paarørende, hjem til Danmark. Lykkelige og lyse Dage!

Men en skønne Dag meldte sig midt i det altsammen Krigen igen. Hvordan kunde det dog være - midt i Fredens Arbejde og Fredens Glæder? - - Ogsaa dengang derude under Krigen havde vi oplevet gode Dage: naar vi var paa Orlov, naar vi laa i »Hvil« eller blot i en nogenlunde rolig Stilling; men det havde jo altid kun været en kort Tid; vi maatte derud igen. Krigen slap os ikke; den var blevet en Del af vor Tilværelse. De rolige Øjeblikke var kun Mellemspil, Pavser i vor egentlige Tilværelse. Hvor meget vi end afskyede og hadede Krigen, var den gaaet os saadan i Blodet, at da det store lykkelige »Hvil« derhjemme havde varet nogen Tid, meldte Krigens Urolig igen. Man levede i en underlig Følelse af, at det hele kun var en skøn Illusion, som den barske Virkelighed en skønne Dag vilde feje overende. Bag den rolige Hverdag skimtede vi stadig Krigens truende Ansigt; den levede og arbejdede ustandseligt i vor Bevidsthed. Gik man sin Aftentur ud over Markerne, kunde

det hænde, at hele Infanteri- og Artillerikolonner rykkede med; midt under en Samtale kunde pludselig Maskingeværer og Haandgranater give sig til at tale med

Dertil kom, at mange af de smaa Ting, de smaa Pligter og Opgaver, som det daglige Liv og Arbejde nu engang er sammensat af, syntes saa uendeligt ligegyldige i Sammenligning med det, man havde oplevet derude; hele den borgerlige Tilværelse saa snæver og banal, at man hele Tiden kunde følle det ligefrem ydmygende at skulle indordne sig under dem, Vedtægter og Vaner.

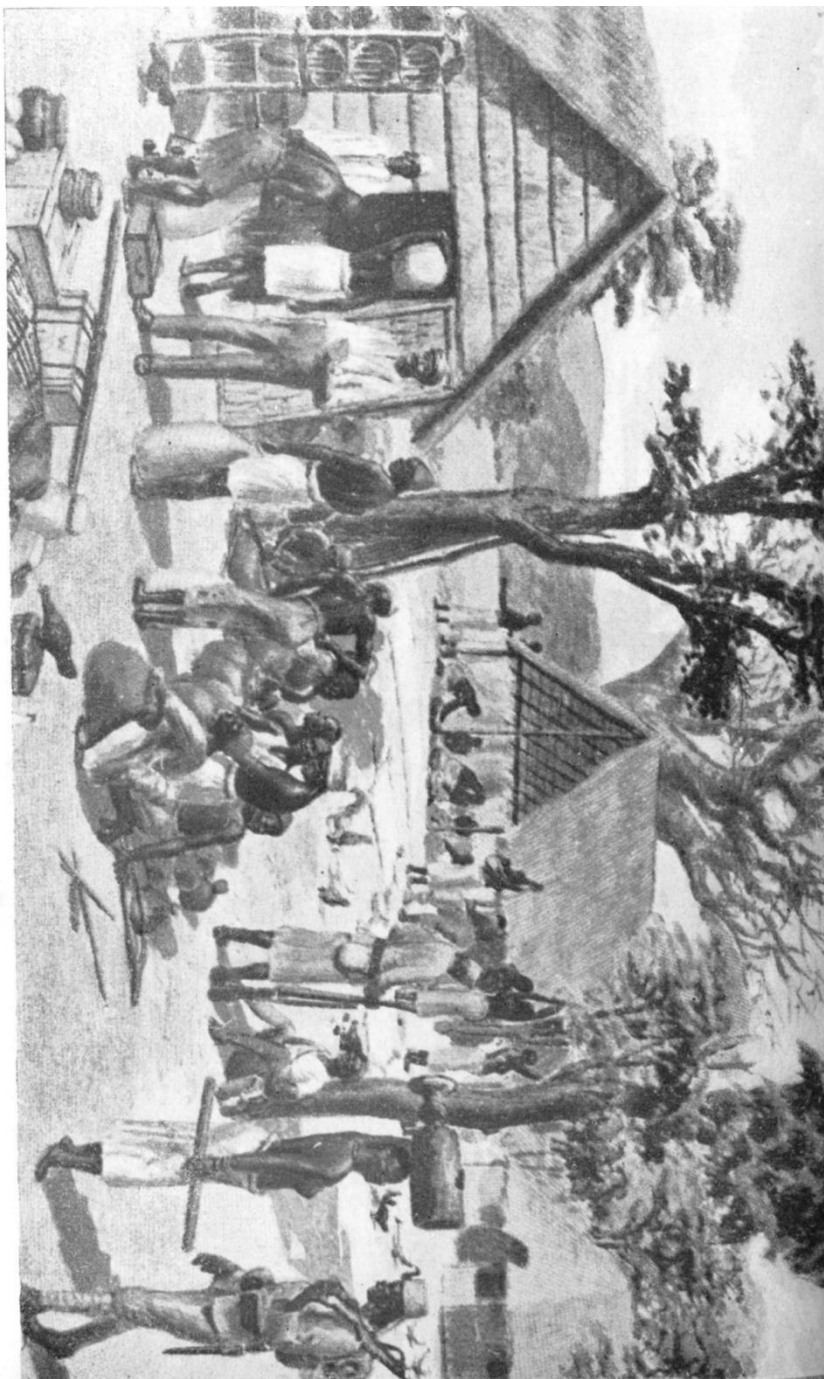
- - Et eller andet i os havde faaet en Fuldtræffer, var kommet i Uorden, saa vi - mere eller mindre - var blevet uskikkede til at leve et normalt borgerligt Liv. (64) Nogle overvandt ret hurtigt denne Tilstand; andre har maattet kæmpe med den i Aarevis, og der er ingen Tvivl om, at meget af den Uro, der til Tider har præget udviklingen i vor sønderjvdske Hjemstavn siden 1920, staar i Forbindelse hermed.

Efterhaanden har vi lykkeligvis saa godt som alle kunnet befri os fra den frygtelige Byrde; men det sker dog stadig, at vi møder Landsmænd, som lider under dens Tv uge. Maatte vi til enhver Tid indenfor D. S. K føle det som en selvfølgelig Pligt at give disse Kammerater den Opmuntring og Hjælp, de trænger til!

Endelig er der en Ting, som vi, der selv har oplevet en Krigs dybtgaaende Følger, saavel materielt som aandeligt og sjæleligt, ikke kan lade være med at tænke naa i denne Tid: Hvordan vil det gaa de Millioner af Mænd og Kvinder og Børn, som nu igen maa igennem en Krigs Rædsler eller Vanskeligheder, - hvordan vil de blive, og hvordan vil det Samfund og den Fjern tid blive, disse Mennesker skal bygge? Vi tør tro, at i den Verden, der skal opbygges efter denne Krig, vi I vore nordiske Lande og Folk faa en stor og krævende og betydningsfuld Opgave; thi der vil da være Brug for alle positive og skabende Kræfter - ikke mindst for den Aand og Kultur og den praktiske Dygtighed, de nordiske Folk i deres Historie har lagt for Dagen. For os er denne Tid derfor ikke en V e n t e t i d, men en F o r b e r e d e l s e n s T i d, hvor hver især maa styrke sig til at gaa ud i den store Tjeneste for Danmarks og Nordens - og for Menneskehedens Sag.

P. Marcussen.

Som Krosus i Afrika (Side 66) — Et Forplejningsdepot.

Bolnit, Gospital.

(65) Der har altid været. Knaphed paa Læger i Rusland. De Arbejdspladser, hvor Krigsfangerne arbejdede, blev derfor som Regel kun tilset af en »Feltskær«, hvis Uddannelse var, for at sige det skaansomt, meget mangelfuld. Jeg husker, at vi en Gang paa en Arbejdsplads var sendt en 5-6 Fanger til Undersøgelse hos en saadan Feltskær. Han kiggede lidt paa os og afgav saa sit Skøn: Lidt Hoste, kan godt arbejde.

Men saa blevet Par af os rigtig syge, og den inspicerende Officer lavede Vrøvl: Er Folkene syge, skal de paa Hospital, er de ikke syge, skal de have »Peitsche, Peitsche«.

Vi kom saa igen hen til Feltskæren. Undersøgelsen skulde foregaa i Stuen hos Starosten (Kommuneforstanderen). Da han kun havde denne ene Stue, maatte Undersøgelsen foregaa i Nærværelse af Starostens Kone, Børn o. s. v., som selvfølgelig ogsaa opholdt sig i Stuen. Jeg var den tørste, som skulde for, og begyndte at klæde mig af.

»Nje nade« (ikke nødvendigt), bemærkede den Gamle, og hørte med Stetoskopet uden paa den tykke Faareskindspels paa, hvad nu saadan en gammel Fyr mente at skulle lytte efter.

Uden lang Betænkning kom Resultatet: »Bolnit, Gospital« (Syg, Hospital. – Russerne har ikke noget H, men udtaler og skriver det som g, f. Eks. Gans og ikke Hans).

Jeg gav ham Ret, idet jeg - klogeligt nok paa Dansk - bemærkede: »Javel, dit gamle Bæst, det skulde jeg have været for længe siden.«

Men alle Lægens Overtalelser kunde ikke formaa mig til at fortælle ham, hvad jeg havde sagt, fortælle det saadan, at han kunde forstaa det altsaa.

m.

Som Krøsus i Afrika.

(66) Jeg lærte først Karl og Christian at kende, da vi i August 1914 som eneste dansktalende Sønderjyder blev kommanderet ombord i det gamle Mandskabsdepotskib »König Wilhelm«. Vi laa for Anker paa den øvre Del af Elben, og Formaålet var, at eventuelle Tab af Mandskab i den tyske Flaade skulde erstattes herfra. Der blev imidlertid ingen Brug for Reservemandskab, og 3 Maaneder senere opløstes atter dette Kommando. Karl og Christian kom hver for sig ombord i Forpostskibe i Nordsøen, medens jeg nogle Maaneder senere er havnet i det tidligere Tysk-Østafrika.

Der skulde hengaa 18 Aar, inden vi tre tidligere Kammerater fra det gamle Kaserneskib tilfældigt atter ramlede paa hinanden. Karl inviterede os hjem til sig, for at vi kunde genopfriske gamle Minder fra hine første, for os begivenhedsløse Krigsmaaneder. Samtalen gled senere over til: »Paa Forpost i Nordsøen«. Men ogsaa dette Emne udtømtes omsider, og Karl sagde henvendt til mig: »Nu er du paa Tur! Fortæl os om, hvorledes du kom til Østafrika, og noget om det, der imponerede dig altermest dernede i Afrika«.

»Det Ønske skal I faa opfyldt«, svarede jeg efter kort Overvejelse, »omendskønt det maaske ikke netop bliver noget af det, I venter jer.«

»Som hørende til Besætningen paa det kamouflerede Blokadeskib »Kronborg« havde vi trodset alle Farer gennem Blokader, Minespæringer og fjendtlige Farvande og (67) var efter 2 Maaneders Sejlads naaet ned til den østafrikanske Kyst, hvor vi blev stillet under Kommando af den lille tyske Krydser »Königsberg«, der laa blokeret i en Flod dernede. Vi fik Ordre til at løbe ind i Tangas Havn og losse Ladningen der. Forinden vi naaede saavidt, blev vi opbragt af en engelsk Krydser, der forfulgte os ind i en Bugt og skød os i Sænk. I yderste Øjeblik reddede vi os Land.

I den Tid, der fulgte, byggede de indfødte en Lejr til os ved Landingsstedet. »Kronborg«s kostbare Ladning skulde under alle Omstændigheder bjergeres i Land. Vi skænkede det imidlertid ikke en Tanke, at vi nu hørte til Beskyttelsestropperne i Østafrika. Efter faa Dages Forløb ankom der en Pengeforsendelse til Lejren, og hver af os fik udbetalt 100 Rup i Lønningsforskud. Vi var lamslaaede af Forbavelse. Gennem næsten 4 Aar havde vi kendt og grundigt vænnet os til de spartanske Forhold i den tyske Marine med en Dagløn paa 33 Penning, og desuden i enhver Henseende skaaret til efter et yderst Minimum af det menneskelige Behov. 100 Rup maatte mindst være forudbetalt Løn for et helt Aar. Vi var slet ikke glade ved en saadan Ordning. Der hengik kun en 14 Dages Tid, saa ankom der atter en Pengeforsendelse, og vi fik for anden Gang 100 Rup udbetalt i Lønforskud. De maa jo absolut være skøre i Tanga, siden de saadan overdænger os med Forskud. Men efterhaanden blev vi sat ind i Forholdene, som vi imidlertid fandt fantastiske for en Soldat. Lønskalaen var følgende: Menige, maanedlig 260 Rup, Gefreiter 280 og en Underofficer 300 o. s. v. 1 Rup = 1,33 Mark. Men saa skulde man til Gengæld selv sørge for sin Forplejning og Beklædning, lønne en Tjener og Kok, (Boy og Mpishi) med maanedlig 12 og 15 Rup. Dette kuldastede naturligvis de hidtil indpodede Begreber, at vi som gamle tyske Soldater, der personligt (68) havde udført alt Arbejde, og endda i de mindste Enkeltheder, nu pludseligt blev stillet over for den Kendsgerning, at blive betjent og opvartet af sit eget personlige Tjenerstab.

»Bare jeg ogsaa havde været kommanderet ombord paa Blokadebryderen« indskød Christian med et Suk.

»Da vi senere blev mere fortrolige med Forholdene, fandt vi denne Ordning ganske naturlig, saadan var det Desturi (Skik) for Europæere i Afrika, desuden var Fællesforplejningen til de faa Europæere uigennemførlig paa Grund af de vældige Afstande.

Under Krigen var det imidlertid umuligt for den enkelte at fremskaffe de nødvendige Levnedsmidler, derfor overtog Hæren Leverancen af de Produkter, der kunde avles i Landet. Der blev udsendt Høstkommandoer til afsides liggende og rolige Egne, hvor der blev ryddet og tilsaaet med Majs, Ris og en Art Linser. Der kunde saas og høstes 3 Gange om Aaret. De maanedlige Rationer af disse 3 Sortimentter, desuden 1/4 kg Salt fik vi for en mindre Betaling tildelt fra Forplejningsdepoterne. Kartoffler, Fedtstoffer, Mælk, Grøntsager o. s. v. saa vi intet til i disse 5 Aar i Afrika. Kød skulde vi forsyne os med af Vildtbestanden. Elefant- og Flodhestefedt kunde en enkelt Gang under Haanden købes for 50-60 Rup pr. ½ kg. Af Majsmel bagte Boyen Brød, Ris kogt i Vand var Erstatning for Kartoffler. Dem, der lige som jeg, var saa heldig at have en god Kok, kunde til Tider faa serveret en ristet Majskolbe som Ekstradessert. Men eftersom Forholdene blev mere og mere vanskelige, er de fleste Europæere sikkert kommet ud for Begivenheder, hvor det ikke var lige morsomt selv at skulle sørge for sin Forplejning, og særligt da under større Kampe, Tilbagetog

eller Patrouiller. Ofte hændte det da, at baade Boyerne og den maanedlige Proviant gik tabt, og i det indre af Landet kunde disse kun erstattes af en Bærer. som ikke havde (69) andet Begreb om Madlavning, end at koge sin egen majsgrød. Mon ikke de fleste, der har været udsat for saadanne Situationer, har tænkt: »Bare jeg kunde hente min Forplejning ved et Feltkøkken«.

Men til Gengæld kunde man i det Indre af Afrika, hvor der næsten intet kunde købes for Penge, langt fra bruge sin Løn, hvis man da ikke bortspillede den i Mausel. Det var da ogsaa ret betydelige Beløb de fleste, eftersom Aarene gik, havde tilgode i deres Lønboøger. Man havde i de mange ensomme Dage og Nætter god Tid til at tænke, og den Tanke dukkede ofte frem hos mig dernede i Østafrikas Urskove, at hvis det blev en forundt at vende tilbage, naar Krigen engang var forbi, saa betød nogle Tusinde Mark ikke saa lidt, de kunde anvendes til en Start i en eller anden Retning.

Men af alt kunde jeg allermindst ane, at da jeg i Begyndelsen af 1920 fra Reichskolonialamt i Berlin fik mit Løntilgodehavende paa 5000 Mark udbetalt, da laa Markkursen saa langt nede, at jeg lige netop kunde købe et billigt Lommeur for hele min i Afrika opsparede Løn.

Men det, der imponerede mig allermest i Afrika, var da vi kort efter Ankomsten med 14 Dages Mellemløb fik udbetalt 200 Rupii i Lønforskuud.»

»Det var Pokkers«, udbrød Karl, da jeg omsider havde endt min Beretning.

N i s K o c k.

Du er ikke Dansk -

Den Mand, der først af alle har Æren for, at de sønderjydske Krigsfanger i Sibirien i 1919 kom hjem over Kina, Shanghai o. s. v., er gamle Statsraad K o e f o e d. Efter et langt Livs Virke i Rusland var han naaet til at (70) blive »Virkelig Statsraad« med Titlen »Excellence« o. s. v. Han boede en Tid lang i Omsk og kom daglig paa den danske Røde Kors Legation, hvor jeg jævnlig traf ham. Han kendte Russerne til Bunds og forstod at behandle dem. Det lykkedes ham derfor ogsaa til Trods for det herskende Kaos, - Bolshevikerne nærmede sig Omsk, og hvem der kunde, flygtede - at faa en Godsvogn stillet til Raadighed for de danske K:rigsfanger. Og saa begyndte Arbejdet med at samle Sønderjyderne og faa dem transporteret til den nærmeste Station, hvor de saa maatte vente paa Toget. I selve Omsk samledes en 7-8, langs Banen længere øst paa 11-12, saa vi med den første Transport var 19 sønderjydske Krigsfanger.

En Dag, da jeg kom op paa Kontoret for at tale med Statsraaden, mødte jeg ude i Forhallen en Kammerat, Bordøe hed han. Han var fra Bøhmen, men havde haft Arbejde i Nakskov og talte godt Dansk.

Da jeg korn ind til Statsraaden, spurgte han: »Kender De Bordøe, hvad er han for en?«

»Han er en flink Fyr«, svarede jeg. »Jeg var en kort Tid sammen med ham. Han er fra Bøhmen, men har arbejdet i Nakskov og taler godt Dansk«.

»Det tænkte jeg nok«, svarede Statsraaden og røg ud til Bordø:

»Hør, Bordø, De er f pinemig ikke Dansk -«.

»Jo, jeg er, Hr. Statsraad«, stammede Bordø.

»Gud er De ikke, nej, men De skal s'gu med hjem alligevel«, trøstede Statsraaden. Og Bordø kom med.

Men ved den store Festmiddag i Skovshoved Badehotel efter Hjemkomsten skriftede han og iøvrigt en til, som heller ikke vær »rigtig« Sønderjyde. Men de havde været gode Kammerater, de fik Tilgivelse og fik Hjælp til, at de kunde komme hjem.

M.

Militærfangeliv Nordslesvig.

(71) JEG BLEV INDKALDT som Rekrut den 6. Oktober 1914. Efter en ganske kort Uddannelse i Flensborg kom jeg allerede i Julen 1914 til Fronten og blev tildelt det berømte Zabern-Regiment Nr. 99. Det var dog ikke fra Krigen, at Regimentets Berømmelse stammede, men fra den i sin Tid saa meget omtalte »Zabern-Affære«, da Regimentets Chef, Oberst R e u t e r, lod Byens Borgmester og Raad arrestere.

Efter at have deltaget i Krigen ved Ypern og Verdun blev jeg saaret og kom paa Lasaret i Nürnberg. Efter 13 Ugers Ophold der blev jeg sendt til Erstatningskompagniet i Dettweiler, hvorfra jeg fik »Erholungsurlaub«.

Krigen var begyndt at gaa mig paa Nerverne, og efter mange Overvejelser besluttede jeg at gaa over Grænsen. Den 3. September 1916 var min Orlov udløben, men i Stedet for at tage til min Garnison, besluttede jeg at tage over Grænsen ved Gjelsbro. Ad Omveje naaede jeg ved 3½- Tiden om Morgenen til Grænsen. Da jeg var naaet tæt hen til Vagtkæden, smed jeg mig ned for krybende paa alle fire at naa helt hen mod Grænsen. Jeg styrede mod nogle Pletter Lyng, som kunde yde mig nogen Skjul. Om Vagten nu havde lagt sig ned for at nyde det gode Vejr, eller om han har set mig og derfor har lagt sig ned, ved jeg ikke, men i hvert Fald blev jeg raabt an af ham, da jeg bogstaveligt befandt mig lige foran Mundingen af hans Gevær.

Som Fange blev jeg ført til Arresten i Gjelsbro Kro, og efter et Forhør bragte to Landstormmænd med opplantet Bajonet mig til Arnum, hvorfra jeg skulde sendes videre til Flensborg. Det var med en underlig Følelse at jeg (72) med Smaabanen kørte forbi min Fødeby og saa de kendte Ansigter paa Perronen. Med alvorlige Blikke betragtede de mig og mine Ledsagere, uvis om dem Skæbne, som ventede mig.

I Mellemtiden var Rygtet om min Paagribelse ogsaa naaet til mit Hjem.

En ældre Karl, som den Dag kørte Mælkevogn, og som i Almindelighed gik for at være Anmelder, korn hen til mine Forældre og min Søster og fortalte, at Vagten ved Grænsen havde fanget en Overløber, der lignede mig. Ganske; fortvivlet spurgte mine Forældre, hvilken Straf jeg vilde faa.

Han bliver sikkert skudt, svarede Karlen med et onskabsfuldt Grin. Far og Mor var op mod de 70 og jeg var deres eneste Søn.

Efter 5 Maaneder, i hvilken Tid min Sag blev behandlet, først for Krigsretten, derefter for Overkrigsretten og til Slut for Rigsmilitærretten i Leipzig, fik jeg min Dom, som kom til at lyde paa 5 Aars Fæstningsfængsel og Degradation til anden Klasses Soldat.

Jeg sad under Undersøgelsen i Strassborg og kunde faa Madvarer hjemmefra. Derfor blev jeg ogsaa ved med at appellere, thi jeg vidste, at naar først Dommen var afsagt, fik Piben en anden Lyd.

Saa blev jeg den 8. Februar 1917 sendt afsted til Fæstningen Wesel, hvor jeg skulde afsones min Straf. Wesel var bekendt for sin haarde Disciplin. Jeg var der kun i 3 Uger, men naar jeg under min senere Straffetid paa Spørgsmaalet, hvor jeg havde siddet, kunde svare Wesel, virkede det næsten altid som en Slags Anbefaling.

Efter 3 Ugers Forløb kom jeg paa Marinefæstningen i Køln. Jeg havde kun været der en Maaned, da jeg efter en Lægeundersøgelse blev udtaget til en Fangetransport til Nordslesvig. Jeg skulde til 17. Kompagni, som laa i Døstrup ved Skærbæk. Det var i Marts Maaned 1917, at (73) jeg korn derop. Vi kom med Vestbanen til Tønder, Den flade Marsk var dækket af et tykt Lag Sne, kun hist og her saa man en Ledstolpe rage op.

Tysk Sibirien, sagde mine Medfanger og skuttede sig. Om Natten laa vi paa en Keglebane i Tønder. Anden Dags Aften naaede vi efter et Ophold i Løgumkloster til Døstrup.

Barakken i Døstrup laa et Stykke uden for Byen ved Vejen til Lovrup.

Der laa to Barakker lige overfor hinanden. I den ene var Skrivestue, Arrest, Køkken, Vaskeri m. m. I den anden laa først Opsynsmandskabet, dernæst var der to Rum med Fanger. Mellem de to Rum var der en Forstue, hvor der altid stod en Underofficer paa Vagt. Det første jeg lagde Mærke til, var den Uorden, som herskede overalt. Rundt om hang der Tøj, Fangerne gik rundt med Kappe og Hue paa, som de var kommen hjem fra Arbejdet. Omkring Kakkellovnen, som stod midt i Rummet, stod en Flok Fanger, i Færd med at skrælle nogle halvraadne Kaalrabi, som de i Skiver stak paa en Staaltraad for saa at holde dem ind i Ilden. Herved blev de dels optøet, dels svandt den halvraadne Smag.

Jeg har i hele min Fangetid ikke set saa mange udsultede og underernærede Mennesker, som i Fangelejren i Døstrup. De fleste af dem, jeg saa den Aften, var allerede kommen herop i Oktober 1916 og nu var vi i Marts 1917. Det havde været en lang og temmelig haard Vinter, - og især da for Fangelejren. Forplejningen var følgende: om Morgen 1 Brød, som var saa vaadt, at man kunde trykke Vandet af det, dertil 1 liter Roekaffe, om Middagen paa Arbejdspladsen fik vi 1 Liter Vandvælling, hvori der skulde være 50 gr Byggryn og 8 g. Fedt pr. Mand, og om Aftenen fik vi Hovedmaaltidet, som bestod af 1¼ Liter Kaalrabisuppe med 80 gr Kød pr. Mand, Fredagen var »kødløs«, da fik vi Nudler med Marmelade, Det (74) siger sig selv, at denne Kost var helt utilstrækkelig. En 14 Dages Tid efter at jeg var kommen til Døstrup, blev dør foretaget den reglementerede Vejning. Ifølge Fæstningsreglementet skal Fangerne vejes hver 3 Ugen. Gaar en Fange alt for langt ned i Vægt, skal han have det saakaldte »Kosttillæg«. Her fik vi det bare ikke, selvom Vægten gik aldrig saa langt ned. Ved den foran nævnte Vejning var der mange Karle, hvis oprindelige Vægt laa omkring 130 Pund og derover, som vejede 94-96 Pund. At de var saa svage, saa de ikke kunde bestille noget, siger sig selv. Naar de marcherede i Geledet, slingrede de som om de var fulde.

Koldt var det i Barakken, og under Taget sad et tykt Lag Is. Kakkellovnen kunde kun opvarme en lille Kreds rundt omkring den. En Flagermuslygte hang over Kakkellovnen og

skulde oplyse hele Rummet. Omkring Ovnen stod der i en Firkant opstillet 4 Bænke. Naar vi om Aftenen skulde til at sove, lagde mange sig ned paa Straasækken med to tynde Tæpper, iført Uniform, Kappe og Støvler og med Huen trukket ned over Ørene. Andre satte sig omkring Kakkellovnen for der at kunne holde Varmen. Jeg havde faaet min Plads anvist lige overfor Kakkellovnen.

Den første Nat vaagnede jeg ved Støj og Rabalder. Det var en Bunke Mennesker, som laa og sloges. Af og til kom der en bandende ud af Bunken og forsvandt i den mørke Del af Barakken. Aarsagen til Slagsmaalet var, at alt for mange søgte Varmen fra Kakkellovnen, som trak de forfrosne Stakler til sig.

Jeg havde flere Fortrin frem for de andre, jeg var ikke udsultet, var godt paaklædt med Undertøj, som jeg havde faaet hjemmefra, jeg var vant til Klimaet, hvilket betød meget. Ryge- og Spisevarer maatte vi ikke modtage, men da jeg var eneste Nordslesviger i Lejren, fik jeg, efter at have været der i nogen Tid, Lejlighed til ad Omveje at faa lidt Mad hjemmefra.

(74) Vi arbejdede i Mjolden Skov med at indbygge en stor Skibskanon, som stod paa en Drejeskive. Arbejdede er nu lidt vel meget sagt, men vi var der da. Sand til Fyld hentede vi ved et lille Hus i Nærheden af Ottersbøl Mølle. Der var to Mænd ved hver Trillebør, og saa havde vi fem-seks Skovle Sand paa.

Tobak var en efterspurgt Ting, en Cigaret var en Herlighed, som der blev talt om i lange Tider, naar en Gang en Fange havde faaet en ved en Fejltagelse. Fik en fat i en Skraa, blev den først ordentlig gennemtygget af Modtageren, dernæst fik hans Venner den til anden og tredje Behandling. Men dermed var dens Saga ikke ude. Den blev optrevet, tørret paa Kakkellovnen og rullet til en Cigaret, hvortil i mange Tilfælde i Mangel af bedres Havelse blev brugt et Blad af Militærsangbogen. Saa var den færdig til Brug og 5-6 af Modtagerens inderste Vennekreds blev indbudt til en Smøg. Staaende i en Kreds lod de Cigaretten gaa rundt fra Mand til Mand. Hver maatte kun tage et Drag, at tage mere stred imod god Tone.

De fleste af vore Samtaler drejede sig om Mad. Jo mere forsultne vi blev, des mere svælgede vi i Beretninger om Mad, vi fremtryllede Syner af fantastisk overlæssede Borde for hinanden.

Vi arbejdede paa en »Understand« ud efter Drengsted til og var i Færd med at blande Beton, da min Sidemand spurgte mig, hvad jeg troede, han var i Civil. Jeg vidste det ikke, men saa oplyste han, at han var »Special-Koch in Sauce« og nu skal jeg give dig en Opskrift paa en fransk Sauce - videre kom han ikke, en anden af Kammeraterne gav ham en skovfuld Sand i Synet. En anden Dag, da Samtalen drejede sig om Mad, var der en lille Berliner, som sikkert aldrig havde ført om ordnet Tilværelse, som vilde give sit Besyv med: Naar man tænker paa, hvordan man i Fredstid inden man om Morgen gik paa Arbejde, satte en ordentlig Pandefuld »Bratkartoffel« og to Pund Marmelade til Livs, saa - - Da jeg saa lidt (76) tvivlende paa ham, bekræftede han det med et: »Ja du, das hat geschmeckt,«

Det var nogle spredte Træk fra Militærfangelejren i Døstrup. Jeg vil gerne bringe den nordslesvigske og da særlig den vestslesvigske Befolkning en Tak for den Maade, paa hvilken den optraadte overfor disse tit lidt forsumpede Fyre. Hvert Stykke Brød, som i Smug blev stukket til dem, lettede Fangernes Tilværelse, og man hørte fra deres Side aldrig andet end Lovord om Befolkningen heroppe.

Peter Madsen,
Tiset pr. Gram.

Hol' æ Snut, Haans!

En Del alsiske Landstormsmænd var i Begyndelsen af Krigen paa Kystvagt i Angel. Hans T h o m s e n, Kegnæs, var Underofficer og Korporalskabsfører. Saa en Dag siger Løjtnanten i en mere end almindelig bøs Tone: Hør en Gang, Underofficer Thomsen, der maa lidt mere »Schneid« over deres Korporalskab, og saa skal De lade være med deres »Quasselei«.

Hans Thomsen lavede Bod og Bedring og gik hen til sine »Mænd«: »Hør nu Folkens, I maa bette Skam tæ jer sammen, ikke saa megen Snak og lidt mere Appel over det hele.«

Det var en Tale, som ikke rigtig huede Folkene, og en af dem gav Misfornøjelsen Udtryk i følgende djærve Udtryk: »Hol' æ Snut, Haans«:

Men han blev ogsaa siden Folketingsmand.

Klaveret med den ene Tone.

(77) DET VAR MANGE forskellige Mennesker, man stiftede Bekendtskab med i de fire lange Krigsaar. Prægtige Mennesker og gode Kammerater var der iblandt dem. Jeg mindes især to. Begge var de født og opvokset i Hamborg, men vidt forskellige var de i Sind og Skind. Den ene, Willy, var lille og spinkel, et forfinet Kontormenneske, kun 18 Aar, da han kom til os, men fuld af Liv og Løjer, og Munden stod sjældent stille paa ham. Han vænnede sig hurtigt til Feltlivet og blev snart lige saa snavset som vi andre, om muligt endnu værre. Den anden, Benjamin, var hans fuldstændige Modsætning: stor, lidt klodset og kantet og indadvendt, men pligtro til det yderste og altid venlig og hjælpsom.

Det var i Foraaret 1916. Vi laa, en Afdeling af Sanitetskompagniet, i en dyb Kælder i Byen Samogneux foran Verdun. Vor Opgave var at hente de saarede paa den omstridte Høj »304«. Byen var forlængst skudt i Grus, og kun i nogle Kældere var der indkvarteret Soldater. En Tid var Benjamin Ordonnans, han gik med Meldinger til Staben, som laa et godt Stykke tilbage, og bragte vor Post med. Hans Tilbagekomst blev naturligvis altid imødeset med stor Forventning. Jeg husker en Morgen, at Willy stormede ham imøde med det sædvanlige Spørgsmaal: »Endnu ingen Fred Benjamin?« »Nej!« »Den Dag, du kommer og melder, at nu har vi Fred, da falder jeg dig om Halsen og gi'r dig et rigtigt Smækkys!« Benjamin svarer paa sin tørre Maade: »Saa vil jeg inderlig haabe, vi aldrig maa faa Fred!« En skraldende Latter fulgte, og Willy morede sig allermost.

(78) En Dag kort før Pinse, da Luften var forholdsvis fri for Jern, begav Willy og en Kammerat sig paa Opdagelsesrejse i Ruinerne. Der var ikke gaaet lang Tid, saa kom de hæsblæsende og raabte ned til os: »Eire kraftige Mennesker, og det straks«. »Nanu, hvad er

der nu løs?» «Vi har fundet et fint Klaver, som passer lige til vort Møblement!» Det lod sig jo høre. Der meldte sig straks Frivillige, og med megen Besvær fik vi omsider Klaveret bakset ned i Kælderen. Og snart efter lød de vemodige Toner »In der Helmat, in der Heimat, da gibts ein Wiedersehn«, eller »Kong Christian stod ved højen Mast«, - den syntes Kammeraterne især godt om. Bare nu Franskmanden vilde lade os i Ro i Pinsen, saa kunde vi da faa lidt Musik at trøste os med.

Men ak! hvorlænge var Adam i Paradis? Det var paa en eller anden Maade sivet ud, at vi havde et Klaver, der var bedre end det de havde hos Staben. Og Pinselørdagsaften, mens vi sad ved vort Marmeladebrød, rullede et Køretøj med to Heste og to Mandfolk op foran Hulen, en Mand sprang ned og forlangte Klaveret udleveret, Da kan det nok være, der blev snakket. Ikke Tale om, at han skulde ha' vort Klaver. Der var rørende Enighed om ikke at hjælpe Manden, og selv kunde han naturligvis ikke læse det paa Vognen.

»Ja, ja, Folkens«, sagde Underofficeren, »Befehl ist Befehl, vi maa nok hellere udlevere Klaveret«. »Aldrig«, raabtes der, »saa hellere smadre det med en Haandgranat«. Bølgerne gik højt, og Manden, der skulde hente Klaveret, var selv ked af Situationen, Pludseligt saa vi det lyse op i Willys forslagne Ansigt. »Jeg har det« raabte han, »de skal faa vort Klaver, men vi klipper alle Strengene over med vor Traadtang«. Forslaget blev straks vedtaget, trods Underofficerens Protest Klaveret var allerede aabnet og Willy klippede selv de tre første Streng over. Det lød som et dybt Suk. Saa rakte han (79) Tangen til den næste, der klippede de følgende tre Streng, og saa gik Tangen videre. »Holdt«, raabte en, »lad dem dog i det mindste beholde en Streng, saa kan de høje Herrer da altid faa lidt Musik i Pinsen«. Forslaget blev vedtaget. En Streng blev skaanet. Det var vistnok det høje C. Saa blev Klaveret omhyggeligt lukket i, og nu var der nok der vilde hjælpe det op af Hulen og paa Vognen.

Vi var i de følgende Dage uhyre spændt paa, hvad der vilde ske. Men der skete intet. Maaske har de Herrer selv skammet sig en Smule. Det var jo, som en af Kammeraterne sagde, at tage den fattiges eneste Lam. En lille Erstatning fik vi for Klaveret. Vi fandt en Musikautomat. Den kunde dog kun spille en eneste Melodi, og da vi først havde hørt den et Par Hundrede Gange, vil det ikke undre nogen, at det lød som en Befrielse, da Spilledaasen en Dag sagde »svup« og ikke vilde mere,

For nogen Tid siden hørte jeg Melodien i Radioen, og straks stod det hele saa lyslevende for mig: Den dybe Hule dernede i Frankrig og Byen, der ikke var nogen By, men en Hob Ruiner, Og Spørgsmaalene trængte sig ind paa mig med inderlig Vemod: Hvordan ser det ud i Dag dernede ved Verdun? Hvordan er det gaaet dig, du gode Benjamin? og dig, du glade Willy, som var kun 18 Aar? Og alle I andre Kammerater?

Ja, hvordan og hvorfor,

Frederik Hansen,
Kegnæs,

Paa Orlov.

(80) Farvel mit Hjem i den stille By,
Tak, Far og Mor for de korte Dage!
Nu kalder Pligten mig bort paany,
– mon Freden gi'r mig engang tilbage?
Hvis nu det sidste Farvel det gjaldt, -
- - - da Tak for alt!

Farvel mit Folk mellem Aa og Fjord,
Dit Blod saa varmt i min Aare rinder,
Hvor langt jeg føres omkring paa Jord,
Jeg ved, din lige jeg aldrig finder.
Engang jeg heder din gamle Gaard, -
- - - hvis jeg det naar.

Farvel mit Hjem, som jeg har saa kær,
Mit Fødeland med de fagre Bøge!
Tit vil min Tanke paa lønlig Færd,
Fra fjerne Lande din Kyst opsøge,
Og aande Markens og Skovens Fred,
- - - ved Bæltets Bred.

Men bort jeg kaldes herfra igen,
Helt ret jeg kender, hvad jeg forlader:
Min Brud, som blev mig en fuldtro Ven,
Min Bror og Søster, min Mor og Fader.
Jeg favner Eder ved Vejens Skel. -
- - - Farvel, - Farvel.

N.

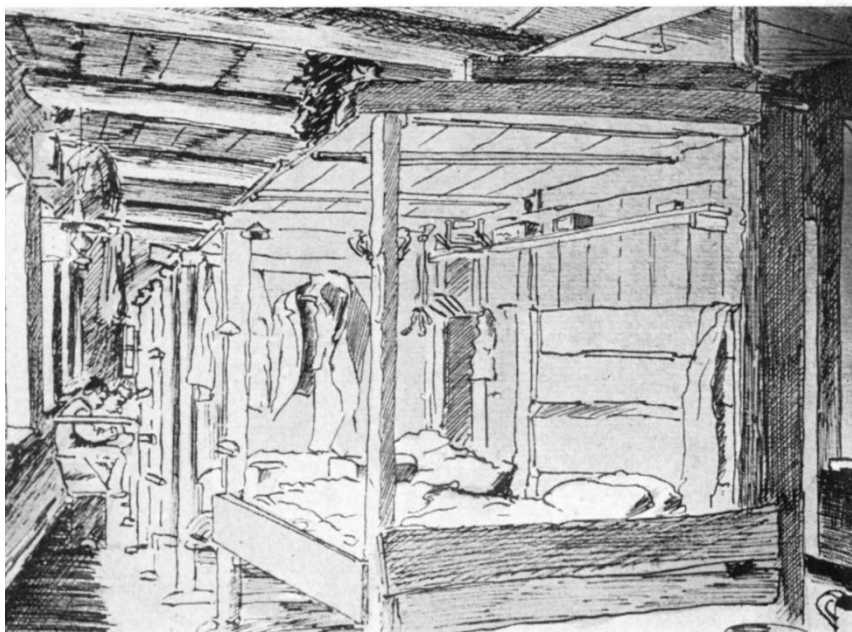
Da Kvinderne tog Smørrationeringen i deres Haand.

(81) ALLEREDE i 1917 var der Knaphed paa mange Levnedsmidler, særligt paa Smør, Brød, Kød o. lign.

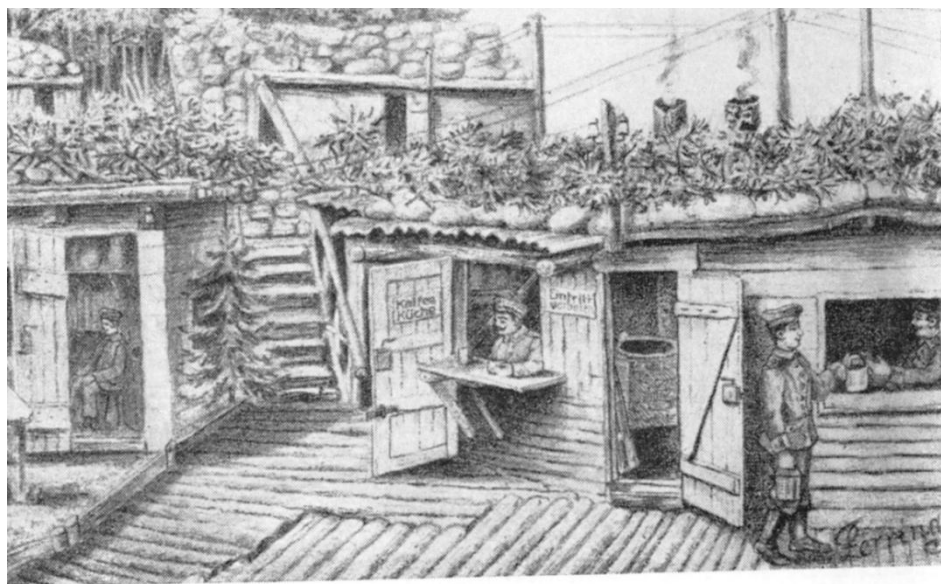
Vi fik 35 g Smør om Ugen, saa det rakte jo ikke langt. Det blev saa kogt Melklister, som vi smurte paa Brødet. Men der kunde godt gaa Uger, hvor der slet ikke blev uddelt Smør. Da vi saaledes en Gang havde ventet i 4 Uger uden at faa noget, blev vi 7 Kvinder, som traf hinanden ved Smøruddelingsstedet, enige om at gaa hen til Kommuneforstanderen. Kontoret var lukket, og selvom vi bankede og ruskede i Døren, viste Kommuneforstander Zittelmann sig ikke. Paa første Sal blev der saa lukket et Vindue op, og hans Kone raabte ned til os: »Macht, dass Ihr fortkommt!« En af Flokken, som kunde tale Tysk, raabte tilbage: »Schuauze halten!«

Tropper og Heste landsættes — (Togtet til Estland Side 86)

Fra den danske Fangelejr i Rusland

Hygge i Skyttegraven

Senderjyds Krigsfanger i Jurjew Polski

Vi besluttede saa for en Gangs Skyld at tage Fordelingen i vor haand og gik derfor hen til Hestehandler Lohmann, hos hvem vi fik Løfte om at maatte laane en Hest næste Morgen. Gæstgiver Lass laante os sin Rullevogn, og med Lass' 15-aarige Søn som Kusk kørte vi næste Morgen Kl. 6 til Kværs Mejeri.

Da Mejeristen saa os 7 ikke særligt blide Kvinder og hørte vort Forlangende om Smør, trak han paa. Skulderen og henviste os til Kælderen. Her stod dels nogle tomme Dritler, dels en Række Smørklumper, som var bestemt til Andelshaverne. Vi tog en Smørdrittel og begyndte at pakke den fuld med Smør. Jeg stod lige med en Klump i Haanden, da Kommuneforstanderen kom og sagde: »Det er mit Smør, gode Kone«.

(82) »Nej, nu er det mit«, sagde jeg og klaskede Smørret ned i Dritlen. Vi kom hjem og fordelte Smørret paa bedste Maade, Bønderne i Kværs lovede, at hvis vi kom igen, vilde de klø os. Saa da vi en Tid lang senere tog ud efter Smør, havde vi faaet nogle Mandfolk med. Der skete ikke noget, vi fik vort Smør og kørte hjemad. Vi fandt imidlertid paa, at vi ligesaa godt kunde tage en Drittel Smør med fra Ladegaardskov Mejeri. Mejeribestyreren var indkaldt, men hans Kone sagde til Mejeristen: »Lad dem bare tage en Drittel«. Denne Gang syntes man, at vi, som havde hentet Smørret, havde fortjent en Belønning, og vi fik hver et halvt Pund Smør.

Ogsaa Bageren var indkaldt, og hans Kone maatte klare det hele alene. Det gjaldt om at faa opsnuset, naar hun havde Brødet færdigt og saa være det, selvom det var midt om Natten, ellers kunde man risikere slet ikke at faa noget. Vi betalte og fik saa det varme Brød med hjem. Desværre glemte vi ofte samtidig med Betalingen at afgive Brødmærkerne. Finbrød var næsten ikke til at faa, men naar vi kunde faa Fingre i noget Mel, bagte vi selv, oftest ogsaa om Natten for at undgaa fremmed Indblanding. En Gang, da jeg havde bagt et Finbrød, som Gendarmen og spurgte, om han maatte se mit Brød. Jeg viste ham det Stykke Rugbrød, som jeg havde i Huset. Men nej, det skulde være »Weissbrot«. Saa gav jeg ham den lille Endeskive, som var tilbage. 14 Dage senere fik jeg Tilsigelse om at møde ved Retten i Flensborg. Jeg gik hen til Z i t t e l m a n n og bad om Rejsepenge. men han mente, at jeg nok kunde skaffe 1,40 Mark, som Rejsen kostede. Jeg skulde jo ogsaa betale en Kone for at passe Børnene, indvendte jeg, men Zittelmann mente, at hun gjorde det nok gratis, Ja, han kunde gøre, som han vilde, svarede jeg, men hvis jeg ikke fik Rejsepenge, saa blev jeg hjemme. Saa kunde han jo sende mig over med Neidhardt (det var Retsbetjenten), ham kunde jeg godt rejse i Følge med.

(83) Jeg fik Pengene, og da jeg kom ned til Dampskibet, viste det sig, at vi var 10 Koner, som skulde for Retten. Dels havde vi bagt Brød selv, dels havde vi glemt at aflevere Brødmærker.

Da jeg kom for, spurgte Dommeren, om jeg kunde betale en Bøde paa 35 Mark. »Nej, jeg faar 9 Mark om Maaneden i Understøttelse og skal betale 10 Mark i Husleje« svarede jeg. Saa blev Bøden sat til 25 Mark.

Det var ogsaa galt med at faa Kød. Vi gik ofte hen til Slagterbutikken midt om Natten og stod og ventede, til der blev lukket op og vi kunde faa de 1,25 Gram for hele Ugen. Mælk fik vi heller ikke noget af, kun lidt til de ganske spæde Børn.

Det var en svær og vanskelig Tid for de Koner, som sad derhjemme med Smaabørn, medens Manden var ved Fronten.

Vilhelmine Andersen,
Havnegade 29, Graasten.

Fra amerikansk Fangenskab - Brobygning

I Nærheden af Toul - Dec. 1918.

Dagene, men dog især Nætterne sneglede sig af Sted. Hvor var det koldt om Natten. Vi laa direkte paa den kolde Jord med Tæpperne over os. Stemningen var meget trykket. Jo, nu var Kammeraterne fra Fronten paa Hjemvejen. Hvornaar op randt for os den store Time, da Portene kunde aabnes og Friheden vende tilbage. De fleste Dage var vi paa Vejarbejde. I store amerikanske Lastbiler blev vi transporteret, med en susende Fart - typisk for Amerikanerne - som om det var Esbjergfisk, der skulde køres til Spisestederne. Det benyttede Byens Dreng sig af. De stod i store Flokke og bombarderede os med Sten, og inden Bilerne kunde standse og Bevogtningen springe af Vognene, var de over alle Bjerger. De »Boches« skulde (84) straffes. Endelig kom der en Afveksling. Et Hold skulde til Toul, ned til Kanalen og losse en Del Pramme, der var fyldt med store Sten. Jeg var saa heldig at komme med. Stenene skulde løftes fra Mand til Mand, der stod i tre fire Etager. Da tabte en Kammerat en Sten, der faldt ned paa min Storetaa. Natten efter kunde jeg ikke være til for Smerter, Foden var meget medtaget, Neglen var trykket ned i Taaen. Dagen efter meldte jeg mig til Lægen. Han beordrede mig indlagt paa Hospitalet. Her tilbragte jeg 3 dejlige Uger, d. v. s. de første Dage var meget svære paa Grund af Smerter, ikke mindst, da Lægen rev Neglen ud uden Bedøvelse. Her mødte jeg min bedste Kammerat under hele Krigen. Det var ikke en tysk Soldat, nej, en Amerikaner blandt Bevogtningen - paa hvert værelse var der en Amerikaner med skarpladt Revolver -, han var en smuk, rolig og tiltalende Mand, en Ingeniør fra Staten Ohio. Hvor havde han lidt under Krigen; en Gasgranat havde oversprøjtet ham, saa han havde gabende Saar i Siden. Hvor var han trofast i sit Venskab. I de store Skove ved Marne havde vi staaet overfor hinanden som Fjender. Hvorfor fandt vi to netop sammen? Det var ikke, fordi jeg var Sønderjyde, nej, dette havde han ikke Forstaaelse for. Vi fandt sammen i Had mod alt, der skiller, og begge vilde vi give os selv som Brobyggere. Vi var enige om, at det kun kunde ske under Jesu Kristi Fane. — Er det ikke netop Verdens store Nød i Øjeblikket, at man har prøvet alt andet end netop denne Vej. — Hvor havde vi mange herlige Timer sammen, naar vi sad med hinanden ved Haanden eller endda omfavnet. 2 Uger senere slog desværre Afskedstimen, da hans Regiment blev forflyttet til Bordeaux. Og kort Tid efter skulde det hjemsendes. Men i Forvejen rejste han den lange Vej til Toul for at tage Afsked - ikke med en Franskmand eller Englænder, men med en forhenværende Fjende, nemlig med mig. Men desværre var vi blevet forflyttet, og han (85) havde ikke Tid til at lede efter mig og traf mig derfor ikke. Etter Krigen har jeg hørt fra ham flere Gange, og vi har lovet hinanden at mødes i Frankrig paa det Sted, hvor vi havde kæmpet mod hinanden. Skulde vi ikke mødes, saa tror vi paa et meget bedre Møde, hvor der ikke er noget, der skiller, nemlig hjemme hos Gud.

De andre Amerikanere paa Hospitalet holdt meget af at sidde ved Siden af mig og klappe min Kind - jeg havde røde Kinder som en lille Pige, sagde de. -- En Neger holdt ogsaa meget af vort Selskab og af at spille Sorteper med os. Men pludselig saa vi ikke mere til ham. Man sagde, han var blevet skudt - uskyldigt. Hvor blev de stakkels Negre daarligt behandlet af deres hvide Landsmænd. Jo, Race-spørgsmaalet er uløst derovre. Et Problem,

som ogsaa kun kan løses af Gud. Det viser sig bedst ude paa Missionsmarken, hvor de kan arbejde sammen som Brødre, enten de er gule, sorte eller hvide. -

Men mine røde Kinder var Skyld i et andet Møde, som kom til at betyde saa meget for mig, nemlig med en Dansk-Amerikaner. Jeg var kommen ind i en W. C-Kolonne«. Vi skulde »rense og tømme«. Det var ikke et opløftende Arbejde for en Seminarist, Aarg. 1899. Jeg korn med Kosten paa Ryggen, de andre havde Spand eller Stænger, da en Amerikaner kom hen til mig og spurgte, om jeg ikke var en dansk Sønderjyde? Han kunde se det paa de røde Kinder, sagde han. Saa tændte han Haabet i mit Hjerte, idet han sagde, at der om kort Tid skulde være Afstemning og Genforening med Danmark. Det var første Gang, det Haab blev tændt. Han var fra Bornholm. Efter det Møde kom han hver Dag med nogle Godter til mig, indtil han rejste. -

Men først et halvt Aar senere slog Befrielsestimen, men derom en anden Gang.

Venlig Hilsen til alle Kammerater.

Hans L. J ø r g e n s e n, Aabenraa.

Togtet til Estland i 1917.

(86) Under Verdenskrigen laa jeg i godt et Par Aar ved Fronten i Rusland. Jeg var Kusk ved et M. G. K., som tilhørte et Regiment med det fine Navn Infanteri Regiment Barfuss, IV Westphalisches Nr. 17, som hørte til 42. Division. Jeg var den eneste dansktalende ved Kompagniet.

Efter at vi havde deltaget i Offensiven i Galizien i 1917, kunde jeg rejse hjem paa Høst-orlov. Hjemme fik jeg Meddelelse fra min Feltwebel om, at Afdelingen var sat ind ved Erobringen af Riga, og at man ventede at se mig der. Da jeg den 26. September naaede op til Riga, var Afdelingen imidlertid allerede taget til Libau, hvor jeg kort efter meldte mig tilbage.

I Libau var man ved at forberede et Togt til Øerne Øsel og Dagø, som skulde erobres. Den 9. Oktober blev vi indskibet i en Mængde store Skibe. Vort Kompagni kom i Skib Nr. 11. Vi var hør sammenstuvet ca. 2000 Mand og 200 Heste. Dagen efter sejlede vi ud i Krigshavnen og ankrede op. Der laa her en lang Række Minestrygere, som skulde gaa foran os og sikre vor Sejlads. Den 11. Oktober sejlede vi saa i en meget langstrakt Konvoj ud mod Øsel. Vi var alle forsynet med Svømmeveste, og der var udstedt stærkt Forbud mod at tage dem af under Sejladsen. Den 12. Oktober, midt paa Dagen, naaede vi om paa den nordre Side af Øsel. Der laa allerede en hel Del store Krigsskibe, som havde taget det første Stød. Det var et besværligt Arbejde at faa os sat i Land, idet der ingen Havn var. Alle maatte sættes ind i Baade. Hestestalden var helt nede i Bunden af Skibet, og herfra blev Hestene enkeltvis hejst op i en stor Kasse, og fra Dækket blev de saa igen paa samme Maade hejst ned i Baadene. Hele Landsætningen gik dog godt, og vi kunde snart efter støde til vor Afdeling og afløse de (87) russiske Køretøjer, der var rekvireret for at transportere de svære Maskingeværet. Snart var Øsel indtaget, og vi blev sat over paa Dagø, som ogsaa ret hurtigt

blev erobret. Saa skulde vi tilbage til Libau, der var jo Brug for os andre Steder. Det blev imidlertid en meget farlig Sejlads. Vi blev læsset ombord i en gammel engelsk Dampers, som havde Maskinskade og derfor blev bugseret af en Slæbebaad. Det blæste stærkt, da vi den 29. Oktober ved Middagstid forlod Dagø, og i Løbet af Natten voksede Stormen til Orkan. Ved Midnatstid brast den stærke Kæde, som forbandt os med Slæberen, og denne sejlede alene videre og overlod os til vor Skæbne. Vi var heldigvis kommen igennem Minefeltet, da vort Skib herreløst og hjælpeløst slingrede omkring paa de hushøje Bølger. Vi Kuske opholdt os hos vore Heste nede i Lasten. Hestene rev sig løs, og de provisorisk opsatte Baase blev til Pindebrænde, det elektriske Lys slukkedes, Trappen op til Dækket brød sammen, en Hest faldt igennem en Luge længere ned i Skibet, alt var Kaos. Marinerne kunde ikke faa Ankerspillet til at virke, Kæden maatte hugges over, saa vi mistede et Anker. Efter nogle Timers uhyggelig Ventetid lykkedes det at faa Hold paa Skibet.. Lyset virkede igen, saa vi rigtig kunde se, hvor galt det saa ud. Da jeg endelig havde faaet mine Heste fortøjet igen, søgte jeg ovenpaa for at faa lidt frisk Luft. Det var ogsaa tiltrængt; vi var alle søsyge og dette i Forbindelse med Dampen fra de af Angst svedende Heste, fra Gødningen osv., bidrog til at skabe en Atmosfære dernede i Skibet, der ikke var til at holde ud. Dagen efter, ved Middagstid, stilnede Vejret noget af, Slæberen indfandt sig igen. Den havde søgt Læ bag et Fyrskib, men til Trods herfor var dens ene Redningsbaad gaaet tabt. Vi sejlede nu op imod Vinden, men det gik saa smaalt, at vi næsten ikke kom af Stedet. Men henimod Aften kom endnu en Slæber, som var tilkaldt gennem Radioen, til, og saa gik det fremad. Ved Daggry den 1. November (88) kunde vi igen skimte Land ved Windau, og ved Middagstid samme Dag gik jeg sammen med den sidste af mine Heste i Kassen for at blive hejst op paa Dækket, og herfra gik det fra Børde. Vi havde igen fast Jord under Fødderne. Jeg kunde atter faa Postforbindelse med Hjemmet, hvor man allerede var begyndt at blive ængstelig for min Skæbne.

Kort efter var vi atter i rigtig Stilling ved Østfronten, men snart kom jo Vaabenstilstanden med Russerne. Vi blev saa transporteret til Vestfronten, hvorfra jeg dog naaede godt hjem den 17. December 1918.

En Kammerat, der vægede vor Sag.

I November 1916 blev en Del gamle Landstormmænd her fra Nordslesvig indkaldt til Oplæring i Krigskunsten og sendt til Schwerin. Blandt de indkaldte var ogsaa M. W a h r l i c h fra Aabenraa. Han hørte nu just ikke til dem, der ved »Schneidighed« kastede Glans over Soldaterstanden, men han havde, naar det gjaldt, Mod til at forsvare os.

En Morgen. da hele Afdelingen var traadt all til Undervisningen paa en af de store Belægningsstuer, lod en Feldwebel falde nogle Ord om, at Nordslesvigerne jo løb over Grænsen.

Da rettede Wahrlich sig og spurgte: Tillader Hr. Feldwebel? Da Tilladelsen var givet, sagde Wahrlich: Der er da i hvert Fald falden 2.800 Mand deroppe fra, saa de er da ikke alle løbet bort fra den lille Plet deroppe.

Da vi kom tilbage til Stuen, var der mange af vore tyske Kammerater, som roste Wahrlich for hans Optræden.

P. L.

Ved M.-G. K. Res. Inf. Reg. 69 i Slaget ved Wassigny.

17. Oktober 1918. Vi ligger i første Linje i Egnen ved Wassigny i Frankrig. Jeg har Kommando over to svære Maskingeværer og en Afdeling Infanterister til Beskyttelse. Vi har ligget nogle Dage i forreste Skyttegrav. Der har været megen Artilleriild, men ingen Angreb. Skyttegraven er meget provisorisk, bestaar kun af afbrudte Stykker. Det Stykke vi ligger i, støder op mod en Landevej, som fører gennem Ingenmandsland lige over til en Landsby, som vi kan se i en Afstand paa ca. 1 k m paa Fjendens Side.

Vort Maskingevær staar mellem to Bakker med frit Skudfelt over en indtil Fjendens Skyttegrav flad Egn. Foran os er kun en svag Pigtraadsforhindring.

Vi skal afløses om Natten og er glade for det, thi vi er klar over, at den Angrebsro, der har været de sidste Dage, sikkert snart og brat vil blive afbrudt af nye og stærke engelske Angreb.

Om Aftenen i Skumringen sender jeg 2 Mand afsted for at hente Middagsmad ved Køkkenet og samtidig for at føre Afløsningen i Stilling.

Vi pakker vore Ting og laver alt færdigt for at stikke af, saasnart Afløsningen er fremme.

Natten er bælgmørk. Det bliver en lang Ventetid.

Englænderne skyder Spærreild bagud, og det er ikke let at komme igennem for dem, der skal frem eller tilbage.

Omsider - henvend Midnat - naar vore Kammerater tilbage med Mad men - uden Afløsning. Skuffelsen er stor.

Kommandøren for 2. Bataillon, som skulde afløse os, har nægtet at overtage Afsnittet. Bataillonen har faaet (90) en Fuldtræffer i Fermen, hvor den laa i Beredskab - i Fermen, hvor vi endnu laa for nogle Dage siden. Tabene har været store, og med Resterne har han ikke villet overtage det Afsnit, han skulde besætte. Muligvis har de højere Officerer haft Oplysninger om, hvad der var forestaaende.

Stemningen hos os er meget trykket. Vi er ikke begejstrede for at skulde indrette os paany. Men da vi er sluppet saavidt, hvorfor skulde det ikke gaa godt et Par Dage længere,

Jeg inddeler Vagtposterne tor Natten og, efter at alt er gennemdrøftet, gaar vi i »Seng« - , et Hul i Skyttegravens Ende, overdækket med Stænger og Brædder og et lille Lag Jord oven paa. - Dynen et Uldtæppe.

Jeg sover trygt. I Underbevidstheden hører jeg Granaterne rulle gennem Luften og eksplodere længere tilbage eller i Omegnen.

Pludselig er Helvede løs.

Det er tidlig Morgenstund den 18. Oktober 1918.

Paa et Slag er hele Fjendens Artilleri i Gang. Maskingeværer skyder Spærreild bagud. Helvedesalarm, som ingen kan forestille sig, der ikke har været med i Materialslagenes Trommeild.

Alt drukner i en uhørt Tordnen, Buldren og Bragen. Luften er fuld af eksploderende Jern, Splinterne suser, synger og piber i alle Toner gennem Luften.

I et Spring er jeg ude hos Vagtposten. »Hvad er der løs«? raaber jeg mekanisk. At det er Begyndelsen til en ny engelsk Offensiv, er der sikkert ingen, der er i Tvivl om. Jeg heller ikke. Imidlertid er alle kommen frem, og vi søger Dækning, saa godt vi kan.

Efterhaanden, som Tiden gaar, bliver den Granatild, vi udsættes for, svagere og svagere. Næsten alt gaar nu over os og eksploderer længere tilbage, ~ Spærreild, saa ingen Reserver kommer frem.

(91) Larmen er den samme -. men ligesom lidt paa Afstand. Omkring os eksploderer nu kun Taagegranater, som ved Eksplosionen udvikler en hvid Damp. Vinden driver de forskellige Eksplosionsskyer ind i hinanden, og snart er hele Landskabet indhyllet i Taage.

Vi staar allerede længe parat og skyder blindt ind i Landskabet foran os. Jeg har overtaget Skydningen ved mit Maskingevær.

Vi har allerede længe med røde Lyskugler opfordret vort Artilleri til at give Spærreild. Men de skyder meget sparsomt og meget daarligt.

En Soldat kommer løbende fra højre og meddeler, at Fjenden allerede er brudt igennem - og ikke længe efter faar vi Meddelelse om, at Englænderne ogsaa med Tanks er brudt igennem til venstre.

Det er altsaa kønne Udsigter. Forbindelsen til venstre og højre afbrudt. Hvordan Stillingen virkelig er, er der ingen, der aner.

Jeg kan i hvert Fald ikke under de nuværende Forhold give Ordre til Tilbagetog. Jeg skyder ustandseligt med Maskingeværet. Naar Taagen i Vinden letter fra Jorden, forekommer det mig, at Englænderne kommer, dels krybende, dels i Skyttelinje frem mod os.

Jeg beskyder hele Terrænet foran os, der kommer ingen levende Sjæl igennem.

Pludselig hører jeg Raaben og Støjen til højre. Jeg kaster et Blik i Retningen og stivner. Ovenpaa Skyttegravsdækningen i en Afstand paa 5-6 m staar Englænderne. Fire kan jeg se. Resten fortaber sig i Taagen. Infanteristerne i vor Beskyttelsesafdeling smider Vaaben og alt hvad, de har og bliver taget til Fange.

Jeg er klar over, at jeg bliver skudt ned, da de har set mig skyde paa de fremstormende Skyttelinjer.

Jeg drejer mig om, - et Spring fra Afsatsen, hvor jeg staar, over mod den anden Side af Skyttegraven. Det lykkes, jeg naar den og løber for Livet.

(92) Infanteriprojektiler sprøjter omkring mig. En af mine Skytter følger mit Eksempel - kun en Smule langsommere. Jeg har aldrig set ham siden.

10-12 Skridt fra Skyttegraven bliver jeg opslugt af Taagen. Jeg er ingen Skydeskive mere.

Men jeg sanser intet. Hjertet banker, og Lungerne arbejder, saa jeg synes, Brystet skal sprænges; Benene er som af Bly.

Efter ca. 100 m Løb hører jeg lige foran mig en tung Lastbil køre forbi.

Et Par Skridt videre fremme træffer jeg Aftryk af Larvefødder, altsaa Tank. I det samme hører jeg, hvor den standser og begynder at skyde med Maskingevær.

Jeg tager hurtigt en anden Retning og haster videre.

Efterhaanden, som jeg naar længere tilbage, bliver Luften mere og mere gennemsigtig.

Jeg træffer paa to Ordonnanser - en fra mit Kompagni og en Artillerist - som fra Bataljonskommandoen i 3. Linje skal bringe Meddelelse tilbage til Beredskabsstillingen om, at Fjenden er brudt igennem de første Linjer.

Vi kommer forbi 2 Antitankskyts, Kanonererne gør Skytset ubrugeligt.

Vi nærmer os Landsbyen og Spærreildzonen. Granatekspllosionerne ligger saa tætte, at det er umuligt, at naa igennem. Vi maa søge Dækning bag et Hegn.

Først over Middag stilner Ilden noget af, saa vi kan forsøge at omgaa Byen, for at naa i ud bagfra. Vi gaar en Bue til venstre, og naar ind i en Hulvej.

I Midten ligger et sammen skudt Køkkenkøretøj.

Da vi kommer nærmere, ser vi, at det er vort Køkken, som har faaet en Fuldtræffer - vist nok allerede om Natten.

Vi naar Fermen, alt er allerede rømmet.

Da vi vil igennem Porten ud paa Landevejen, ser vi en stor Tank komme op ad Vejen imod os.

(93) Vi skynder os ind i Ladebygningen og ser igennem Vinduet Tanken køre forbi os.

Saasnart vi ser Tanken bøje af inde i Byen, haster vi paany afsted - tilbage.

Udenfor Byen ved Vejkanten ligger der fuldt af Officersbagage. Vi forsyner os med det, vi har Brug for: Der er bl. a. Masser af Cigarer; det er noget for os. Da vi skal til at pakke sammen, ser jeg tilfældigt op i Retningen mod Fronten: Over Bakkerne i en Afstand af ca. 400 m kommer Englænderne i Skyttelinje, saa langt jeg kan se - som paa Eksercerpladsen.

Vi lader alt falde og løber igen for Livet. Foran os er aaben Mark men i en Afstand af 700-800 m en Skov, som det gælder om at naa. Det lykkes.

Vi tre, som er kommet sammen tilbage, slaar ogsaa videre Følgeskab. En Granatsplint slaar en Metalknap paa

min Uniform i to Halvdele og bliver siddende i Bukseforet - gloende varm.

Bare videre. Jeg løber foran. De to andre bagefter. Sss-Bumm - en Granat eksploderer lige bagved sidste Mand. Hall falder. En Blodstraale saa tyk som en Finger pumper ud af Laarbenet; den store Pulsaare højt oppe i Laarbenet er sprængt. Vi kan ikke hjælpe ham; han besvimer et Øjeblik senere og forbløder.

Men vi maa videre.

Omsider naar vi en Dækning i Skoven, hvor der opholder sig flere. Her bliver vi i flere Timer. Henimod Aften finder jeg flere Kammerater fra kompagniet, som har ligget i 3. Linie.

Vi er' klar over, at vi af andre Troppedele vil blive beordret til Oprettelse af en ny Modstandslinie, men vi har faaet nok for denne Gang. Vi ser vort Snit til at forsvinde om Aftenen og naar i Løbet af Natten tilbage til Kompagniopholdsstedet bag Fronten.

Det viser sig de næste Dage, at Regimet har haft store Tab. Af 3 Maskingeværkompagnier med hvert 12 svære (94) Maskingeværer kan kun oprettes 1 Kompagni med 7 Geværer. Af hver Infanteri bataillon, - 3 Kompagnier a ca. 100 Mand -, kan kun oprettes 1 Kompagni paa 80 mand.

Det viser sig, at af forreste Linje er jeg den eneste, som er kommen tilbage.

Jeg bliver kaldt til Regimentskommandøren for at berette. Da jeg er færdig, slaar han mig paa Skulderen: »Na, mein Sohn, da hast du mal Schwein gehabt.«

Enkelthederne glemmes, men Dagen 18. Okt. 1918 vil i sin Helhed staa indprentet i min Bevidsthed indtil min sidste Dag.

Matthias Møller,
Sønderborg.

En Sergent, der ikke kunde lide Nordslesvigere.

(94) Kammerater fra 12. Komp. I. R. 99 husker alle Sergent Schulz. Han var særlig for-
trolig med Forholdene i Nordslesvig, idet han lige før Krigen havde arbejdet i 2 Maaneder i
Flensborg. Men ellers stammede han helt, nede fra den østrigske Grænse. Men Resultatet af
hans Ophold i Flensborg var, at han betragtede alle Nordslesvigere som sine personlige
Fjender og generede dem og hundsede med dem, hvor han kunde. En Henvendelse til Re-
gimentet om at forbyde os at skrive hjem paa Dansk, havde han dog ikke Held med.

Mig hade han særligt kastet sin Kærlighed paa, og i Samarbejde med Feldwebel Depner
fik han gennemført., at jeg i 1½ Aar ikke kunde komme hjem paa Orlov. Ved et Tilfælde fik
vor Kompagnifører, Løjtn. B a r t e l s, Kendskab til dette Forhold, og saa fik jeg Orlov i
rigeligt Maal, først 4 Uger og saa efter 3 Maaneder 14 Dage og 6 Maaneder (95) senere
igen 14 Dage. Sergent Schulz skummede af Raseri, og hans Chikanerier tog til i Styrke, jeg
tror næsten at være i Stand: til at skrive en større Afhandling om Kunsten at bygge Latriner,
for det blev jeg efterhaanden Ekspert i. Om det var derfor, jeg blev forfremmet til Underof-
ficer, ved jeg ikke. Men lige da jeg endnu en Gang skulde paa Orlov, kom Udnævnelsen.
Da jeg kom tilbage, maatte jeg jo præsentere mig som nybagt Underofficer.

Alle ønskede mig til Lykke undtagen Sergent Schulz. Han fik pludseligt travlt og skulde
et vist Sted hen, nu skulde han jo have en anden til at bygge Latriner. Dagen efter var det
Søndag. Af de 7 Danske ved Kompagniet var vi kun to tilbage. Vi sad om Formiddagen i
en Beværtning ved et Glas Øl med Snaps, da min Kammerat - Lorenzen fra Graasten - faar
Øje paa Serg. Schulz og foreslaar, at jeg skulde byde ham ind paa et Glas Øl. Jeg syntes
ogsaa, at det kunde' der være noget i, men Finanserne var af en anden Mening. Kroværten,
som var gammel fransk Soldat, blev sat ind i Sagen og lovede at være vor Finansminister.
Vi skulde bare faa Schulz ind, Resten skulde Værten nok besørge.

Jeg gik saa over til Schulz, som stod i en Port paa den anden Side af Gaden. Han ønske-
de mig til Lykke og bød en Cigaret, jeg takkede og bød paa et Glas Øl. Vi gik over i Be-
værtningen, hvor vi »tilfældigt« traf Lorenzen. og Schulz rnaatte finde sig i, at han ogsaa
blev indbudt til et Glas Øl, da han kom og ønskede til Lykke. Saa blev der bestilt Øl og
Snaps. Værten bukkede og skrabede og lovede at hente Øllet fra Kælderen, det var mere
koldt. Og at hverken Øllet eller Snapsen var daarlig, fik Sergent Schulz at føle, efter fire
Omgange sejlede han ligesaa stille under Bordet. Lorenzen og jeg fejlede intet.. Værten,

den Rad, havde givet os Vand i Stedet for Snaps. Vi fik Schulz stablet paa Benene, og ved forenede Kræfter fik vi ham ogsaa hen til hans Kvarter og i Seng. Vi fik ham ogsaa (96) klædt af og kom saa til at tænke paa Regiments-Appellen Kl. 3.

Skønt Sergenten var døddrukken, blev vi enige om at klæde ham paa igen, saa han nemt kunde komme til Appellen. Vi fik ham i Tøjet og lagde slet ikke Mærke til, at vi havde faaet Vragen ud paa saavel Benklæder som Frakken.

Da vi saa om Eftermiddagen var opstillet til Appel, manglede Sergent Schulz. To Mand blev sendt til hans Kvarter for at erkundige sig om hans Befindende. De fandt ham i dyb Søvn, men det lykkedes dem dog, at faa ham vaagen og forklarede ham, at Kompagniet stod opstillet og kun ventede paa Sergenten. Han sprang op, snuppede sin Hjelm og styrtede afsted uden at bryde sig om de to Soldaters Bemærkninger angaaende hans ureglementerede Paaklædning.

Med et »Schnauze halten« styrtede han afsted, fulgt af de to Soldater, som havde vanskeligt ved at følge med og forresten holde sig for Grin.

Der blev stor Opstandelse i Kompagniet, da Schulz nærmede sig. Et Par Underofficerer løb ham imøde og søgte at standse ham, men forgæves. Saa i det samme kommer Regimentskommandøren. Kompagniføreren melder hurtigt Kompagniet for at aflede Oberstens Opmærksomhed, men denne faar trods alt øje paa det mærkelige Optog. Resultatet blev 6 Dages streng Arrest til Sergent Schulz, som efter den Tid blev Afholdsmand.

Men Kompagniet morede sig. -.

Peter Hansen.
Augustenborgvej 46, Sønderborg

Paa Højde 304.

*20-Aarsdagen for min Tilfangetagelse.
Af Viggo Guldbraント, Haderslev.*

(97) Som een af Deltagerne i Aurillac-Foreningens Frankrigstur i 1937 vil jeg gerne fortælle lidt om denne Tur og skildre det Øjeblik, der under hele Rejsen gjorde dybest Indtryk paa mig. Det var, da jeg den 16. September under Besøget paa Verdunfronten stod paa Højde 304, paa samme Sted, hvor jeg, netop 20 Aar tidligere, den 16. September 1917 var blevet taget til Fange.

Vor Rejse var fra Reims gaaet over de mest kendte og saa blodige Steder paa Champagnefronten. St. Etienne-a-A, Sommeper, St. Marie-a-Py, Navarin-Ferme, Grand-pre, Argonnerne til Verdun, hvor vi ankom ved Middagstid og straks kørte op foran Hotel Du Coq Hardi for at indtage den ventende Frokost. Nu var vi altsaa i Verdun og dermed i umiddelbar Nærhed af dette saa frygtede Front-afsnit, der strakte sig over Mort Homme (Døde

Mand), Højde 304 osv., hvor jeg under Krigens haardeste Kampe i 1916-17 oplevede de frygteligste Rædsler.

Nu, da vi var disse Kampomraader saa nær, følte jeg en uimodstaaelig Lyst til at gense netop de Steder, hvor jeg i sin Tid selv havde været med, og da den planlagte Rejserute ikke førte dertil, overvejede jeg at rive mig løs fra Rejseselskabet og paa egen Haand foretage en Afstikker ind til de kendte Byer Malancourt, Montfaucon m. fl. og tillige til Højde 304 for der at opsøge det Sten, hvor jeg denne Dag 20 Aar tilbage i Tiden var blevet taget til Fange, og hvormed Krigen for mit Vedkommende gik over i anden Fase.

Jeg fremførte mine Ønsker overfor mine Kammerater, og ved at diskutere Sagen viste det sig, at jeg ikke var (98) den eneste, der havde Særlige Ønsker om at besøge netop disse Steder. Vi var 5 Mand, der gerne vilde følges ad, nemlig Peter Jensen, Aabenraa, Martin Poulsen, Rømet, Andreas Detlefsen, Gram, Chr. Petersen, Haderslev, og jeg.

Der blev i Hast truffet Aftale med vor udmærkede Rejsefører, Herr Holm, om vort Forhørende, og Aftalen blev, at vi paa et bestemt Tidspunkt senere paa Eftermiddagen igen skulde støde til Selskabet ved Fort Douaumont.

Hurtigst blev en Bil startet og for fuldt Drøn gik det ud af Verdun. Efter en lille Times Kørsel naaede vi de gamle franske og tyske Stillinger. Det var her som saa mange andre Steder et trist Gensyn, vi mødte; saa langt øjet rakte henlaa Terrænet øde, med det ene Granathul ved Siden af det andet og alt overgroet med Tidsler og Ukrudt. Her og der kunde vi genkende Egnen, omend kun daarligt, idet vi i sin Tid jo mest havde færdedes paa den ved Nattetider. Men selvom Krigens Spor endnu var umiskendelige, saa var dog meget forandret. Malancourt, der den Gang henlaa i Ruiner, var genrejst paany. Det lykkedes os at finde den en Gang af Soldaterne saa kendte Bryggerikælder, ja, vi kom endog ned i den og blev af en elskværdig Bondemand, som nu ejer den og anvender den til andet Brug, vist omkring dernede; et enkelt Rum forefandt vi uændret fra den Gang. Nu stod vi med underlige Følelser paa dette Sted, det sidste sikre Læ, naar vi fra Hvilestillingen i Nantillois skulde ud i forreste Stilling, og hvor vi i 1916-17 var krøbet sammen i rædselsfulde Øjeblikke under Verduns Trommeild.

Paa Turen fra Verdun derud var under Samtalen om vore Krigsminder fra disse Egne det mærkelige Forhold blevet opklaret, at 4 af de 5 Deltagere i denne Tur kendte Bryggerikælderens i Malancourt, alle havde været i den, endog noget nær paa samme Tid, uden at man gensidig havde anet noget derom. Peter Jensen, M. Poulsen og Chr. Petersen havde alle været ved Fronten med Regiment 84, men (99) de havde staaet ved forskellige Batalioner og havde dengang ikke truffet hinanden eller kendt hinanden. Men alle kendte - de fra 1916, og jeg fra 1917 - Bryggerikælderens, hvis Stenhvælv og mørke Konturer havde aftegnet sig i dystert Minde i vor Bevidsthed.

Efter at A. Detlefsen havde taget et Billede af os 4, staaende foran den gamle Kælder, som vi nu alligevel saa helt venligt til, fortsatte vi Turen og passerede Montfaucon, der ligeledes er genrejst, selvom der endnu findes enkelte Ruiner, bl. a. af Kirken, hvis Mure vidner om Krigens Hærgen engang. Vi kørte videre, til højre for os ses Højdedragene omkring Mort Homme, og forude skimtes Højde 304.

Efter et Kvarters Kørsel naaede vi frem til dens Fod og svinger til højre for at komme om paa den modsatte Side. Her gør vi Holdt og foretager Opstigningen til Fods.

Med en underlig beklemt Følelse gik jeg fra det ene Granathul til det andet, endnu, næsten 20 Aar efter Krigen, henligger de som man forlod dem hin 11. November 1918, da Krigens Haandværk blev lagt til Side. Alt minder om Krigens Kaar og taler sit stærke, ma-

nende Sprog til ens Sind, rustne Vaabendele og gamle Kogekar ligger henslængt i Granathullerne sammen med krøllet og indfiltret snavset rusten Pigtraad, Jernspiger, spanske Ryttere, Hylstre og store Splinter af Granater o. m. m. Krigens Dage rykker nær ved Synet af alt dette, uhyggelige Minder vælder frem. Jeg gik lidt omkring for at orientere mig og tog Kending af Byerne Malancourt og Montfaucon, indtil jeg fandt den Plet, ja, netop her hvor jeg nu stod maa det have været, at jeg blev taget til Fange. – Øjeblikket satte mig 20 Aar tilbage i Tiden, levende klart steg Erindringerne op i mit Sind om Eftermiddagens Kamp den 16. Sept: 17, hvor vi efter et heftigt fransk Angreb havde maattet rykke vore Linjer ca. 100 Meter tilbage, og jeg mindedes den følgende Nat, da jeg forrettede Ordonnanstjeneste og afskaaret fra alle mine Kammerater, (100) krybende fra Hul til Hul havde søgt Kompagniføreren for at overbringe Ordre. Da vore Linjer var trukket tilbage kunde jeg ikke orientere mig og kom de franske Skyttegrave for nær, pludselig blev jeg overraskt af 8-10 Franskmand, der med Slag og Puf rev mig ned i deres Skyttegrav som jeg kun havde været faa Meter fra. Jeg blev afvæbnet og ribbet for alt. Paa ret haardhændet Maade blev jeg derefter ført ca. 100 Meter tilbage til den franske Bataillonsstab, der havde taget Ophold i en af de tyske »Understande«, som vi om Eftermiddagen havde maattet rømme. - - -

Vi dvælede en kort Stund paa dette Sted, der for mig gemmer saa dybe personlige Minder, og i et Glimt stod hele den efterfølgende Tid med Opholdet i forskellige franske Krigsfangelejre, indtil jeg først paa Aaret 1918 kom til Aurillac og godt et Aar senere over Danmark kunde vende hjem til Friheden, for mit Blik. Ligesaa knugende mørk og tung, som Fremtiden tegnede sig for mig, da jeg for 20 Aar siden i Nattens Mulm og Mørke ravede om i Granathullerne paa dette Sted, uden Forbindelse med mine Kammerater og næsten uden Forbindelse med noget som helst paa denne Jord, - ligesaa lykkelig og godt skulde det komme til at gaa mig i Tiden efter.

Vi forlod Højde 304 i smilende Solskin og fortsatte snart efter den vidunderlige Tur sammen med det øvrige Rejseselskab.

Den danske Snaps.

Vi var opstillet og skulde for første Gang præsenteres for Obersten. Han kom ogsaa omsider hen til mig og begyndte med de obligatoriske Spørgsmaal:

»Hvor er De fra?«

»Sønderborg, Hr. Oberst!«

(101) »Saa kender De Dybbøl?«

Da jeg bekræftede, fik jeg Ordre til at fortælle lidt om Dybbøl, og da det var overstaet, spurgte Obersten til min store Forbavselse:

»Taler De Dansk?«

»Javel, Hr. Oberst!«

Uden dog at gaa nærmere ind paa mine sproglige Kvalifikationer, spurgte Obersten videre; men paa Tysk: »Kennst Du den danske Snaps«?

Jeg bekræftede, men maatte indrømme, at det var daarligt bevendt med den danske Snaps.

»Saa gaa over i Kantinen og drik Dig en dansk Snaps, men drik dig ikke fuld« sagde Obersten, idet han gav mig 2 Mark.

Jeg gjorde en efter Forholdene »schneidig Kehrtwendung« og gik over i Kantinen og drak en dansk Snaps paa Oberstens Velgaende.

Det skal bemærkes, at hver Gang jeg traf Obersten, fik jeg 2 Mk. til dansk Snaps, og at det ikke var min Skyld, at vi ikke mødtes oftere, end vi gjorde.

Et lille Land, og dog saa vidt om Jorden.

Den længste Tid af de 4 Aars Fangenskab i Rusland og Sibirien tilbragte jeg ude paa Landet hos de sibiriske Bønder og lærte dem at kende som venlige og godmodige Mennesker. I Begyndelsen kneb det jo selvsagt med Sproget, men længe varede det ikke, inden jeg kunde saa meget Russisk, at jeg kunde gøre mig forstaaelig for dem.

Søndag Eftermiddag, da jeg stod og talte med den gamle Bonde, som var min Arbejdsgiver, om Forholdene derhjemme, som han var meget interesseret i, fortalte jeg ham saadan i Samtalens Løb, at jeg jo i Grunden betragtede mig som Dansker. Pludselig afbrød Bonden min Fortælling og bemærkede: »Danmark, det kender jeg godt; det er der, de laver det gode Smør«.

(102) Jeg studsede, men han fortsatte: »I Morgen kører vi til Omsk og saa skal jeg nok faa bekræftet, om Du er Dansker«.

Vi kom ind til Byen, og da Hveden var solgt, sagde Bonden: »Nu kom med, vi skal hen paa Fabriken« »Fabrik en« viste sig at være en større Fabrik for Landbrugsmaskiner og Redskaber, som beskæftigede 3-400 Mand. Fabriksejeren hed S ø r e n R a n d r u p og var Dansker. Han var som ung Mand kommen til Sibirien og havde begyndt en Virksomhed, som han gennem Aarene havde oparbejdet og udvidet, men som desværre et Par Aar senere blev ødelagt af Bolshevikerne.

Det største Garveri i Byen ejedes ligeledes af en Dansker, ligesom mange af de Mejerier, som producerede de store Mængder af Smør, som aarlig eksporteredes fra Sibirien, for en stor Del var grundlagt og oparbejdet og endnu delvis blev ejet af unge Danske. Det var da ogsaa to store danske Firmaer, Det sibiriske Kompagni og Russisk Asiatisk Kompagni, som opkøbte og eksporterede dette Smør, og endelig var Lederne af Store Nordiske's Telegrafkontor i Byen unge Danske.

Disse unge Landsmænd havde derude i det Fremmede gjort en Indsats, øvet deres Arbejde paa en saadan Maade, at det vandt Anerkendelse hos den Befolkning, de levede iblandt. Jeg kunde ikke andet, end tænke paa Verslinjerne:

Et lille Land, og dog saa vidt om Jorden
end høres Danskens Sang og Mejselslag.

Og det Indtryk, som jeg havde faaet i Omsk, fik jeg bekræftet under hele den lange Rejse hjem, baade i Irkutsch, Harbin, Dalny, Shanghai, Singapore osv., traf vi danske Virksomheder, saa vi Dannebrog vaje over danske Skibe, mødte vi danske Mænd, som herude i den vide Verden spredte Kendskab til og høstede Anerkendelse for deres gamle Fædreland.

A. P. M.

Til Rusland i Stedet for paa Orlov.

Det var i Efteraaret 1916. Rigsdagen i Berlin havde begyndt sin Vintersamling og H. P. Hanssen maatte derfor atter til Stadighed være borte fra Hejmdals Redaktion, hvor Arbejdet varetoges af Nikolaj Andersen, Fru. Marie Thomsen og Fru Magdalene Bahnsen. Det var jo en ret tynd Besætning, selvom Redaktionsarbejdet under Krigens Censurforhold ogsaa var blev en temmelig indskrænket og hovedsagelig bestod i at holde sig den stedfortrædende Generalkommandos daglige Forskrifter efterrettelig. Men der var dog Artikler i tyske Blade, der kunde bruges, og fra Berlin sendte H. P. Hanssen Udklip hjem til Oversættelse og Aftryk. Desuden var der de lokale Meddelelser, der nu ikke blot havde den sædvanlige Interesse i den hjemlige Lærerkreds i Nordslesvig, men maaske endnu mere ved Fronterne og i Garnisonerne i Tyskland blandt de dansksindede Soldater, der i et Antal af ca. 1500 abonnerede paa Hejmdal. Til Gengæld aftrykte saa Bladet en stor Mængde Feltbreve, sendt direkte til Redaktionen eller til Hjemmene. Disse Feltbreve skaffede især Fru Marie Thomsen et stort Arbejde, dels ved Omskrivning og dels ved Afskrivning. Men det var et Arbejde, som i højeste Grad blev paaskønnet af Læserne og bidrog stærkt til Bladets Udbredelse. Og gennem disse Feltbreve holdtes Forbindelsen levende mellem Soldaterne og Hjemstavnene.

Jeg var bleven indkaldt godt et Aars Tid i Forvejen. Men da jeg allerede i aktiv Tjeneste i 1901-02 havde været saa ivrig i Tjenesten, at jeg var bleven Militærinvalid, oven i Købet livsvarig og med Pension, kunde jeg ikke anvendes til Fronttjeneste, men var kun g.v., dvs. (104) garnisonstjenestedyelig. Og jeg var, efter Uddannelse i Hamborg og Frederikstad, stadig rykket mod Nord og havde gjort Tjeneste som Vagtmænd ved en Række Fangelejr i Nordslesvig, i Løgumkloster, Bajstrup, Terkelsbøl og tilsidst i Jaruplund. I denne lille Fangelejr var der ikke overvældende mange Fanger - de fleste var jo paa Arbejde hos Bønderne - saa jeg tænkte, at en enkelt Mand sikkert uden Betænkelighed kunde undværes i Bevogtningskompagniet. Jeg skrev saa til H. P. Hanssen, at der vist var Mulighed for at jeg kunde faa en længere Orlov, nu da han maatte være fraværende i Berlin. Jeg vilde have langt mere

Udsigt til at faa Arbejdsorlov end mine to Kolleger, Redaktør Kr. R. Thomsen og Redaktør J. Frost, der begge var ved Fronten. H. P. Hanssen var glad for den i Udsigt stillede Forøgelse af Redaktionen i hans Fravær, og meddelte mig, at han havde indsendt Ansøgning om 6 Ugers Orlov og begrundet den med, at han som Rigsdagsmand maatte være i Berlin.

Selvfølgelig begyndte jeg straks at glæde mig. Tjenesten var saamænd ikke streng. Men den Var ret kedsommelig. En Arbejdsorlov vilde være mere værd end en Ferie i Fredstider! Og saa at komme hjem til Familien!

Men saadan noget som en Orlovsansøgning, den tager sin Tid. Det hænder jo, at der skal forespørges ved flere Instanser. Men endelig korn Dagen, da jeg fik Ordre til at møde paa Kompagnikontoret, der ikke var i Jaruplund, men i Flensborg. En Morgenstund satte jeg mig i Bevægelse »Richtung Flensburg«. Humøret var højt, og det forkortede Vejen! Jeg kom op paa Kompagnikontoret, hvor jeg kendte de fleste af Personalet, Kammerater fra Opholdet i Bajstrup. Efter nogen Ventetid blev jeg kaldt ind til Kompagniføreren, en Reserveløjtnant fra Rhinlandet, der imidlertid havde gjort Tjeneste i Nordslesvig i længere Tid og var bleven kendt med de nationale Forhold her. Fra anden Side fortalte forøvrigt, at han slet (105) ikke var uden Sympatier for den danske Befolkning. Jeg traadte derfor over Tærskelen med de bedste Forhaabninger, smækkede Hælene sammen med et Knald. Det kunde jeg nemlig.

– Der er kommen en Ansøgning om Orlov for Dem ...

– Javel! sagde jeg, og saa tillidsfuldt paa Løjtnanten.

– Den er sendt af Rigsdagsmand Hanssen.

– Javel.

– Men det er slet ikke nødvendigt, at Hr. Hanssen er Berlin. Der kan de saamænd godt klare Sagerne uden ham, saa der er ikke Anledning til, at De skal have Orlov.

Naa, derved var der intet at gøre. En Soldat tager Tilskikkelserne som de kommer, uden at resonnere. Men tænke har man Lov til! Og jeg tænkte da ogsaa, at Løjtnanten sikkert havde haft gode Raad, givne herhjemmefra.

Hvad jeg da ogsaa fandt bekræftet senere.

Jeg traskeds tilbage til Jaruplund og genoptog mine Vagter udenfor Fangelejrens Pigtraad.

Et Par Dage efter kom der Ordre til, at jeg havde at møde paa Kompagniets Kontor, og denne Gang »rnit vollem Gepäck«. Det kunde kun betyde, at jeg skulde rykke mine Teltpæle op fra Jaruplund.

Det var en bælgravende mørk, trist, taaget Oktober-morgen, jeg startede med Gevær og Tornister og alle mine private Pakkenilliker, som man jo faar samlet lidt efter lidt. Det var en saare trist Tur. Uvished om, hvor Skæbne sender en hen, er Soldaten kendt med. Men derfor er den lige ubehagelig. Humøret var sløjt, og Byrden trykkede haardt. Vejen fik aldrig Ende. I hvert Fald først langt om længe. Men endelig kom jeg ind paa Kontoret. – Den er gal, sagde min Ven Krusel, en af Skriverne. Du skal til Rusland? (106)

– Hvad skal jeg? sagde jeg. Gaar der en Transport til Rusland?

– Nej, Du er alene forflyttet til Fangelejren Stralkowo, og skal rejse i Morgen.

– Det var sagde jeg, og tænkte Resten .. – Ja men saa kan jeg jo naa at tage hjem til Aabenraa og tage Afsked med Familien.

Det kunde min gode Ven Krusel jo desværre ikke bestemme. Jeg bad saa atter om at tale med Kompagniføreren, og atter stod jeg overfor ham og fremførte min Ansøgning om Til-ladelse til at rejse hjem et Par Timer.

Men nej - Afslag,

Nu blev jeg oprigtigt talt ham, i Sind; men kunde desværre ikke give Udtryk derfor. Jo, dog; Naar de ikke vilde have mig i Flensborg længere, saa skulde de ogsaa blive fri for mig! Og jeg besluttede at rejse med et Tog, der gik tidligere end det, jeg behøvede at tage med. Og saa kom jeg, efter 1½ Døgns Jernbanekørsel, en Aftenstund til Stralkowo. Bane-gaarden laa et Par Kilometer fra den gamle tysk-russiske Grænse, og Fangelejren lige op ad Grænsen paa russisk Side. Lejren var meget stor og havde 2 Batailloner Vagtmandskab. Jeg fandt endelig Barakken, hvor det Kompagni, jeg var tildelt, havde Kontor, og meldte mig.

Kompagniføreren, en Ritmester, var til Stede, og da han havde set Papirerne, spurgte han:

– Sind Sie Däne?

– Jawohl! svarer jeg.

Og saa var den ikke længer. Og jeg mærkede ingen Sinde noget til, hvad der ellers monne have staaet i mine Papirer. Jeg fik det der godt i de 2 Aar jeg var der, i mange Hen-seender meget rarere, end jeg havde haft det i de smaa Fangeleje i Nordslesvig.

Og saa var der det gode ved det, at fra Stralkowo, der jo laa i det besatte Omraade, kunde man købe Smør og (107) Flæsk og Kød og Æg og sende hjem til Familien. Hvor er der gaaet mange Tusinde Levnedsmiddelpakker fra Stralkowo! Og ingen af mine gik tabt.

Men det er en anden Historie.

Niels Hansen.

En rigtig Jyde.

Under Verdenskrigen gjorde jeg Tjeneste som Sergent i Kavalleri Stabswache ved Generalkommandoen for 22 Res. A. K. Med kortere eller længere Mellemrum blev der af en ældre Major, Grev Rauter, ansat Hesteappel, ogsaa for Officersheste og Heste fra Bagagen.

Greven havde et ualmindeligt godt Kendskab til Heste og interesserede sig stærkt for dem. Under disse Hesteappeller drøftede Majoren sammen med Stabsveterinæren og Stabs-Fanesmeden ivrigt Hestenes Pleje, Sundhedstilstand, Beslag o. s. v: ligesom Majoren ogsaa var stærkt interesseret i, hvilken Race Hestene tilhørte.

I Efteraaret 1915 deltog vi i Feltoget i Serbien. Da vi en Dag laa i Kvarter i Byen Neu-saIz (Ujviedcck), visa-vis Fæstningen Peterwardein, blev der afholdt Heste-appel. Vi havde mistet mange Heste og de, som var tilbage, var i en meget daarlig Fodertilstand. En pæn, tyk rød Valak vakte, da den blev ført frem for Majoren, hans Opmærksomhed.

Den Hest er kommen godt over Krigen, hvad er det for en Race? spurgte Majoren.

Min Kollega, Sergent Knollonberg, med hvem jeg ofte havde drøftet denne Hest og dens gode Udseende, svarede straks: Det er en Jyde. Kender De en Jyde, svarede Majoren og henvendt til mig bemærkede han: Det maa De jo vide, Sørensen, er det en Jyde? (108)

Javel, Hr. Greve! svarede jeg.

Æder den ogsaa Sildehoveder? spurgte Majoren. Jeg vidste, at Majoren ofte skæmtede og ønskede et kvikt Svar, og svarede derfor frejdigt: Javel Hr. Greve.

Naa, sagde han leende, henvendt til Stabsveterenæren, saa er det en rigtig Jyde.

Jes Sørensen,
Kronborg pr. Højer,

Den gamle Mølle.

Da Krigen brød ud 1914 var jeg gift og havde da 2 Børn, en Dreng og en Pige, og den 14. August kom der endnu en Dreng, men der gik mange Maaneder, før jeg fik ham at se for første Gang; det var, da jeg kom hjem paa Orlov.

Den 2. Juli 1915 var vort Kompagni paa March til et andet Frontafsnit, og da vi hen paa Eftermiddagen naaede vort Bestemmelsessted, en lille Landsby 3—4 km fra Frontlinjen i Præsteskoven mellem Metz og Verdun, fik vi anvist Kvarter i Byens Huse, som næsten alle var ubeskadigede. Jeg fik anvist Bolig i et Hus midt i Byen. Huset var forladt af Beboerne, da antageligt i Krigens første Dage en Granat havde væltet den ene Husgavl og en Skillevæg, og i Stuerne laa endnu store Dynger af Sten og Murbrokker. Fra Gaden var der kun een Indgangsdør; man kom først ind i Staldrummene, og disse var fuldt optaget af Militærheste. Over Hestestalden, som havde et meget utæt Loft, var der to Stuer, en større og en mindre, og her boede vi ca. 25 Mand, indtil en Morgenstund efter nogle Maaneders Forløb Huset ganske stille væltede og skred sammen.

Den 4. og igen den 8. Juli stormede vi sammen med Infanteri-Regt. Nr. 60 de franske Stillinger, og efter Stormen (109) begyndte vi straks ud fra de nye Stillinger med Minørarbejder.

Efter nogen Tids Forløb fik jeg en mægtig stor Byld paa venstre Haandled, og af den Grund var jeg fri for Tjeneste og havde ikke andet at bestille, end at spise og sove, og skrive til dem derhjemme, samt til Venner og Bekendte. Da jeg en Dag sad og skrev, fik jeg et Brev fra en Nabo derhjemme. Foruden en Skildring af hans egne og andres Bekymringer, samt en Hilsen fra mine Nærmeste, og en Beretning om deres daglige Færden, indeholdt Brevet ogsaa en Verssamling paa ca. 30 Vers, som omhandlede Bevtøft Vandmøllens Virke gennem Tiderne; men dog især en Kritik af dens seneste Anvendelse som Drivkraft for et moderne Elektricitetsværk. For saa vidt som Penge kan skabe en sorgløs Tilværelse, kendte Brevskriveren intet til Livets Alvor, men han beklagede sig nu i sit Brev over, at den onde Krig tvang ham til at gøre sig nyttig, bl. a. ved at installere elektrisk Lys hos Byens Folk. Ved dette Arbejde i Lo og Lade kom han til at æde baade Støv og Spindelvæv. Ved at tæn-

ke paa Frontsoldaternes Kaar harmedes jeg til at begynde med over disse Klager hjemme-
fra, thi sammenlignet med Soldaternes Savn og Nød var saadanne Bekymringer jo ikke
Omtalen værd. Versene fik dog min Harme til at forsvinde, da disse mindede mig om Slæg-
ters Virke i Fortid og Nutid, og tegnede Hjemstavnsbilleder, der var i skarp Kontrast til den
øjeblikkelige Virkelighed. Her er et Par af Versene:

»Hvor Søren før trak Slusen op,
og hvor han maled Gryn,
der løber nu i fuld Galop
en kæmpestærk Turbin.

Den trække skal Maskineri,
som laver kraftig Strøm.
Snart gamle Søren's Mølleri
kun mindes som en Drøm.«

(110) Ja, hvem var da Søren? Søren var hverken Heinz eller Hinz eller Himmelsbach,
kun bare Søren, den gamle Møllersvend, der i min Barndom Aar efter Aar var Selvher-
sker i den gamle Boghvedemølle med dens forunderlige Maskineri, hvor Søren trofast virkede til
Hverdag. Et Hverv af en anden Art gjorde ogsaa Søren kendt for alle som en meget vigtig
Person, nemlig som Byens Spillemand.

»Naar han til Gilde stemte op
sin gamle Violin,
de unge svang sig rundt i Trop
med Fart som en Turbin.«

Ja, Versene kaldte Minderne frem fra Barndommens herlige Tid, mine egne og andres
Forhold gennem Aarene og Tanker om vor Hjemstavns Skæbne. Jeg fik nu Pennen igang til
nedenstaaende Svar:

»Ensom i »Stuen« sad jeg og skrev
til en Ven, som til Krigen ogsaa indkaldt blev.
Holm, er hans Navn, du ogsaa ham kender
af og til han mig Hilsen sender. -
Jeg skriver - og tænker paa Venner og Fjender -
hinanden grusomt i Døden sender.
Der er stille og tyst, Kammeraterne ude,
Almægtige! styr deres Skæbnes Skude. -
Det knager i Trappen, Stilheden skæmmes,
Soldatertramp og Færden fornemmes.

Den gamle Rønne, skæv, forlappet,
for mange Aar siden sammentappet,
med Møje kun holder til Krigsmænds Færden.
Ja, knager gør nu hele den gamle Verden.
Soldaten lægger med knappe Ord,
»kun lidt« den sidste Post paa mit Bord.
Begærlig jeg efter Brevene rækker,

kendt Haandskrift min Forventning vækker.
 Ej blev jeg skuffet, Forfriskning for Aanden
 i Versform holder jeg nu i Haanden.
 De vakte Minder om Land og Hjem.
 Min egen Barndom og Drengedrøm.)111)

Lykkelige Dage, svundne, forventes,
 dog ej i Frankrig nu de hentes.
 Aa! i mit lyse Hjem i Nord,
 hvor blandt Lyng og Skov Velsignelse gror,
 der bygger min Dreng som hans Far engang
 Møller, og andet, Dagen lang.
 »Stumpen« jo kun saa lidt jeg kender,
 dog, Vorherre nok alt til det bedste vender,
 Christine tripper omkring, lidt stolt
 med følsomt Hjerte og ej koldt,
 med Smil saa lyse som Moderens sine
 og - allesammen er de mine. -
 Se saa, som Tak for dit Brev
 end engang jeg Vers nu skrev.
 Hilser til Slut paa Fransk »Au revoir«,
 og haaber dit Brev ej det sidste bli'r.
 Den samme Hilsen til alle derhjemme
 sendes fra Frankrig af Iver Gemmer.«

Ja, Masser af Vidnesbyrd fra disse Aar fortæller os, at de danske Nordslesvigere under alle Forhold forblev det, de var, og ligeledes, at de uden Klage var rede til at lægge deres Ben i det fremmede, hvis de dermed kunde gavne deres Hjemstavn. Og nu, siden vor For-
 enings Start, stiller disse gamle Soldater sig i Række med alle dem i vort Land, der vedken-
 der sig vort Fædreland som det er, med dets Fortrin og dets Mangler, vort Fædreland Dan-
 mark!

I v e r G e m m e r.

Franskmændene tog Sprængladningen.

Det var i Vinteren 1916-17. Vort Kompagni (Pioner-komp. 274) laa i Frankrig ved en lille Landsby, Leintrey. Juledag gik vi i Stilling og begyndte at grave en Minegang, Vi arbejdede os helt ind under Franskmændenes anden Stilling. Minegangen var ca. 400 m lang. Her blev der saa bygget et Sprængkammer. Vi var saa nær ved Franskmændenes Un-
 derstand, at vi i de udlagte Membraner kunde høre dem tale, synge og spille.

Maden og Posten kommer

I Skyttegraven paa Vestfronten

Der blev arbejdet hele Døgnet rundt i 3 eller 4 Hold, eftersom der var Folk til Raadighed. Da Sprængkammeret var færdigt, en lille Farmiliedagligstue, blev det ladet med Sprængstof. Vi slæbte 3,600 Pund Krudt i store firkantede Blikkasser derned. Den sidste Kasse blev forsynet med Fænghætte og Ledningen. Saa blev der sat en solid Dæmning for det hele, at ikke Sprængningen gik den gale Vej. Dagen var bestemt, hvor det hele skulde ryge i Luften, og vor Løjtnant tog en Hamborger og mig med til at udføre Arbejdet, Vi gik i Stillingen længe før Dag, og Løjtnanten sendte mig til Majoren, for at modtage Besked om Klokkeslet for Udførelsen. Jeg kom tilbage med Ordren i Nøgleskrift, og vi tydede den i Fællesskab. Artilleriet skød en vældig Trommeild, og Infanteriet stod i Skyttegravene rede til Stormangreb. Da Klokken nærmede sig 9, stod Vor Løjtnant med Uret i den ene Haand og den anden løftet til Slag paa Knappen til den elektriske Sprængdynamo. Præcist Kl. 9 slog han til, og vi løftede Hovedet for at se Ødelæggelsen, men der skete intet. Dynamoen viste 4½ Volt og blev optrukket igen, men med samme Resultat. Efter at vi havde, prøvet det nogle Gange, blev jeg sendt til Majoren igen for at afgive Melding. Den »Gamle« tog ikke naadigt imod mig Aldrig er jeg bleven (113) saadan skældt ud. Alt, hvad saadan en gammel Major kunde finde paa at sige, haglede ned over mig. Han sendte saa sin Adjutant og en ny Dynamo med mig ud i Stillingen, men heller ikke det hjalp. Saa blev vi sendt ned i Minegangene for at se til Sagerne. Hamborgeren og jeg undersøgte saa Minegangen og Ledningen og fandt alt i Orden. Adjudanten og Løjtnanten havde saa en lille Konference, og vi fik derefter Ordre til at flytte Dæmningen fra. Saa tog vi igen fat paa Sandsækkene og arbejdede sammen med Løjtnanten, til vi kom ind i Sprængkammeret.

Overraskelsen var stor, for Kammeret var tomt. Franskmanden havde ogsaa mineret og rundet ind til os og havde baaret hele Ladningen væk ligesaa rask, som vi bar den derned. Da den første Overraskelse var overstaet, vendte Løjtnanten sig mod mig. (Jeg havde i Mellemtiden fortalt ham om mit sidste Møde med den Gamle), og sagde: »Du vil vel nok gaa til Majoren og melde det forefaldne?« Jeg gik saa og fandt den gamle Major i meget daarligt Lune, men efter at have hørt min Beretning, sad han rolig et Øjeblik, og saa sagde han: »Vil Du ha' en Cigar?« Jeg fik saa en stor Officerscigar og gik tilbage til Kammeraterne.

Krigsfangens Sang.

(114) Der er langt hjem til Sønderjylland,
 der er lang Vej at gaa
 gennem fremmede Hæres Lande,
 over Bølgerne de blaa.
 Men Tankerne flyve,
 for dem er der kort,
 til vor Hjemstavn hist i Sønderjylland,
 det Land, som er vort.

Der er langt hjem til Sønderjylland,
 der hvor Minderne bo,
 hvor vor fribaarne Slægt har hjemme
 med vort Haab og med vor Tro.
 Mens Lærkerne kvidrer
 derhjemme paa Vang,
 saa vil her i det fjerne vi synge
 vort Hjemland en Sang.

Der er langt hjem til Sønderjylland,
 men vi kommer engang,
 vi har lært den Kunst at vente,
 korte Tiden med en Sang,
 vi kommer, ja vi kommer,
 saa snart som vi kan,
 ja, og maaske kommer vi med Sommer
 for vort Folk og vort Land.

To Krigsleverandører.

(115) Tre Artillerister, der laa i Omegnen af Warschau, fik under Krigen Besked om, at de kunde rejse paa Orlov. Forinden de kunde faa Lov til at rejse, skulde de dog henvende sig paa Aflusningsanstalten for at blive renset for »Husdyr«.

Tiden var knap, skulde de naa Toget den Dag, var der absolut ikke Tid at spille med Aflusning, og da den ene af Soldaterne, - lad os kalde ham Hansen, - var bekendt med Skriveren paa Antalten, regnede han med at faa Attesterne uden alt for mange Dikkedarer. Sammen gik de tre Kanonerer, belæsset med deres Bagage, hen for at faa de eftertragtede Attester, uden at spille Tid men at blive renset.

Ankommen paa Anstalten blev der optaget Forhandlinger med Skriveren, som dog ikke førte til det ønskede Resultat. - Saafremt de ikke vilde igennem Desinfektionen, fik de ingen Attester, og uden Attester var der ingen Adgang til Toget o. s. v.

Der var kun 20 Minutter til Toget skulde gaa, og i sin store Nød trak Hansen i sidste Øjeblik et stort Stykke Pølse nem af Brødposen. holdt det under Næsen paa Skriverknægten, med Løfte om at Pølsen skulde blive hans, dersom han i Løbet af 0,5 kunde faa de her tre Attester udfærdiget, med Stempler og hele Pibetøj. - -

Tre Minutter senere havde Pølsen - samt Attesterne - skiftet Ejer og i strakt Galop gik det til Banegaarden.

Her viste det sig, at alle III. Klasses Vogne var overfyldt af Orlovsrejsende, men, havde man klarat Attesterne, skulde det da være som Pokker, kunde man ikke komme med Toget. Ved at gaa frem paa Perronen og glo (116) lidt ind gennem Togvinduerne, opdagede vore Venner en Kupe, - det var rigtignok i en 1. Klasses Vogn -, hvor der kun sad en enkelt Person. Naturligvis var 1. Klasses Vogne reserveret Officerer og lignende fine herrer, men hvad, det var jo en Nødstilstand, og uden mange Formaliteter entrede de tre menige Artillerister Kupeen. -

Deres Medrejsende viste sig at være en svær, fed Herre, hyllet i en fin Pels, mageligt henslængt i det bedste Hjørne.

Soldaterne fik anbragt deres Bagage i Nettet og under Bænkene, og paa Slaget 8,20 rullede Ekspressen afsted mod Berlin. I et dæmpet Sprog drøftede de tre Svende Situationen især det fine Rejseselskab, de havde faaet, og mulige Chancer for at blive smidt ud af den gode Vogn. Man havde takseret den civile Herre til at være »Krigsleverandør«, - »hvad skulde han ellers være« - mente Hansen. »Han har været her ude for at lave en ordentlig Forretning og tjene nogle Millioner, - det skal nok være en flink Mand, lad os bare være flink mod ham.« Efter nogle Timers Forløb meldte Sulten sig og Brødposerne kom frem, men - Ak og Ve, - der var kun nogle Humpler tørt Brød, Pølsen havde Hansen bortsjaket til Skriveren for Attesterne. - Det blev jo en mager Forestilling, men tørt Brød smager ogsaa, - naar man ikke har andet. En Slurk kold, sur Kaffeerstatning afsluttede Maaltidet,

Ved at se Soldaterne spise, blev den svære Herre ogsaa sulten, han fik rejst sig og, - ja, saa sprang Hansen til, og hentede hans fine Læderkuffert ned, med et venligt »Bitteschön«. Af Kuffertens Dyb hentede Herren fint Smørrebrød frem, samt en Flaske. Den fine Mad samt Snapsen udsendte en liflig Duft i Kupeen, en Duft der kildrede Soldaternæserne slemt. Uden at værdige de tapre Fædrelandsforsvarere et Ord, langt mindre et Blik, fortsatte »Krigsleverandøren« Spisningen og alle Soldaternes (117) Haab om, at han dog skulde give dem et enkelt Stykke Mad, eller dog Resten af Flasken til Deling, glippede. Efter nogle

kraftige Opstød pakkede »Krigsleverandøren« Maden sammen igen og lod den, saavel som Flasken, forsvinde i Kufferten. Hansen var ikke saa flink denne Gang, og Tyksakken maatte selv faa Kufferten paa Plads i Nettet.

Efter at have røget en fed Cigar med Mavebælte, svøbte Herren sig godt ind i Pelsen, satte sig mageligt til rette i Hjørnet og slumrede blidt ind. Inden ret længe begyndte han dog at snorke meget eftertrykkeligt, og de tre Soldater skelede til hinanden som for at finde Raad mod Fredsforstyrrelsen, Ingen kunde lukke et øje, »Krigsleverandøren« holdt dem vaagen med sin Snorken og – naa ja, Lusene begyndte ogsaa at blive vaagne. Om det nu var af Snorkningen, eller fordi Varmen i Kupeen gjorde sig gældende, skal være usagt, men da Hansen saa et velvoksnet Eksempel af Slagen komme ud af det ene Ærme, fik han en djævelsk Ide. Han tog Lusen og lod den lydløst forsvinde i »Krigsleverandøren«s Pelskrave. Da Hansen først havde faaet Ideen, var det ham en ren Sport at finde saa mange Lus frem, som bare muligt, og da Toget ved Midnatstid løb ind paa Banegaarden i Berlin var det en ret anelig Styrke, Hansen havde sendt paa Rekreationsophold hos »Krigsleverandøren«.

Paa denne smukke Maade blev Hansen jo »Krigsleverandør«, mente hans to Kammerater, og der var vel noget om det det.

Hjem fra Fangenskab.

(118) I de fire Aar, jeg var i Fangenskab, hørte jeg to Gange hjemmefra. Første Gang var kort efter Tilfangetagelsen. Vi var anbragt i en lille Fangelejr i en By, som hed Vetluga. Lejrkommandanten var en surrig gammel Oberst, som forlængst havde udtjent. Han var dog meget anerkendende overfor en »militærisk« Optræden og belønnede en »Parademarch« med en - som oftest ogsaa haardt tiltrængt - Ekstraportion Middagsmad.

Et Par Dage efter vor Ankomst til Lejren fik vi udleveret Postkort med vor Adresse paa trykt, – de russiske Bogstaver er jo ganske uforstaaelige for almindelige Mennesker. Som alle de andre skrev jeg, at jeg var i Fangenskab og bad mine Forældre om at sende mig et Par Mark, da jeg var fuldstændig udgaaet for Penge. Paa dette Kort fik jeg et Par Maanedere efter Besked om, at »det ønskede var afsendt«. Der er nu gaaet over 25 Aar siden da og endnu har jeg ikke modtaget Pengene og er nu snart ved at opgive Haabet om nogensinde at faa dem.

Kort efter at vi havde skrevet vore kort og afgivet dem til Besørgelse, blev vi kaldt sammen og stillet op til »Powierka« (gamle russiske Krigsfanger vil vide, hvad det betyder, men til Underretning for dem, som ikke ved det, at det er omtrent det samme som Appel).

Den gamle Oberst holdt en Dundertale til os og gjorde os opmærksom paa, hvor godt vi havde det, hvilket Iøvrigt ogsaa nok kunde tiltrænges, da vi ellers slet ikke havde opdaget

det, og gav os Ordre til paa Postkortene at tilføje »Es geht mir gut!« Vi fik altsaa vore Kort tilbage og skrev Tilføjelsen, idet jeg dog fjøede til: A. B.

(119) Det varede ikke længe, inden jeg blev kaldt ind til Obersten, som i en meget bøs Tone spurgte mig, hvad det skulde betyde.

Jeg gjorde spagfærdigt opmærksom paa, at det betød Andreas Beter, saadan hedder jeg nemlig til Fornavn.

Rasende afbrød Obersten mig og bemærkede: »Tyskerne er dumme, skrive Peter med B. Du er ogsaa dum, hvad? Du skrevet: »Auf Befehl!« og saa fulgte en Titulatur, som jeg ikke skal gengive.

Kortet kom dog hjem med samt Paategningen og blev forstaaet.

Den anden Gang, jeg hørte noget hjemmefra, var et Par Aar senere. Da fik jeg et Postkort fra min Broder, som var tysk Marinesoldat. Overskriften: Kære Broder og Slutningen: Hjertelig Hilsen fra Din Broder var læselig, men Resten havde Censuren taget.

Heldigvis kom jeg paa et forholdsvis tidligt Tidspunkt i Forbindelse med Danske i Omsk, og gennem dem fik jeg saa af og til sendt en Hilsen til en gammel Slægting, som var Dyr læge i Kolding, og han sendte saa Hilsenen videre.

Jeg var saaledes ganske uvidende om, hvorledes det stod til derhjemme, hvilket ikke gjorde Opholdet i Fangenskab lettere.

Gang paa Gang hørte vi Fanger Parolen: »Skorre Mir budet«, snart er det Fred, men Gang paa Gang blev vi skuffet. Og endnu mere haabløst saa det ud, da der mellem os og Hjemmet blev dannet endnu en Front, hvor Borgerkrigen mellem Bolshevikkerne og Koltschacks hvide Regering rasede.

Endelig i August 1919 fik jeg saa at vide, at de sønderjydske Krigsfanger i Sibirien skulde sendes hjem. Det var, som nævnt, Statsraad K o e f o e d, som gjorde en stor Indsats for, at vi kunde blive hjemsendte. Det lykkedes ham at faa en kreaturvogn stillet til Raadighed, at faa Brædder til Sovepladser o. s. v. I Omsk blev vi samlet 7-8 (120) og paa forskellige Stationer langs den sibiriske Bane kom der flere til, saaledes at den første Transport af sønderjydske Krigsfanger fra Sibirien talte 19 Mand. Vi rejste meget komfortabelt. Vi solgte en Del Billetter til Folk, som flygtede fra Omsk, saaledes at vi var ca. 20 Mand i Vognen, medens der i de andre Vogne, i hvilke der nominelt var Plads til 40 Passagerer, var stuvet 80-90 Mennesker sammen, foruden at der var Passagerer paa Toget, paa Pufferne og hvor de ellers kunde hænge fast. Vi skulde selv sørge for Forplejning. Det var Mathias Høeg, Toftlund, som var Kok, og en ganske udmærket Kok. Især naar han kogte Risengrød, maatte han koge den ene Portion efter den anden, saa godt smagte den.

Saa gik Rejsen østpaa, Uge efter Uge. Ved Manchuria, øst for Bajkai Søen, drejede vi af mod Syd, og ved Chan Chung kunde vi forlade den russiske Jernbane og køre videre med den af Japanerne drevne manchuriske Jernbane. Der blev vi igen klar over, at Jernbanetog kunde køre præcist, og at de kunde være rene.

I Dalny blev vi modtaget af danske Landsmænd, som var vore Værter ved en stor Festmiddag paa et stort, moderne japansk Hotel.

Under Middagen blev jeg kaldt udi Hallen og henne i et mørkt Hjørne stod en Sømand, som spurgte, om jeg var en af de danske Krigstanger. Da jeg bekræftede, sagde han: »Hils derhjemme« og trykkede mig i Haanden. En Hundred-Yenseddél blev tilbage, men før jeg kunde faa sagt rigtigt Tak, var han forsvunden. Men saadan var de Landsmænd, som vi mødte derude, hjertelige og hjælpsomme.

Saa gik det med et japansk Skib til Shanghai, hvor vi havde et Ophold paa ca. 11 Dage. Disse Dage vil alle de, som var med, mindes med Glæde. Hvilken storslaaet Gæstfrihed og Hjælpsomhed mødte vi ikke her. P. G j e r s i n g, som nu bor i København, var utrættelig til at vise os rundt og til at arrangere Fester for os.

(121) Saa gik det videre over Hongkong til Singapore, hvor vi blev indkvarterede i engelske Militærbarakker. Men ogsaa her mødte vi Landsmænd i Ordets bedste Betydning.

En af de sidste Dage af September eller lige først i Oktober, kom vi om Bord paa Ø.K.s Dampskib »Mitau«, og saa gik det rigtigt hjemad. Vi levede som Prinser om Bord, og den Rejse gennem det indiske Ocean, det røde Hav, Middelhavet, Biscayabugten o. s. v. var en uforglemmelig Tur. Over Nordsøen havde vi en Brandstorm, men om Morgen den 12. December 1919 ankrede »Mitau« op ud for Helsingør. En Festkomite fra Gentofte Kommune kom om Bord og ud for Skovshoved Havn kastede »Mitau« Anker. Flagsmykkede Fiskerbaade mødte op og tog os med ind i Havnen, hvor vi gik i Land, budt Velkommen af en tusindtallig Menneskeskare. Her følte vi rigtigt, at vi var kommen hjem, hjem til gamle Danmark. Og efter nogle Dages storslaaede Festligheder gik Rejsen hjemad, hjem til vore Kære, som vi ikke havde set i saa mange Aar.

A. P. M ø l l e r

Dagbogen fortæller:

(122) NATTEN fra den 13. til den 16, Februar 1915 er jeg med min Deling paa Forpost i Udkanten af Byen Drobin, der ligger omtrent 40 km Nordvest for Warschau.

Natten er rolig, men der er en mærkelig Spænding Luften; da der meldt stærke russiske Styrker i Omegnen.

Efter Natten, der ikke gav nogen Søvn, forment vi at skulle have noget, som lignede en fri Formiddag, men ak, i Regnvejr og Morads skal vi af sted. Vort Kompagni skal sikre venstre Flanke, og vi har Ordre til at tage en lille Landsby, Mlodochowo. Dette Arbejde var ikke vanskeligt, da Byen ikke var besat af Russere; vi havde en Soldats Død at beklage, han faldt under Marchen til Ml., ramt af en Kugle i Halsen.

I Mlodochowo tog vi Kampstilling bag en ca. 1 Meter høj Kampestensmur, en vældig god Forsvarsstilling; men da vor Komp. – Fører, en Løjtnant, blev opmærksom paa en Del russiske Soldater, som løb omkring ved et Par Halmhæse, ca. 300 Meter fra os, besluttede

han, at der skulde gaas frem, for at disse Soldater kunde tages til Fange, Jeg advarede mod dette Foretagende, uden først ved Patrouiller at have faaet nærmere Opklaring om Fjenden, men Løjtnanten gav mig Oplysning om, at han førte Kommandoen.

Naa, vi gik altsaa frem, naaede ca. 100 Meter ud paa Marken - men blev saa mejet ned af Maskingeværer samt Feltartilleri, saa der i Løbet af 5 Minutter ikke faldt et Skud fra vore Rækker. Jeg var saa heldig at komme til at ligge bag en ny udkørt Møghob - sikker Kuglefang - og der blev jeg liggende, indtil Russerne kom gaaende oprejst frem mod os, uden at der faldt et Skud, Jeg tog da den desperate Beslutning at forsøge at komme tilbage. Jeg (123) havde opdaget, at der til højre for mig i ca. 2 Meters Afstand gik en Vej, og ved Siden af den en med Is og Vand fyldt Grøft. F tog ved mig, og i Løbet af et Øjeblik var jeg i Grøften. Selvfølgelig skød Russerne efter mig, men deres Overraskelse har været saa stor, at det blev lutter Forbiere. Saa kravlede jeg tilbage i dette Vandløb, omkring en Dam og op under nogle overhængende Grene, opover omtalte Stenmur. Imidlertid blev Byen skudt i Brand af Artilleriet, saa for mig var der ikke andet at gøre end at se at komme tilbage. Jeg slæbte en Saaret med mig i over 3 Timer og kom saa, langt hen paa Natten, tilbage til Drobin.

I Drobin fandt jeg mit gamle Kvarter, der laa i Udkanten i Retning Vestpreussen. Jeg havde lige faaet Tøjet og Støvlerne af for at rense alt for Ler og Snavs, da jeg hører nogle klare Infanteriskud. Det var endnu mørkt, Skudene lød, som de kom fra russiske Geværer; men da jeg var indkvarteret Retning Tyskland, var det dog næsten en Umulighed. Alt imens blev det lysere, og jeg kunde skimte Skyttekæder mod Horisonten, og efter at Morgenstunden brød mere frem, saa jeg tydeligt, at det var russiske Soldater, idet disse bar Rygsæk og ikke Tornystere.

Nu begyndte jeg at skyde, for evtl. at alarmere vore Tropper i Nærheden, og Resultatet udeblev heller ikke, I Løbet af et Kvarter var der et Spektakel, som om hele Helvede var i Oprør.

For mit Vedkommende var der ikke meget mere at gøre. Jeg var helt alene, anede ikke, hvor stærke vi var i Byen, men var klar over, at Russerne kom med overvældende Styrker.

Da jeg mærkede, at Russerne kom hen mod mit Hus, smed jeg Geværet under Sengen og afventede, hvad der vilde ske. Det varede ogsaa kun et Par Minutter, saa stod hele Panjehuset fuldt af russiske Soldater, der under høje Raab var stormet ind. For mig var Spørgsmaalet blot paa hvilken Maade de vilde gøre det af med mig. Bajonet i (124) Livet? Kolben i Hovedet - Skud i Hjertet? Jeg stod oprejst og fattet, og saa stivt paa de indstormende Soldater. Men der passerede ikke noget udover, at Russerne en efter en stak mig Haanden og sagde Kammerat, saa betragtede de mig lidt - det er muligt, de antog mig for en høj Officer - jeg var lige udnævnt til »Officerstellvertreter« og havde nye Guldtræsser over det hele. - Saa kom der russiske Kommandoer og alle Soldater med Undtagelse af 2 løb atter ud. De to var mine Vogtere. Skydningen vedvarede med forstærket Kraft, og for os var Situationen farlig, idet Kuglerne suste gennem Trævæggene, og med Tegn og underlige Gerninger fik jeg Russerne til at forstaa, at det var bedst at komme ned af Hønsestigen til Kartoflerne under Gulvet, Der sad jeg saa i nogle Timer - Russerne dels paa Hønsestigen med opplantet Bajonet, og dels som Vagtpost oppe ved Døren.

Da der langt om længe atter kom Ro i Byen, skulde vi jo ogsaa have en Ordning paa mit Forhold - Russerne havde forklaret mig, at jeg skulde til Sibirien, og vi steg saa op fra Dybet. Vagtmanden ved Døren havde faaet et Skud gennem Laaret og kunde ikke gaa, hvorfor min Vogter og jeg måtte tage ham under Armen. Efter megen Parlamenteren var vi omtrent

enige om, at vi skulde gaa ind i Byen for at faa den Saarede forbunden, og saa traskede vi afsted. Da vi ankom til den lille Markedsplads, stod der paa denne og de tilstødende Gader opmarcheret 2500 russiske Fanger, og saa kom mine to til.

Vore Tab ved Kompagniet var den paagældende Dag ca. 70 Døde, omtrent Lige saa mange Saarede og ca. 30 i Fangenskab. Blandt dem, der kom i Fangenskab var Lund, Alslev ved Løgumkloster.

F. N i s s e n,

Res.-Inf.-Regt. 64 - Neuköln. 1. Garde Res-Div.

Front-Teater.

(125) Naar jeg som Dreng eller Ung hørte eller læste noget om, at Soldater bag Fronten paa Krigsskuepladserne fik enten selv stablet et Teater paa Benene, eller, hvad der var bedre endnu, fik et Teaterselskab til at spille for sig, saa kunde jeg ikke rigtig forstaa dette. Jeg mente, at en Krigsmand ikke maatte tænke paa andet, end hvordan han skulde bære sig ad, for at faa de flest mulige Fjender slaet ihjel.

Saadan omtrent var min Tankegang indtil jeg selv kom i Krig, og, Dag for Dag, Uge efter Uge, Maaned efter Maaned, Aar efter Aar, Sommer og Vinter, i Regn og i brændende Sol, enten man var sulten eller rnæt, kun saa og hørte det samme: Soldater, Kanoner, Pionerparker med al Slags Djævelskab, hørte Maskingeværernes »Peng-Peug«, Granaternes Fløjt, naar de kom sejlene, med den lynsnare Beregning, hvor den slaar ned, Ratsch! Flyvernes evindelige, nervepirrende Summen over Hovederne ved Dag og Nat, Stormangreb, Hysten, Jammer og Skrig, Haab og Frygt blandet sammen,

Var der da slet ingen Lyspunkter i al dette Roderi? Jo! Forventning om Orlov, og, naar den kom, Rejsen hjem, Post hjemmefra, et Bæger Spiritus for at drukne alt det grimme for en Stund. Og saa: Frontteatrene!

Naar vi havde ligget fem Dage i forreste Grav, fem i Reservestillingen, saa var vi glade for at kunne nyde de næste fem Dage i Ro i nogenlunde Sikkerhed. Og saa gik vi gerne en Mils Vej eller to for at se et Teater. Rollerne udførtes af Soldater, ogsaa de kvindelige Roller, hvad der selvfølgelig nedsatte Nydelsen noget. Og saa Biografen. Det var nok ikke store og dyre Udstyrsfilm, som man har (126) i Dag, kun smaa Humoresker, Kærlighedsstykker, Naturoptagelser, men man optog glædelig alt i sig. Og der sad vi saa, vi Frontsoldater. Dreng med Dun paa Kinden, skæggede Mænd, trætte, halvsultne. og senere ogsaa pjaltede. Og virkelig, man kunde le, rnøre sig, klappe i Hænderne. Naar der var Musikledsagelse, et forstemt Klaver, en Guitar, og vi kendte Melodien, sang vi med. Lusene bed ikke saa haardt, og Tarmenes Skrig dulmedes for en Stund.

Naar der i en Scene saas et Familiebillede, en Mor, en ung Kvinde, et Barn, saa fløj Tankerne til de Kære derhjemme, og en Taare listede sig frem i Øjenkrogen. Jo, Frontteatrene havde deres Mission.

Den kendte Soldats ukendte Grav.

Danmark har rejst et Tempel for de af vore Kammerater der ikke kom hjem: Marselisborg Mindehal og Mindepark.

Ingen pralende Triumfbue over store Sejre, men et jævnt og smukt Minde over faldne Brødre. Et Mindesmærke, der er Danmark værdigt.

Kunstneren har af Kalkstens-Kvadrene fra Verdun skabt noget særpræget, ved sin dæmpede Tone næsten noget beskedent, ja, ydmygt, Og dette gælder baade Arkitektur og Skulptur og ikke mindst de fire store Relieffer: »Afskeden fra Hjemmet«, »Kampen«, »Fredsslutningen« og »Hjemkomsten«.

Her staar alle Navne af dem der faldt. Her findes mangelkær Vens Navn.

Og enten det er Sommer eller Vinter, saa vidner smaa Blomsterkoste, henlagt ved Foden af Tavlerne, at der var en, som søgte og fandt. Fandt tilbage ogsaa i Mindernes Verden, mens man dvælede paa dette fredfyldte Sted.

(127) Indenfor disse brede Mure kan man roligt hengive sig til Minderne. Her kan Taa-rene faa frit Løb og lindre Adskillelsens Smerte for en Stund. Og kommer vi gamle Krigs-deltagere til Mindehallen og har fundet Navnene paa de faldne Kammerater, vi kendte saa godt, saa beder vi en stille Bøn. »Vi takker Dig Gud for, at ikke ogsaa vore Navne er med paa disse Mindetavler, Tak, fordi vi fik Lov til at komme hjem igen til vore Kære og til alt det, vi holdt saa usigelig meget af«.

Og saa er der J. C. Christensens storslaaede Vers midt paa Muren:

Danmark, vor Moder,
Løfter sit øje,
Ser over Landene
Sønnernes Færd,
Krigstid og Voldstid,
Hjerterne gerne.
Broder mod Broder
Drager sit Sværd,

Danmark, vor MODER!
Tiderne skifte.
Freden vil læge
Sorger og Savn.
Savnede Sønners
Navne vi tegne.
Mindet vil leve
Tusinde Aar.

I dette i mindetempel kan vi ikke undslippe, vore Hengivenhed for Moder Danmark, vælder op i os.

Her, ved den kendte Soldats ukendte Grav, stemmes man til Andagt og Højtid. Det er et for os forpligtende Minde, baade menneskeligt og nationalt.

H e r m. H u n g e r.

”Alter Mann ist kein D-Zug nich”.

(128) Blandt de indkaldte Reservister var ogsaa Bartels. Han var, derom var alle enige; absolut den mest dovne Soldat ved Batteriet. Vagtmester Lyck mente en dag, at han var den mest dovne Soldat i hele den tyske Hær, men Vagtmesteren var nu altid saa slem til at overdrive, særligt naar det gjaldt noget nedsættende om en Soldat. Bartels selv protesterede kraftigt, han var ikke doven, men flegmatisk. Men det skal der Intelligens til at forstaa, føjede han altid til.

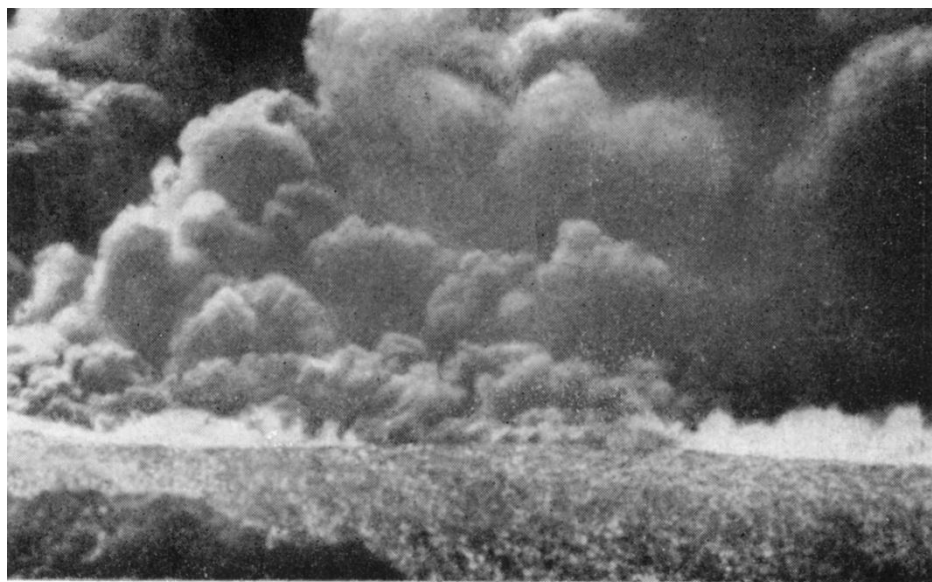
Hvorom alt er, saa var der ikke noget med at faa Bartels til at gaa ind paa Underoffice-ernes: »Derhen, March! March!« og »tilbage, March! March!« »Alter Mann ist kein D-Zug nich!« var hans Ordsprog. »De kan ja spærre mig ind, saa er jeg da tjenestefri saa længe«, bemærkede han aften efter en saadan Omgang. Saa havde han to Særheder til: han vaskede sig aldrig og han røg altid, naar det da paa nogen Maade var gør ligt. Der gik endog Frasagn om, at han røg i Søvn.

Saa en Dag i nede i Frankrig fik Bartels Ordre til at bære et »Beskyttelsesskjold« fra Observationsvognen frem til Batterikommandostanden.

»Men De maa løbe over Højden derhenne«, sagde Løjtnanten, »for der skyder Fransk-mændene med Shrapnels«.

»Naa, hvis De skyder mig, naar jeg gaar, saa gør de det saamænd ogsaa, selv om jeg løber«, bemærkede Bartels sindigt, medens han stoppede Piben. Saa snart han havde faaet den tændt, begav han sig paa Vej. Han var ogsaa kun kommen ca. 100 Meter frem, op mod Bakketoppen, saa begyndte Franskmændene at skyde. Vi saa nogle Shrapnels eksplodere ikke langt fra ham, og pludselig ser vi, at han lader Skjoldet falde, Han samler noget op fra (129) Jorden og kommer sindigt tilbage. Da han kommer nærmere, ser vi til vor store Forfærdelse, at det, han bærer i Haanden, er hans ene Arm, som er slaaet helt af oppe over Albuen.

»De maa sende en anden, Hr. Løjtnant, jeg kan ikke bære det længere«, melder Bartels. »Kan jeg ikke faa Ild, min Pibe er gaaet ud?« spørger han videre, og Løjtnanten skynder sig hovedrystende at tænde hans Pibe. Saniteteren er styrtet til og skal til at forbinde Armen, da Bartels sagte udbryder: »Jeg er saa tørstig«. Men inden man naar at faa en Vinflaske holdt hen til hans Mund, taber han Piben og segner langsomt sammen. »En tro Soldat«, bemærker Løjtnanten rørt, idet han visker et Støvgran ud af øjet - og vi gav ham Ret.

Flammekastere i Virksomhed

Ved Yserkanalen

En Landsby efter Slaget

Krigens Ødelæggelser — Et Hjem lagt øde

”Ach, der H. P. Hanssen, das ist mein bester Freund”.

Ved Slutningen af Krigen laa vi ved »Hartmannsweilerkopf«, og paa dette Tidspunkt var her meget roligt. Elsass-Lotringen er et af Naturen rigt udstyret Land med Bjergværker i Lotringen og et godt udbygget Landbrug i Elsass. Vi laa i Ro i Pulversheim, og, træt af at drøfte Fredsmuligheder med Kammeraterne og høre paa Harmonikaens evindelige »Nach der Heimat mocht ich wieder«, startede vi med to Mand paa en Fodtur i Omegnen. Og vi kom viden om.

Mellem Byerne Ensisheim og Battenheim kom vi i Snak med en ældre, elskværdig Herre, og i Samtalens Løb fortalte han os, at han havde været Borgmester i Altkirch, en By, der fra Begyndelsen af Krigen var rømmet af Tyskerne.

Pludselig spørger han mig, hvor jeg er fra, og da jeg lidt udflydende forklarer, at min Hjemstavn ligger højt mod Nord, bliver han helt ivrig. (130)

»Ja, men hvilken By, hvilket Sogn, saa forklar Dem dog, Menneske«.

Og, da jeg omsider rykker ud med, at jeg er fra Aabenraa, bliver han ligefrem bevæget.

»Ja, men kære Soldat, saa kender De jo godt H. P. Hanssen!«

»Ja, det gør jeg. Jeg har endda i fem Aar haft min Gerning paa H. P. Hanssens Blad »Hejmdal« og været med til at sætte mange af hans Artikler.

»Ach, der liebe H. P. Hanssen, dass ist mein bester Freund und mein Nachbar im Reichstag!«

(»Ak, den kære H. P. Haussen, han er min bedste Ven og min Nabo i Rigsdagen«).

Og nu kan det nok være, at Snakken gik. Han var meget godt inde i Forholdene herhjemme, og den elskværdige elsassiske Rigsdagsmand gav ogsaa os et klart Billede over Forholdene i hans Hjemstavn, og over de Ønsker og Forhaabninger, de havde til Fremtiden, nu, da Krigen saa tydeligt gik imod Slutningen. Det blevet godt Møde for mig, og, jeg tror, ogsaa for ham.

H.

Den ukendte Soldat.

Fangelejren i Novo Nikolajewsk hørte til de mest berygtede Fangelejr i Sibirien. Kommandanten var haard og umenneskelig, saavel over for det russiske Bevogtningsmandskab som over for Krigsfangerne. Alle rystede for ham. De sanitære og hygiejniske Forhold i denne store Fangelejr, der rummede 5-0000 Krigsfanger ad Gangen, var frygtelige. Sygebarakken eller Lasarettet kaldtes blandt Krigsfangerne aldrig andet end Dødebarakken. Der var ikke mange af de Syge, som blev indlagt her, som kom levende ud igen.

(130) I Vinteren 1917-18 udbrød der i Fangelejren en Tyfus-epidemi, vel nok nærmest forarsaget af Sult. Da Kommandanten fik Melding om, at der var død 2 Fanger i Løbet af en Nat, svarede han raadt, at det var bare Skade, at det ikke var to Hundrede, saa var de dog væk. Han opnaaede ikke helt at faa sit Ønske opfyldt, men i denne Vinter døde der dog alene i denne ene Fangelejr ca. 10,000 Fanger. Der var ikke tale om at give de Døde Kister,

de blev, saa snart Døden var indtraadt, lagt ud i Lighuset. Naar man Dagen efter skulde identificere dem, var de ofte saa tilredt af Rotter, at de var ukendelige.

Saa blev der paa Sletten udenfor Fangelejren hugget en Grav i den frosne Jord, og her blev Liget begravet. Naar der var Mulighed derfor, blev der paa Graven rejst et simpelt Trækors, men som oftest var de Krigsfanger, som forrettede Begravelsen, saa svage, apatiske og ligegyldige med det hele, at det som oftest blev undladt.

I 1926 naaede jeg paa en Rejse i Rusland ogsaa til Novo Sibirsk, som Byen nu hedder. Jeg aflagde et Besøg paa det daværende tyske Konsulat for at erkundige mig efter savnede sønderjydske Krigsfanger. Konsulatet havde sat et systematisk Eftersøgningsarbejde i Gang og havde og saa fundet en hel Del Krigsfanger, som endnu levede i Sibirien, men som for største Delen havde sluttet sig til Bolshevikkerne og ikke vilde vende hjem.

Jeg gik en Dag sammen med Konsulen, en overordentlig venlig og elskværdig Mand, tidligere Officer, en Tur ude i Omegnen, og vi aflagde saa ogsaa et Besøg paa Krigsfangekirkegaarden. Jeg saa der Høj ved Høj, nogle af dem havde et Kors, og paa ganske enkelte af Korsene var der et Navn. »Det er lykkedes os at fastslaa Navnene paa 156 af de 10-13,000 Krigsfanger, som her ligger begravet«, fortalte Konsulen. »Men Resten er ukendt. Det er Verdenskrigens ukendte Soldat i Flertal, som her ligger begravet« føjede han til.

(132) Ja, det er Verdenskrigens ukendte Soldat. De er bleven taget til Fange, har meddelt deres Kære, at de nu var i Sikkerhed. De har Dag efter Dag, Uge efter Uge, ja, Aar efter Aar ventet paa at kunne drage hjem til deres Kære, de er ventet med Længsel derhjemme, hvor deres Kære Aar ud Aar ind har ventet paa et Livstegn fra dem. Et Livstegn, som aldrig kom.

Ja, i Sandhed

Mange hviler alt derude
i en ukendt Grav.

A. P. M.

Et Krigsdigt .

Fjernt har dine Sønner, Danmark, faret fra din Stavn.
Der er ristet danske Runer i Piræus' Havn.
Brede Bautastene knejser end paa Skotlands Vang,
og i Lejet nynner Seinen paa en nordisk Sang,

Fjernere dog Sønner af dig, Danmark, farer nu,
for en fremmed Fane følger de med Sorg i Hu;
fjernere og dog tillige fast i Hjemmets Favn,
i vort Haab, vor Tro og Længsel, i vor Sorg, vort Savn.

Polens Sletter, Namurs Volde, Lüttichs Skansers Fod
saa dem kæmpe, saa dem falde, drak af deres Blod;
Mange hviler alt derude, i en ukendt Grav,
Danebrog blev ej den Pude, Dødens Seng dem gav.

Herre, hvert et Suk du hører trods Kanoners Brag!
 Bær du Slesvigs trætte Sønner gennem Nødens Dag,
 lad dem se dit Kors, der lyser gennem Røg og Brand,
 og dit røde Blod, der købte Vej til Livets Land!

Ved Slutningen af Krigen 1914-18 fremkom ovennævnte Digt, som ingen vidste, hvor det stammede fra. Der var Ord i dette Digt, som tog en om Hjertet, og man gættede, at en sønderjydsk Krigsdeltager var Forfatteren.

(133) Først langt senere blev det opklaret, at det ikke var en Krigsdeltager, men en Lærerinde ved Navn Jensine Jensen, der havde skrevet det.

Jensine Jensen sad en Sommerdag i Toget fra Vildbjerg til Herning og læste i Avisen om de sønderjydske Tabslister fra Verdenskrigen, og hun blev saa grebet, at hun gav sig til at skrive nogle Vers paa Kupevæggen. Disse Vers blev saa set af andre Rejsende, som skrev dem af, og saaledes kom de fire første Vers ud i Befolkningen, uden at nogen anede, hvem der havde skrevet dem.

Men, Jensine Jensen blev syg og kom paa Sanatorium, og en Dag naaede Versene hertil, og hun kendte dem jo straks, som sine egne.

Og her paa Sanatoriet skrev hun det femte og sidste Vers:

Taareblændet Slesvigs Datter ud af Døren ser;
 han, den kære, som hun venter, kommer aldrig mer!
 Bøj dit Hoved, Moder, Danmark, klæd i sort din Borg,
 sæt Sordinen paa din Harpe, dine Børn har Sorg!

Han fik Ret.

Det var i St. Michel. -

Nu sad han igen i et Hjørne for sig selv, vor Ven Kresten.

Vi holdt alle af ham, denne store knoglede Alsinger-Landsmand.

Han var et ejegodt Menneske og en fin Kammerat.

Jeg gik hen til ham; vi forstod hverandre saa godt.

»Er du ked, Kresten?«

Han svarede ikke, men rakte mig et Fotografi. En sød ung Kvinde og to dejlige Smaapi-ger saa smilende op paa mig.

(134) Hvor følte jeg med ham! Havde jeg ikke selv en ulig Kone og en lille Pige der-hjemme?

»Kære Kresten, du længes. Jeg forstaar dig saa godt«.

»Aah, det er ikke det. Men jeg ved, at jeg aldrig faar dem at se mere.«

»Snak, Kresten, det ved du da ikke«,

»Jo, jeg har vidst det fra den første Dag jeg kom i Trøjen.«
 En Taare listede sig ned ad den store, stærke Mands Kinder.
 Hvor elskede denne Mand sine Kære og sit Hjem.
 Jeg spurgte, hvorledes det gik derhjemme.

Og mens Kammeraterne spillede Kort og paa anden Maade fik Tiden slaaet ihjel, fortalte han mig om alt derhjemme, om sin unge, dygtige Hustru, om sine to prægtige Smaapiger, der var saa søde, og saa store at de allerede kunde hjælpe Mor. Han talte om sin Bedrift; hvad han havde faaet udrettet og hvad der manglede endnu. Alt fik jeg at vide.

Det lindrede.

Da der blæstes til Reveille, var Kresten sig selv igen, rolig og fattet, udadtil, men - med et lille sygt Smil i Ansigtet.

Det var ved Verdun.

Tidligt om Morgenens havde vi foretaget et Stormangreb, og var slaaet tilbage.

Vi havde oplevet et af disse Krigens Helveder paa Jorden, som der var saa mange af. Mangen god Kammerat, der denne lyse Foraarsmorgen havde hilst den nye Dag velkommen med en Spøg paa Læben, laa nu med brustne øjne, mens Frankrigs Jord havde drukket hans Blod.

Som let saaret havnede jeg om Aftenen nede i Bryggerikælderen i Malancourt.

Og her var ogsaa vor gode Ven Kresten.

(135) Han var haardt saaret.

Jeg skønnede, at der ikke var langt igen.

»Hvorledes har du det, Kresten«.

Han svarede ikke, men mumlede ustandseligt hen for sig, med lukkede øjne. Bevidstheden var borte.

Hvilke Billeder drog nu forbi hans indre øje?

Kunde han se sin Hustru, sine Smaapiger, sin Gaard, sin Hjemstavn?

Han fik alligevel Ret.

Og nu staar ogsaa hans Navn indmejslet i Mindemuren i Aarhus.

H. H.

Geden vilde ogsaa have Gasmasker.

De første Gasmasker kaldte vi »Riechpäckchen« (Lugte-pakker). Vor Bataillonskommandør, Major Gørsche, interesserede sig stærkt for Gasmasker, og naar vi kom fra Stillingen ved Yserkanalen tilbage i Rostillingen, maatte vi ustandselig øve os i at eksercere med Gasmasker paa. Selvom Majoren var en ganske flink Fyr, saa havde han et kedeligt Mundheld, som han desværre brugte i Tide og Utide. Det hed: »Drei Tage Mittelarrest«.

En Eftermiddag mødte jeg Majoren i Løbegraven. Straks jeg saa ham, tænkte jeg uvilkaarligt paa »tre Dages Arrest«. Men det kom anderledes. »Hvad er De for en Landsmand?« spørger Majoren.

»Nordslesviger, Hr. Major«, svarer jeg.

Majoren saa venligt paa mig og sagde: »Nordslesvig kender jeg godt«. Han havde været tre Gange paa Besøg i Brunsbüttel.

Jeg fik Ordre til at følge med ham hen til Bataillons-Understanden, vi skulde saa tale om Nordslesvig.

(136) Men saa vidt kom vi ikke. Da vi kom hen til »Knüppeldamm«, Forbindelsesvejen mellem os og første Reserve, ser jeg vor Ged staa tøjret ved en Pæl. Om Halsen havde den en »Riechpäckchen«, altsaa en Gasmaske med et Skilt: »Major Gørsche«. Der var ikke noget at sige til, at Majoren blev rasende. Han for hen til Geden for at rive Skiltet af den. Hvad enten nu Geden har syntes om at gaa med Gasmaske eller den ansaa Majorens Fremfærd for at være alt for voldsom, ved jeg ikke, men den gik i hvert Fald straks over til Offensiven. Majoren kunde ikke staa for Stødet, han faldt Dg trillede ned ad Skraaningen og havnede i en Lergroft. Da han korn op, havde han tabt Interessen for Nordslesvig, og mig tiltalte han heller aldrig efter denne Tildragelse, ikke engang med: »Drei Tage Mittelarrest«

P. H a n s e n, Augustenborg-vej, Sønderborg.

Vore faldne Kammeraters Minde.

Hele Danmark har med Mindehallen og Mindeparken Aarhus sat vore Faldne et Minde, som er vort Land fuldtud værdigt.

Men ogsaa hernede, hvor vi havde Krigen 1914-18 saa nær inde paa Livet, idet hele den vaabenføre sønderjydske Ungdom var med, er der sat synlige Tegn paa de Tanker og Følelser vi nærer for dem, der blev derude.

I hver By og hvert Sogn er der sat et Minde for dem, der faldt paa Slagmarkerne derude og som ikke naaede at gense deres Kære, ikke var med iblandt dem, der havde den store Lykke at komme hjem til deres elskede Hjemstavn.

Det er ikke store pralende Mindesmærker, som rager op over Omgivelserne, men Støtter eller Stene, flere Steder Mindelunde eller Anlæg, der paa en jævn og ligefrem (137) Maade fortæller, at de er rejst til Minde om Sognets Faldne i Krigen 1914-18. Nogle Steder er ogsaa anbragt Mindetavler med de Faldnes Navne paa i Kirken. Tidt er Mindesmærkerne anbragt i eller ved Kirkegaarden, vore Dødes Have.

Ligesom vi plejer og passer en Grav paa Kirkegaarden, lægger Blomster og Kranse paa den afdødes sidste Hvilested, saaledes holdes Omgivelserne omkring Mindesmærket ogsaa pænt vedlige Og vi lægger ogsaa her Blomster og Kranse ned til Minde om den bortblevne.

De fire Krigsaar gik ikke sporløst hen over vor Landsdel og et af Tegnene herfra er alle de mange Mindesmærker der er sat i vor Hjemstavn for dem, der maatte ofre deres Liv paa Europas Slagmarker.

Det var et tungt Offer der blev ydet og de mange Mindesmærker vil til sene Tider staa som en Mindelse om denne Tidsperiode i vor Landsdels Historie.

Men disse synlige Tegn paa vore Følelser overfor vore Faldne vil blive bevaret i Ærbødighed.

En Blindgænger.

Afdelingsstaben laa i de to Maaneder, vi laa i Stilling ved Rodzanowe i Kvarter i Præstegaarden. Her var en Telefoncentral, Skrivestue o. l. Om Morgenen ved Daggry forlod Majoren sit Kvarter og red sammen med sin Stab ud til Stillingen, som var 3-3½ km længere fremme. Hjemme blev kun Telefonbetjening, Kok o. s. v.

Major Stieff var en lille kolerisk Herre, og Præstens Husholderske var meget bange for ham. Saasart Majoren om Morgenen var ude af Døren, gik Kokken hen til »Matka«, som vi kaldte hende, og fortalte hende med meget betænkelig Mine, at »kleiner Major« -- saadan kaldte hun ham nu - var godt gal i Hovedet. Men der var jo da (138) Mulighed for at faa ham i noget bedre Humør om Aftenen, naar han kom hjem, han skulde bare have noget godt at leve af. Alene Udsigten til at faa Majoren i godt Humør var forlokkende, saa »Matka« skulde nok paatage sig at sørge for god Mad, bare vi vilde sørge for Tilbehøret.

Naar Majoren saa om Aftenen kom hjem, var han yderst imponeret af vor Kogekunst, og vi gjorde jo ikke noget for at oplyse ham om, hvem der i Grunden var Mester for den gode Mad. Rigtignok maa det indrømmes, at vi ofte satte Majoren i »daarligt« Humør, bare for at faa »Matka« til at, koge.

Det kunde ske, at iler en Gang imellem forvildede sig en af Russernes Granater helt ned til os i Byen.

Nu var der i Præstegaarden et gammelt Faktotum, som gik rundt og forrettede forskelligt Smaapilleri. Han opdagede en Dag, at der i Haven laa en Blindgænger. Stolt over sit Fund vilde han aflevere det til »kleiner Major«, for ogsaa at gøre sit til, at Majoren kom i godt Humør. Kort efter at Majoren hen mod Aften var kommen hjem, samler den gamle altsaa Blindgænger op og kommer stolt over sit Fund gaaende op imod Præstegaarden. Han kommer ind i Køkkenet. Vi raaber til ham om at standse, men døv, som han er, hører han ikke og vilde iøvrigt heller ikke have forstaaet os. I et Nu var Køkkenet tømt for Soldater og Vejen ind til Majoren var aaben.

Den Gamle aabner Døren.

»Panje Major«, siger han og viser stolt sit Fund frem. Men hverken Majoren eller Adjutanten havde Taletime. Da Døren var spærret af den Gamle med Blindgænger. styrter de begge hen til og ud gennem Vinduet, som de ikke engang fik Tid til at faa lukket rigtig op. En polsktalende Soldat blev tilkaldt og forklarede den Gamle, at han straks skulde forlade Stuen og gaa ud i Branddammen, hvor han forsigtigt skulde lægge Blindgænger ned i Vandet.

Tyren var den stærkeste.

(139) Det var længe siden vi havde smagt rigtig varm Mad. Det var i August 1918. Vi var paa Tilbagetoget. Oulchy, Craonelle, Craonne, Vinterbjerget, Corbing, St. Erme. En prægtig naturskøn Egn, hvor mange Huse var saaledes indbygget i Bjergskraaningerne, saa der sparedes en Væg og der var ingen Grænser for, hvor langt de kunde udvide indadtil.

Kosten bestod hovedsagelig af Brød og Konserves, saa vi længtes efter rigtig Gullasch-kanonmad.

En Flok Infanterister havde først Held med sig. Af en Drift Kreaturer forvildede sig en ung Kvie ud paa en Skraaning og rutschede ned paa Taget af et Hus, og derfra ned paa Jorden. En Kugle for Panden - og Infanteristerne levede højt.

Et Par Dage senere smilede Lykken ogsaa til os.

En ung Tyr forvildede sig hen i Nærheden af vor Bunker. Vi fik den lokket et passende Sted hen, hvor den fik sin Bekomst. Og da vi var saa heldige at have en Slagter iblandt os, varede det ikke længe, før Kalorius var parteret og store Stykker af den kommet i Gryden.

Det var svært at vente, indtil Kødet var kogt færdigt og i Mellemtiden væddede vi om, hvem der kunde spise mest, alt imens liflige Dufte fra Gryden kildrede os i Næsen.

Endelig!

Og nu holdtes der en Kallas, som jeg aldrig før eller siden har været med til.

Vi spiste ikke, nej, vi aad, fraadsede i det Friskslagtede, varme Kød.

Og Straffen lod ikke vente paa sig.

(140) Det franske Artilleri nærmede sig og her og der slog en Granat ned, saa vi maatte ned i Bunkeren. Den var sikker nok med 20 Meter Dækning paa, saa vi var ikke ængstelige for det.

Men der var andre Ting, der efterhaanden fik os til at blive ængstelige. De store Dimensioner nyslaget friskt Kød begyndte at gøre sig gældende. Det rumsterede fælt i Maven, og vi saa medlidende til hverandre.

Hvad skulde det dog blive til.

Ovenpaa tordnede det franske Artilleri og hernede tordnede den unge Tyr.

Saa, nu kunde jeg ikke holde det længere. Jeg maatte op, koste hvad det vilde.

Men inden jeg naaede op til Jordens Overflade, var det sket. Jeg havde gjort Bukserne fulde.

Det var maaske ikke første Gang, men det var dog saa længe siden, at jeg ikke huskede det.

Men Tyren blev alligevel den stærkeste, den overmandede os alle sammen og fik Hævn for sin tidlige og voldsomme Død.

Danske sønderjyske Krigsdeltagere.

(141) Der skulde gaa 18 Aar, inden de dansksindede sønderjyske Krigsdeltagere fra den store Krig fandt sammen i en kammeratlig Forening. Der er i og for sig intet mærkeligt i, at saa mange Aar skulde gaa; selve Befrielsen fra de onde Aars Tryk føltes som en saa uhyre Lettelse, at man kun nødigt heftede sig til det forbigangne. Dertil kom, at Genforeningen og Overgangen til danske Forhold krævede en saa stor Anspændelse af alle Kræfter hos dette Slægtled af Mænd, der var i den modne Alder, at alt maatte sættes ind paa at sikre Eksistensen og Hjemmene. Men efterhaanden som Tiden gik, og Forholdene faldt til Ro, vaagnede de gamle Minder og Trangen til at samles med de gamle Kammerater fra den bevægede Krigstid. Af denne Trang opstod »D. S. K.«, d. v. s. »Foreningen af dansksindede sønderjyske Krigsdeltagere«.

Begyndelsen var saa beskeden, som tænkes kunde: Nogle gamle Krigskammerater sad sammen den 30. Oktbr, 1936 paa Gæstgiverstedet »Frej« i Christiansfeld og talte om Krigens Oplevelser, I Samtalens Løb sagde Skrædermester Hansen fra Aller, at det var mærkeligt, at de gamle Kammerater ikke havde en Forening. De andre gav deres Tilslutning, Hansen og Bankbestyrer Ravn bemyndigedes til at udsende Tegningslister med Indbydelse til et stiftende Møde, der skulde afholdes i Christiansfeld den 11. November. Det var ikke tilfældigt, at denne Dato blev valgt, Vaabenstilandsdagen blev Krigsdeltagernes Frihedsdag; den Dag slap de ud af Krigens Rædsler. Senere gennem de Aar, der er gaaet, er det blevet en fast Regel i (142) Foreningen at samles paa denne Dag og fremfor alt mindes de faldne Kammerater. I Foreningens Lave optoges en Bestemmelse herom i Paragraf 11: »11. November er Foreningens Mindedag«. Det stiftende Møde var besøgt af Deltagere fra Christiansfeld, Haderslev, Rødding, Gram, Skodborg. Toftlund, Jels og Sommersted. Det blev nationalt Møde af den Slags, hvoraf der kom mange Efterfølgere, Sammenkomster, som dette Slægtled længe havde ønsket: uden al Partipolitik og Forhandlinger om faglige Vanskeligheder. Som Møllebygger Rasmussen, Toftlund, sagde: »Det var Holger Danske, der vaagnede, og nu skal vi nok faa Tingene sat paa Plads igen«.

Efter denne gade Begyndelse gik det Slag i Slag for den første Bestyrelse, bestaaende af Møllermester A. Houborg, Haderslev, Bankbestyrer Ravn, Christiansfeld, og Urmager I. C. Jensen, Haderslev, med Oprettelse af Lokalforeninger over hele Sønderjylland, og ved et Møde i Haderslev den 18. Februar 1937 blev Foreningerne sluttet sammen i en Forening for hele Landsdelen. Da Landsforeningen var endelig konstitueret i Amtskredse, valgtes i Februar 1939 Møllermester Hauborg, Haderslev, til Formand. Hauborg havde allerede før 1914 deltaget ivrigt i det nationale Arbejde, og han har efter Foreningens Start gjort et stort og uegennyttigt Arbejde for at faa de gamle Krigsdeltagere samlet i D. S. K.

Det første store Møde for hele Sønderjylland holdtes paa Folkehjem i Aabenraa den 19. September 1937. Her holdt Houborg en Tale, der nærmere skal refereres, da den i en Sum giver hele Baggrunden for Foreningens Arbejde og Maal. Hauborg talte først om den sønderjyske Kvinde, der sad hjemme, mens Ægternand og Sønner var ved Fronten. Kvinderne burde med til Foreningens Sammenkomster. Han fandt, at Foreningen var paakrævet for at bevare det Kammeratskab og Venskab, der blev sluttet under de haardeste og tungeste Tider. Det var et ægte (143) dansk Venskab, og at dyrke og vedligeholde det er mere paakrævet end noget andet indenfor en national Forening i Grænselandet. Vort Hjemlands Skæbne var vort Samtaleemne i de uhyggelige Skyttegrave; vort Ønske var, at vi alle maat-

te gense hinanden i Hjemstavnen. Det var den røde Traad i vore Samtaler: Bare Sønderjylland og vort gamle Fædreland maa blive skaanet! Det er tankeløs Snak, at denne Forening ikke har Fremtiden for sig og ikke har en national Indsats at gøre. At vi skulde have forpasset Tiden, stemmer heller ikke. Vi kæmper uden Had; men vi vil den lige Linje i national Henseende. Vi staar Vagt om var gamle Fædreland ag vort Lands Sydgrænse. Her har vi Foreningens Formaal og Betydning i en Nøddeskal. Her er ingen Standsforskel eller noget politisk Skel; her er alle Kammerater og dus.

At Foreningen har slaet an, viser den stærke Vækst fra en ringe Begyndelse til en landsomfattende Organisation med ca. 7000 Medlemmer fordelt i 76 Lokalforeninger, hvoraf 68 har Faner. Da kun de aktive Krigskammerater er Medlemmer, kommer vi op paa over 12,000 dansksindede Sønderjyder, naar man regner Konerne med, der altid deltager i Sammenkomsterne. Ogsaa i andre Landsdele har sønderjydske Krigsdeltagere meldt sig; en særlig fynsk Afdeling paa 26 Medlemmer er saaledes dannet.

Foreningens hidtil største Sammenkomst var Aarsmødet i Haderslev den 11. Juni 1939. Her mødte over 11000 Medlemmer, der blev modtaget af en flagsmykket By. I Hærens Gymnastiksal holdtes et Møde, der langt fra kunde komme til at omfatte alle Deltagerne. Her var Hovedtaleren Sprogforeningens Formand, Jakob Petersen, der holdt en kraftig Tale, hvori han bl. a. udtalte: »Efter Krigen kom Genforeningen, der gav os den personlige Frihed tilbage. Beklageligt er det, at vigtige Spørgsmaal som (144) Landbrugets Krise og Arbejdsløsheden skal drages ind i Partistriden og hernede endog i det nationale Arbejde. Vi har været for passive, og det er en stor Fare. Heldigvis er der mange Ting, som tyder paa, at vi er ved at komme ud af Passiviteten. Denne Forening: er et Tegn herpaa. Ogsaa ved Valget den 3. April, da 80,000 stemte dansk mod kun 15,000 tysk, slog vi som et sammensvejet Grænseværn et Slag for Danmarks Ære. I denne smukke Valgsejr har D. S. K. sin store Andel. Vor Landsdels Befolkning har aldrig staaet stærkere i sin Overbevisning end i Dag.«

Efter at der var foretaget Indvielse af Hovedforeningens nye Fane, gik man i et mægtigt Optog gennem Byens Gader til Klosterkirkegaarden, hvor der blev nedlagt en stor Krans ved det danske Mindesmærke for de i Krigen faldne, medens Møller Houborg udtalte: Husk saa, Moder Danmark, at 6000 Sønners Blod var vore Løsepenge. Der nedlagdes ogsaa en Krans ved det tyske Mindesmærke. Den tyske Avis haanede bagefter dette Optog, fordi det ikke var taktfast nok, som Bladet mente det burde være for gamle Soldater. Med god Grund kunde en Indsender i et dansk Blad svare, at det var ikke i Parademarch, der skulde genoplives, og at man betragtede det som en Selvfølge, at Krigsinvaliderne og Konerne, der havde baaret deres Del af Krigens Møje, var med i Optoget. En anden Milepæl i Foreningens Historie var den store Fællesudflugt til Marselisborg Mindepark i Aarhus med over 1500 Deltagere.

Aarsmødet for 1940 skulde have været afholdt i Sønderborg - men da var Forholdene ikke til et saadant Stævne. D. S. K. har dog paa anden Maade sat sit Præg paa Tiden efter 9. April, bl.a. er der afholdt Amtsstævner, der altid har haft stor Tilslutning. Hovedforeningen havde faaet sin Fane, og de mange Lokalforeninger fulgte efter. Danmarkssamfundet skænkede beredvilligt Faner, og det traf sig saadan, at de fleste af disse Faner netop ankom til Tiden efter Besættelsen.

(145) I Sommerens Løb blev da disse Faner indviet ved nationale Fester, der ved deres inderlige og stærke danske Tone har sat sit Præg paa denne ellers saa tunge Tid.

